

Metodika pro diagnostiku a práci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami a sociálně znevýhodněnými dětmi v mateřské škole

Autorem metodiky je Miroslav Smolej

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obsahem této publikace jsou metodické materiály pro diagnostiku a práci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami a sociálním znevýhodněním v mateřské škole. Metodika byla vytvořena v rámci projektu Učíme se společně! (CZ.1.07/1.2.29/01.0015), který jsme realizovali díky spolufinancování Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky v období 1.9.2012 až 30.3.2015.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úvod	4
1. Motorika, grafomotorika, kresba	6
2. Zrakové vnímání a paměť	15
3. Vnímání prostoru a prostorové představy	23
4. Vnímání času	27
5. Řeč	30
6. Sluchové vnímání a paměť	41
7. Předmatické představy	51
8. Sociální dovednosti, hra	58
9. Sebeobsluha	64
10. Realizace diagnostiky	68
11. Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a sociálně znevýhodněných v mateřské škole	55 71
12. Využití interaktivní techniky v předškolním vzdělávání	76
Přílohy	82
Zdroje	150

Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj širokého spektra kompetencí dítěte předškolního věku. U některých dětí můžeme pozorovat nerovnoměrný vývoj a oslabení v jedné či více oblastech vývoje. Proto je jedním z úkolů pedagoga v mateřské škole podporovat individuální rozvojové možnosti každého dítěte využitím pedagogické diagnostiky, která je nástrojem vytvoření dobrých základů průběhu předškolního vzdělávání, což může významným způsobem zvýšit šanci jedince na úspěch v životě.

Abychom mohli co možná nejlépe zabezpečit individuální potřeby dítěte, musíme je nejdříve poznat. Pedagogická diagnostika pomáhá učitelům v mateřské škole (dále jen v MŠ) hlouběji poznat silné i slabší stránky dítěte. Pokud poznáme silné stránky dítěte, mohou se stát opěrnými body při rozvíjení oblastí, které jsou slabším místem. Ujasněním silných stránek můžeme také cíleně podněcovat jeho nadání, podporovat talent.

Uplatnění pedagogické diagnostiky je obzvláště potřebné u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami:

- Děti s oslabenou oblastí vývoje - specifické poruchy učení, které se dají u dítěte diagnostikovat až v průběhu vzdělávacího procesu na základní škole, mohou mít již první příznaky v předškolním období. U dětí se mohou projevat jako deficity dílčích funkcí a tyto děti můžeme označit jako rizikové z hlediska pozdějšího výskytu poruch učení.
- Děti se sociokulturním znevýhodněním – rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu na území ČR.
- Děti z bilingvního prostředí – díky vícejazyčnému rodinnému prostředí není slovní zásoba českého jazyka plně rozvinuta.
- Děti se zdravotním postižením – mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování.
- Děti se zdravotním znevýhodněním – zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžaduje zohlednění při vzdělávání.

Diagnostika dítěte v předškolním věku je zaměřena na sledování a rozvoj následujících, vzájemně propojených a podmíněných oblastí:

- motorika, grafomotorika, kresba,
- zrakové vnímání a paměť,
- sluchové vnímání a paměť,
- vnímání prostoru,
- vnímání času, základní matematické představy,
- řeč (myšlení),
- sociální dovednosti, hry,
- sebeobsluha (samostatnost).

Součástí této metodiky je kromě diagnostického postupu také doporučení vhodného využívání interaktivní techniky pro inkluzivní vzdělávání v mateřské škole.

V předškolním věku tělesné aktivity a obratnost významnou měrou pomáhají dítěti zapojovat se do společných činností s ostatními dětmi. **Pohyblivost a přesnost pohybů** ovlivňuje rychlost při běhání, skákání, prolézání, hrách s míčem.

V oblasti **jemné motoriky** většina předškolních dětí ráda pracuje se stavebnicemi, mozaikami, zapojuje se do rukodělných činností vyžadujících určitou dávku přesnosti a obratnosti.

Nelze opomíjet **hmatové vnímání**. Hmatové vjemy od raného věku hrají nepostradatelnou úlohu v poznávání světa, jsou nezastupitelné v rozvoji emocí, komunikace. Významný vliv má hmat při rozvoji motoriky, zejména jemné motoriky, v regulaci tělesného napětí.

Než začne dítě kreslit, popř. před zahájením záměrného cvičení zaměřeného na rozvoj grafomotoriky, je důležité znát lateralitu dítěte. Pro psaní a čtení je důležitá především **lateralita** oka a ruky. Lateralizace je pozvolný proces. Obvykle do čtyř let se ve vývoji dítěte střídají období více symetrického či asymetrického užívání rukou. Ve čtyřech letech již většina dětí začíná užívat jednu ruku přednostně. V pěti až sedmi letech se lateralita horních končetin začíná zřetelně projevovat a vyhraňovat, plně se ustaluje v deseti až jedenácti letech. Pro zjištění laterality vycházíme z pozorování dítěte při volném hraní, při každodenních činnostech, sebeobsluze. Všimáme si, která ruka je spontánně aktivnější, obratnější nebo zda dítě ruce vysloveně střídá. **Lateralitu oka** zjistíme tím, že dítě necháme podívat se do lahvičky, klíčové dírky, krasohledu.

Zaměřujeme se na sledování vývoje **grafomotoriky**, zejména kresby. Při grafickém projevu je potřeba postupovat od nejjednodušších bezobsažných prvků, nechat dostatek času na zautomatizování pohybů a dopřát tak dítěti zažít pocit úspěchu. Grafomotorika se rozvíjí především vytvářením dostatečných podnětů ke kreslení.

Spontánní **kresbu** můžeme posuzovat jak z hlediska obsahového (obsahová procleněnost, bohatost, námětová různorodost), tak i formálního (vedení čáry, její plynulost, jistota, přesnost, návaznost, kreslení podle předlohy). U mladších dětí se objevují „čmáranice“, které jsou v tomto věku velmi důležité, a dítě by mělo mít k tomuto projevu prostor.

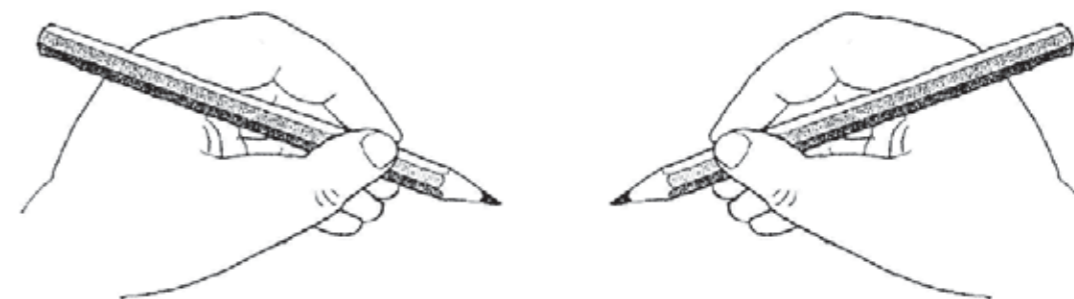
Okolo třetího roku by měl být navozen **špetkový úchop** (obrázek č. 1) – tužka leží na posledním článku prostředníku, seshora ji přidržuje bříško

palce a ukazováku. Ruka a prsty jsou uvolněny, nesvírají tužku křečovitě, ukazovák není prohnutý. Tužka přesahuje kožní řasu mezi palcem a ukazovákem. Malíček a prsteníček jsou volně pokrčeny v dlani. Správného špetkovitého úchopu kreslicího náčiní by mělo dojít, jakmile dítě začíná více kreslit, rozhodně však ještě před nástupem do školy, aby se předcházelo obtížím v psaní.

Sledujeme i správné **postavení tužky** při kreslení a psaní – směr horního konce tužky směřuje vždy do oblasti mezi ramenem a loktem (konec tužky s ramenem svírají úhel přibližně 45 °). Ruka se tak nadměrně neohýbá v zápěstí, tvoří s paží po oblast lokte poměrně rovnou linii. Pohyb po papíře vychází z ramene a lokte a je uvolněný.

Uvolnění ruky při psaní významnou měrou ovlivňuje grafický výkon dítěte, ovlivňuje jeho chuť kreslit. Nadměrný tlak poznamenává kresbu tím, že neumožňuje plynulost pohybu ruky a tím plynulost vedení čáry. Tlak na podložku je patrný z linie kresby, která je vytlačena, kostrbatá, často přerušovaná nebo naopak příliš tence vedená.

Vývoj grafomotorických schopností a dovedností má určitou posloupnost a propojenost – hrubé motoriky, jemné motoriky, motoriky mluvidel, motoriky očních pohybů a smyslového vnímání. Aby dítě mohlo kreslit a později psát, musí být schopno souhry zejména mezi okem a rukou, tj. **vizuomotorické koordinace**.

Obrázek č. 1 (Správné držení tužky u leváka / praváka)

Obrázek č. 2 (vývoj dětské kresby lidské postavy – od hlavonožce až po detailní profilovou postavu)

Oslabení motorických schopností a dovedností

Úroveň motorických schopností a dovedností probíhá celý vývoj dítěte. Ovlivňuje fyzickou zdatnost, výběr pohybových aktivit, zapojení do kolektivu dětí, vnímání, řeč, kresbu, později psaní.

Méně obratné děti se liší v přesnosti provedení pohybů i v rychlosti. Často se některým pohybově náročnějším aktivitám pro menší úspěšnost straní. Pohybová neobratnost či opoždění často ovlivní vývoj dalších funkcí.

Oslabení motoriky může ovlivnit řadu školních schopností, dovedností a výkonů, např.:

- zúžený výběr tělesných aktivit v důsledku pohybové neobratnosti,
- zapojení do kolektivu, sdílení aktivit s ostatními vrstevníky, může vést až k nežádoucím, způsobům chování (dítě volí jiný, nežádoucí způsob získání pozornosti),
- neobratnost v jemných pohybech může vést při hře k nespokojenosti, přerušování hry, přebíhání mezi aktivitami,
- nižší obratnost mluvidel ovlivňuje komunikační schopnosti a dovednosti,
- vliv na rozvoj vnímání – vnímání tělesného schématu, prostoru, zrakového vnímání a další,
- potíže v psaní – úprava, čitelnost, rychlost psaní, ovlivnění obsahu psaného.

Motorika má vliv na zdravotní stav. Oslabení a chybné návyky z dětství se promítají do zdravotního stavu po celý život jedince.

Motorika a specifické poruchy učení

Oslabená motorika tvoří podklad pro specifickou poruchu učení – dysgrafii. Dysgrafie je způsobena především deficitem v hrubé a jemné motorice, pohybové koordinaci, celkové organizaci organismu a dalších oblastí. Oslabenou motoriku je třeba rozvíjet při každodenních činnostech, ale i tzv. reedukačními cvičeními zaměřenými na konkrétní oslabenou oblast.

Náměty aktivit pro rozvoj motoriky, grafomotoriky a kresby

Hrubá motorika:

- **tělesné aktivity** (chůze, běh, skákání, seskakování, lezení, přelézání, podlézání, kutálení míčem, chytání, házení, udržování rovnováhy při chůzi po méně rovném terénu, přes širší lavičku, chůze po schodech, jízda na tříkolce)

Jemná motorika:

- **rukodělné činnosti** (navlékání korálků, knoflíků, těstovin, plodů, přišívání knoflíků, prošívání látky, modelování pomocí plastelíny, hlíny, těsta – hmota se mačká, uždibuje, slepuje, válí, malování prstovými barvami, temperovými a vodovými barvami, obtiskování razítek, vlastní výroba tiskátek, mačkání papíru; stříhání, vytrhávání z papíru, lepení, skládání z papíru)
- **úkony spojené se sebeobsluhou** (zapínání knoflíků, zipů, přezky, navlékání ponožek, oblékání, oblékání panenek)
- **stavebnice, společenské hry** (práce s různorodými stavebnicemi – je vhodné se vzrůstající koordinací pohybů vyhledávat stavebnice s menšími dílky, skládání kostek, skládání mozaiek, společenské hry)
- **pomoc při každodenních činnostech** (hnětení těsta, vykrajování, míchání, krájení zeleniny, přesypávání, mletí koření, věšení prádla, zamykání, odemykání, rozsvícení světel, listování v knize, motání klubíček vlny, šroubování – uzávěry lahví, práce s nářadím)

Kresba:

- nenucené a motivující **podmínky pro kreslení**

Vývojové škály rozvoje motoriky (Bednářová, Šmardová, 2002)

Hrubá motorika		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Skok sounož	3			
2	Překročí nízkou překážku	3			
3	Schůze po schodech nahoru – střídá nohy	3			
4	Stoj se zavřenýma očima	3,5			
5	Přeskok přes čáru	3,5 - 4			
6	Chůze po schodech dolů – střídá nohy	4			
7	Přejde po čáře	4 - 5			
8	Stoj na špičkách s otevřenýma očima	4 - 5			
9	Poskoky na jedné noze	4 - 5			
10	Chůze po mírně zvýšené ploše	4 - 5			
11	Přejde přes kladinu	5			
12	Přeskočí snožmo nízkou překážku	6			

Jemná motorika		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
13	Manipulace s drobnými předměty (např. navlékání korálků)	3 - 4			
14	Stříhání	4			
15	Otevírání dlaně postupně po jednom prstu	4			
16	Dotkne se bříškem každého prstu na ruce bříška palce	5			
17	Další činnosti:				

Hmatové vnímání		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
18	Pozná hmatem výrazně odlišné hračky	4			
19	Pozná hmatem zvířátka	4 - 5			
20	Rozliší různé povrchy, materiály	5			
21	Pozná hmatem geometrické tvary	5 - 6			

Spontánní kresba		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
22	Kreslení nevyhledává				
23	Čáranice	2			
24	Pojmenován čáranice	2,5 - 3,5			
25	Hlavonožec	3 - 4			
26	Postava (hlava, trup, končetiny)	4 - 5			
27	Přibývající detaily	5 - 6			
28	Různorodost námětů, nejčastěji kreslí:				

Grafomotorické prvky		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
29	Čára svislá	3			
30	Čára vodorovná	3			
31	Kruh	3 - 3,5			
32	Spirála	4 - 4,5			
33	Vlnovka	4 - 5			
34	Šikmá čára	4 - 5			
35	„Zuby“	5,5			
36	Horní smyčka	5,5			
37	Spodní smyčka	5,5 - 6			
38	Horní oblouk s vratným tahem	6			
39	Spodní oblouk s vratným tahem	6			

Návyky při kreslení		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
40	Držení tužky				
41	Postavení ruky				
42	Uvolnění ruky, tlak na podložku				
43	Plynulost tahů				

Vizuomotorika		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
44	Čára mezi dvěma liniemi (dráhy)	4			
45	Jenda linie (rozcvičovací cviky)	4,5-5			
46	Překreslí obrázek podle předlohy	6			

Lateralita ruky		Pravá ruka	Levá ruka	Ruce střídá
47	Navlékání korálků			
48	Zasouvání kostek do otvorů			
49	Skládání mozaiky z korálků, či hřebíčků			
50	Roztáčení káči			
51	Zvonění zvonečkem			
52	Gumování			
53	Hod míčem			
54	Kutálení míče, trefování kuželek			
55	Šroubování matic			
56	Zatloukání kladívkem			
57	Hra s pískem			
58	Šroubování uzávěrů lahví			
59	Zvedání kbelíčku s pískem			
60	Stříhání			

Lateralita oka		Pravé oko	Levé oko	Oko střídá
61	Dívání se do kukátka, krasohledu			
62	Dívání se do lahvičky			
63	Dívání se do klíčové dírky			

Lateralita		Věk	Nevyhraněná	Vyhraněná, praváctví, leváctví
64	Ruky			
65	Oka			

Zrakem přijímáme nejvíce informací z našeho okolí. Zrak je prostředníkem **poznávání hmotného světa i prostředkem komunikace**.

Již v raném věku můžeme sledovat zaměření pohledu dítěte na matku. Později pozoruje předměty, které ho obklopují. Po třetím měsíci zajímají dítě jeho vlastní ruce. Jakmile se zvyšuje pohyblivost dítěte, začíná se kromě pozorování hraček snažit o jejich bližší poznávání. Od náhodných doteků musí mít zafixováno směr umístění hračky, zkušeností začíná odhadovat vzdálenost mezi ním a předmětem. Zrakové vnímání se soustředí na uspořádání předmětů kolem sebe, rozvíjí se prostorová orientace. Zrakové vnímání spolu s motorikou má rozhodující vliv pro vnímání prostoru. Zvyšující se pohyblivost umožňuje uchopovat hračky, zpřesňuje se koordinace oka a ruky – **vizuomotorická koordinace**.

Jakmile dítě začíná pozorovat předměty, učí se zaměřit svou pozornost na sledovaný objekt a odlišit ho od ostatních předmětů, od komplexního pozadí – **vnímání figury a pozadí**.

Batole po druhém roce dokáže poznat předmět bez závislosti na jeho barvě, velikosti, umístění, např. pozná míč nezávisle na tom, zda je červený nebo různobarevný, zda je s obrázky nebo bez, zda je velký nebo malý. Hovoříme o **konstantnosti vnímání**, které úzce souvisí s chápáním trvání objektů.

Zrakové rozlišování úzce souvisí s konstantností vnímání, se schopností třídění, uvědomováním si části a celku, polohou předmětu. Abychom mohli dva prvky porovnat, musíme si uvědomit, které části mají shodné, které nikoliv. Prvky se mohou odlišovat také v poloze, takže dítě potřebuje mít zkušenost i s prostorovým uspořádáním.

Až později v předškolním věku je dítě schopno více vnímat a uvědomovat si **polohu předmětu** v prostoru. Nejdříve je schopno odlišit hornodolní postavení, až později postavení vpravo-vlevo. Vnímání polohy předmětů závisí i na zkušenostech dítěte. Musí mít pozorováním ověřeno, že pro některé předměty je charakteristická určitá poloha: strom má kmen dole, korunu nahoře; když jdeme, jsou nohy dole, hlava nahoře. U dětí do tří let se můžeme často setkat tím, že si prohlíží obrázkovou knihu vzhůru nohama. Tato situace vzniká nezkušeností dítěte s uvědoměním si polohy předmětů, obrázků v prostoru.

Pro zrakové vnímání v předškolním věku je charakteristický **konkrétní obsah**. Batole kolem jednoho roku je schopno pozorovat a vnímat lidi, zvířata, okolní předměty. Je pro ně obtížné vnímat je na obrázcích. Obrázky, které jsou symbolickým zastoupením konkrétních předmětů, dokáže více vnímat až kolem dvou let. Ještě později se vyvíjí vnímání tvarů, které jsou pro dítě abstraktními figurkami. Pro tří- až čtyřleté dítě často není kruh kruhem, ale míčem, kolem od auta, hlavou apod. Až v předškolním věku je přesněji schopno vnímat tvary.

Pro předškolní věk je charakteristické vnímání se **zaměřením spíše na celek než na detail**. Vnímání celku předchází vnímání jednotlivých částí. Tento poznatek má podstatný význam pro sledování vývoje části a celku, **zrakové analýzy a syntézy**.

Při čtení v našich kulturních podmínkách potřebujeme sledovat text odshora dolů a zleva doprava. Fixace očí v uvedeném směru a pravidelný posun **očí po řádku** nemusejí být pro každého čtenáře samozřejmostí a pravidlem. Sledovat a stimulovat pravidelnost očních pohybů žádoucím směrem můžeme podporovat od útlého věku.

Již od kojeneckého věku se rozvíjí schopnost znovu poznávat zrakové podněty, rozvíjí se **zraková paměť**. Většina desetiměsíčních dětí znovu poznává jednotlivé předměty. Přesnost a zapamatování si zrakově vnímaných objektů má významný vliv pro myšlení dítěte. Ve školním věku tato schopnost umožní mj. správně si zapamatovávat a vybavovat symboly – písmena, číslice.

Oslabení zrakového vnímání

V předškolním věku je nejdůležitější rozvíjet zrakové vnímání pro získávání, zpracování a uchování informací z okolního světa. Představy předškolního věku mají konkrétní obsah. Symboly tohoto věku mají podobu obrázků. Zkreslené, neúplné zrakové vnímání, ať již na úrovni zachycení, zpracování nebo uchování informací, negativně ovlivňuje poznávání světa, způsob myšlení. Jeho oslabení v předškolním období se odrazí později ve školním věku do obtížného vnímání abstraktních symbolů. Vzhledem k tomu, že písmena a číslice jsou abstraktními symboly, promítá se tak deficit zrakového vnímání do čtení, psaní, počítání.

Vlivem oslabení zrakového vnímání může docházet ve školním věku například k těmto potížím:

- záměny písmen lišících se detailem, např. záměny písmen d, b, b, p, číslic 6, 9, zrcadlení číslic 3, 9, 4, 7, záměny operačních znaků v mate-

matice apod.,

- záměny písmen lišících se polohou, např. záměny písmen d, b, p, číslic 6, 9, zrcadlení zejména velkých tiskacích písmen, záměny ostatních grafických znaků,
- pomalé osvojování si písmen, jejich zapamatování,
- oproti vrstevníkům pomalejší čtení se zvýšenou chybností,
- obtíže v matematice – v aritmetice i v geometrii.

Podkladem těchto obtíží zpravidla není to, že by byl oslaben samotný orgán, oko, ale jsou oslabeny některé funkce podílející se na zachycení, zpracování a uchování zrakového vjemu.

Část dětí v předškolním věku rozvíjí zájem o znalost a psaní písmen. Některé děti se zkoušejí podepisovat, často svůj podpis píšou jako celek – obrázek. Mnohdy se stane, že napsaná písmena jsou v horizontální, častěji vertikální poloze převrácena – zrcadlí se. Tento jev může být ukazatelem nevyzrálého zrakového vnímání – zejména zrakového rozlišování, proto je vhodné si úroveň vývoje v této oblasti ověřit, popř. zahájit stimulaci. Zrcadlení písmen v předškolním věku však často vzniká nezkušeností dítěte s tvary a polohou písmen.

Zrakové vnímání a specifické poruchy učení

Oslabené zrakové vnímání tvoří podklad pro specifickou poruchu učení – dyslexii, má ale souvislost i s dysortografií (promítá se i do opisu a přepisování, psaní formou diktátu, zejména jeho kontroly) a dyskalkulií. Oslabené zrakové vnímání je třeba procvičovat tzv. reedukačními cvičeními zaměřenými na konkrétní oslabenou oblast.

Náměty aktivit pro rozvoj zrakového vnímání

Přikládání dvojic k sobě

- hra s dominem
- zvíře a jeho mládě
- shodné druhy zvířat (ovoce, zeleniny, květin, apod.)
- totožné předměty

- dvojice předmětů, které k sobě logicky patří (hrnec-vařečka, branka-míč, umývadlo-mýdlo, pták-hnízdo, apod.)
- hledání dvojic stejných papučí z jedné hromady
- dvojice částí těla (oči, uši, nohy, atd.)

Diferencování barev

- hra „Čáp ztratil čepičku“ („Chodím, hledám, co mám znát, pojď mi, Jirko, pomáhat. Do všech koutů zajdi, co je žluté najdi“)
- rozlišování odstínů barev na běžných věcech, v přírodě
- pokusy s barvou (míchání, zapouštění barev, pozorování mísení barev ve sklenici s vodou, ...)
- hra s barevným „kobercem“ (velká plocha papíru rozdělená na barevná pole), přiřkládání předmětů, hraček, nabarvených kamenů shodných barev
- vybarvování omalovánek podle předlohy
- hry s barevným kukátkem (tzv. kaleidoskop)

Rozpoznávání velikostí

- na dvojici konkrétních předmětů (ale i obrázků) různých velikostí rozlišování (starší děti i pojmenování) pojmu velký x malý, vysoký x nízký, větší x menší, široký x úzký, dlouhý x krátký
- porovnání výšky dětí, délky jejich vlasů, velikostí částí těla
- srovnávání domů při pobytech venku
- stavby z kostek (domy, silnice, věže, ohrady) různých velikostí
- hry s netradičními předměty různých velikostí (kameny, přírodniny, dřevěné špalíky, klubička vlny, dráty, provázky, apod.)
- didaktické hry s využitím obrazového materiálu a pomůcek k tématu

Zrakové vnímání tvarů

- třídění konstruktivních stavebnic
- hry s kostkami
- stavby a konstruování podle předlohy
- kreslení jednoduchých znaků podle předlohy
- přepis tiskacích písmen
- didaktické hry (najdi stejný předmět)

Vyhledávání a určování rozdílů

- dva shodné obrázky, čím se liší
- dokreslení předmětu, znaku v několika skupinách, v každé z nich 1 chybí
- čím se od sebe liší předměty (děti, zvířata apod.)
- rozdíly v dekorativních vzorech
- čím se liší den a noc

Poznávání nesprávnosti

- pracovní listy (poznej, co je špatně, urči, co nepatří do skupiny předmětů)
- hra s hrací kostkou, určení rozdílného počtu předmětů (př. Dal jsem do košíku stejný počet šišek, jako je puntíků na kostce?)
- dramatické hry „Na popletená řemesla“ (př. kuchař češe vlasy, švadlena opravuje auto,...)
- popletené pohádky (záměna postav)

Sestavování celku z částí

- skládání puzzle, obrázkových kostek
- konstruktivní hry
- sestavit do celku rozstříhaný, vlastnoručně nakreslený obrázek
- sestavování kubusů
- navlékání korálků
- jednoduché hlavolamy
- dramatická hra „Pohádkový stroj“ (každé dítě se postupně „připojuje“ jako součástka stroje, předvádí jednoduchý pohyb)

Vývojové škály zrakového vnímání

Barva		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Přiřadí základní barvu	3			
2	Na pokyn ukáže požadovanou barvu	3,5			
3	Pojmenuje základní barvu	4			
4	Přiřadí odstín barev	5			
5	Pojmenuje odstíny barev	6			

Figura a pozadí		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
6	Vyhledá známý předmět na obrázku	3			
7	Vyhledá objekt na obrázku podle předlohy	3,5			
8	Vyhledá známý objekt na pozadí	4-5			
9	Odliší dva překrývající se obrázky	4-5			
10	Sleduje linii mezi ostatními liniemi	5,5			
11	Vyhledá tvar na pozadí	6			

Zraková rozlišení		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
12	Odliší výrazněji jiný obrázek v řadě	3,5			
13	Odliší obrázek v jiné velikosti	3,5			
14	Odliší jiný obrázek v řadě	4,5			
15	Odliší obrázek v řadě lišící se horizontální polohou	4,5 - 5			
16	Odliší obrázek v řadě lišící se detailem	5			

17	Odliší shodné a neshodné dvojice lišící se detailem	5			
18	Odliší obrázek lišící se vertikální polohou	5,5 - 6			
19	Vyhledá dva shodné obrázky v řadě	5,5 - 6			
20	Odliší shodné a neshodné dvojice lišící se vertikální polohou	5,5 - 6			

Část a celek		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
21	Poskládá obrázek ze dvou částí	3 - 3,5			
22	Poskládá obrázek ze čtyř částí	3,5 - 4			
23	Poskládá obrázek z několika částí	4			
24	Složí tvar z několika částí na předlohu	5			
25	Složí tvar z několika částí podle předlohy	5,5			
26	Doplní chybějící části v obrázku	5,5 - 6			

Zraková paměť		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
27	Pamatuje si tři předměty; pozná, který chybí	4			
28	Pamatuje si tři obrázky; pozná, který chybí	4,5			
29	Ze šesti obrázků si tři pamatuje	5			
30	Poznává viděné obrázky	5 - 6			
31	Umístí obrázky na místo	6			

Pohyby očí na řádku		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
32	Jmenuje objekty zleva doprava	5			
33	Vyhledá daný první objekt ve skupině zleva doprava	5,5 - 6			

Vnímání prostoru a prostorová představivost

Představu o uspořádání prostoru kolem nás získáváme pomocí zrakových, sluchových, pohybových, hmatových vjemů a jejich kognitivním zpracováním. Vytváření představy prostoru a pojmenovávání prostorových vztahů je proces dlouhodobý. Svě začátky má v kojeneckém věku v **senzomotorickém vnímání**. Dítě zaměřuje pozornost na podněty z okolí – sleduje pohybující se hračku, otáčí se za zvukem apod. V závislosti na rozvoji motoriky se snaží k těmto zdrojům nového poznání přiblížit, dosáhnout na ně, získat o nich další informace. Pohyb tak hraje významnou úlohu v rozvoji vnímání prostoru, spolu se zrakem a hmatem umožní lépe odhadnout vzdálenost, získat představu velikosti objektů. Blízké objekty se zpravidla zdají dítěti větší, vzdálenější vnímá jako menší. Teprve postupně se učí vnímat perspektivu.

Senzomotorické vnímání je základem pro utváření **prostorových představ a pojmenování prostorových vztahů**. Nejdříve dítě chápe a posléze zařadí do aktivního slovníku pojmy nahoře – dole, později přidává pojmy vpředu – vzadu, okolo pátého roku pojmy vpravo – vlevo.

Představy o prostoru zahrnují nejen vnímání prostoru vymezené třemi osami (horno-dolní, předozadní, pravo-levou), ale i odhad a zapamatování si vzdálenosti, porovnávání velikosti objektů, vnímání části a celku, vzájemný poměr velikostí jednotlivých částí a celků, jejich uspořádání – zde je významná souvislost s časovým vnímáním. Pojmy první, poslední lze těžko odloučit i od vnímání času, časové posloupnosti. Vnímání části a celku je úzce spojeno s rozvojem zrakové analýzy a syntézy.

Vnímání prostoru, zpracování a zapamatování si prostorových vztahů má významný přínos pro mnoho činností. Zejména je to orientace v prostředí, ve kterém jedinec žije, přizpůsobení se prostředí a jeho účelné využití. Malé dítě cílí svůj pohyb směrem, který je pro něho nějakým způsobem přitažlivý. Snaží se vykonávat účelné pohyby rukou, popř. celým tělem dosáhnout požadovaného cíle. Prostorové vnímání se podílí tedy i na koordinaci pohybů, vzájemně se ovlivňují.

Batole již ví, že prostor je určitým způsobem uspořádáván. Ve svém blízkém okolí zná, kde může najít hračky, kde se v domě zpravidla nachází prostor určený ke spaní, k jídlu. V předškolním věku se tento prostor rozši-

řuje zejména o prostředí mateřské školy, o cestu mezi domovem a školou apod.

Oslabení zrakového vnímání

Oslabené prostorové vnímání v předškolním věku poznamenává mnoho výkonů a činností dítěte. Může se odrážet v obtížnějším nabývání pohybových dovedností, může mít vliv na sebeobsluhu a samostatnost, vnáší nejistotu do uspořádávání svého okolí. Dále může ovlivňovat takové činnosti, jako je kreslení – uvědomování si vedení směru čáry, hry se stavebnicemi, mozaikami, kdy při deficitu prostorové představivosti tyto činnosti děti nevyhledávají a tím nerozvíjejí své technické myšlení.

Vlivem prostorového vnímání může docházet ve školním věku například k těmto obtížím:

- obtížná orientace v textu při čtení – sledování textu ve správném směru zleva doprava, vyhledávání potřebných částí textu,
- obtížná orientace v textu při psaní – zejména při přepisu textu,
- potíže při psaní, ztížené uvědomování si směru vedení čáry,
- inverze pořadí písmen, číslic v textu – zejména u neautomatizovaných pojmů první – poslední, v úzké souvislosti s vnímáním časového sledu, zrakovým vnímáním a lateralitou,
- potíže v matematice – uspořádání číselných vzestupných i sestupných řad, potíže v geometrii,
- ztížená orientace v mapách, až nemožnost zápisů do slepých map,
- ztížená orientace v notových zápisech,
- potíže při sportu, zejména kolektivních hrách, ale obtíže mohou nastat i v individuálním sportu – uvědomování si směrů vedení pohybu, v tanci,
- obtíže v koordinaci pohybů při manipulaci s předměty, obtíže při rukodělných činnostech, potíže v sebeobsluze.

Vnímání prostoru a specifické poruchy učení

Oslabené vnímání prostoru se objevuje u dětí se specifickými poruchami učení a dětí, jež mají obtíže při učení. Prostorové vnímání je třeba rozvíjet při každodenních činnostech, ale i tzv. reedukačními cvičeními zaměřenými na konkrétní oslabenou oblast.

Náměty aktivit pro rozvoj vnímání prostoru

Pravolevá orientace, orientace v prostoru

- dramatické hry na rozvoj prostorové orientace
- hry v prostoru (pohyby podle pokynů, př. polož kostku vpravo x vlevo od..., jdi po cestě vpravo x vlevo, odkud vychází zvuk, zprava nebo zleva?)
- hry s tělem (př. zvedni pravou x levou ruku, nohu, zapiš si za pravé x levé ucho..., mrkni pravým x levým okem atd.)
- třídění předmětů podle pokynů
- pracovní listy na pravolevou orientaci
- držení tužky
- užívání příboru
- obouvání bot, papučí na pravou x levou nohu
- práce s knihou, obrázkem (co je vpravo x vlevo od domečku...apod.)
- držení za ruce v kruhu, předávání energie kamarádovi stiskem pravé ruky, stisk se posílá postupně, pošle se dál teprve, když mi jej kamarád předá (levá ruka stisk přijímá)

Vývojové škály prostorového vnímání

	Vnímání prostoru, pojmy	Věk	Nezvládá	Ukáže v prostoru, na sobě	Ukáže na formátu	Pojmenuje
1	Nahoře, dole	3				
2	Předložkové vazby na, do, v	3 - 4				
3	Níže, výše	3, 4 - 5				
4	Vpředu, vzadu	4				
5	Předložkové vazby před, za, nad pod, vedle, mezi	4 - 5				
6	Daleko, blízko	4 - 5				
7	První, poslední	4,5				
8	Uprostřed, prostřední, předposlední	5				
9	Orientace v okolí	4 - 5				
10	Hned před, hned za	5				
11	Vpravo, vlevo na vlastním těle	5				
12	Vpravo, vlevo – umístění předmětu	5 - 5,5				
13	Vpravo nahoře – dvě kritéria	6				
14	Vpravo, vlevo na druhé osobě	7,5 - 8				

Vnímání času

Vnímání času se u dítěte rozvíjí velice pozvolna. Předškolní **dítě žije především přítomností**. Pokud je zaujaté nějakou událostí, činností, plně ji prožívá, nemyslí na následné dění či povinnosti. S ukončením nespěchá jen proto, že má následovat jiná činnost, např. odchod do školky.

Vnímání plynutí času je pro předškolní dítě vymezeno událostmi, které ho obklopují, které se pravidelně střídají - charakteristické činnosti pro den - noc, ráno-poledne-večer. Uvědomování si jednotlivých časových úseků je velice subjektivní, zkreslené, závislé na prožívání aktuální situace. Příjemné situace plynou rychle, nepříjemné jsou zdouhavé. Čím je časový úsek delší, např. střídání ročních období, tím je pro dítě obtížnější vytvořit si představu trvání daného úseku. Pozvolnost vytváření představy delších časových úseků dokládají dotazy dítěte: „Kolikrát se vyspím do Vánoc, do narozenin?“. S těmito dotazy se setkáváme ještě u dětí na začátku školního věku.

Zde je nutné zmínit se o motivování dětí děním v dlouhodobější budoucnosti. Dítě žije přítomností, minulost a zejména budoucnost jsou pojmy, které si obtížně představuje. Čím je cíl vzdálenější, tím je jeho realizace a hodnota méně představitelná. Motivace typu „Musíš se naučit, abys to ve škole uměl“ je zpravidla příliš vzdálená.

S vnímáním plynutí času úzce souvisí **vnímání časové posloupnosti, časového sledu**, uvědomování si příčiny a následku, začátku a konce. Kojenec se naučí, že pokud bude křičet, získá pozornost dospělého, vyvolá podnět, očekává následek, uvidí láhev, očekává jídlo, později uvidí oblečení a boty a ví, že půjde ven. Čím je dítě starší, tím lépe dokáže ze sledu událostí vyvodit událost následnou, situaci očekávat a být na ni připraven. Tento algoritmus usnadňuje každodenní činnosti, dává dítěti jistotu a bezpečí. Zároveň s přibývajícím věkem dítě dokáže zpracovat více informací následně za sebou.

Oslabení vnímání času

Předškolní dítě si s pozvolněji se vyvíjejícím vnímáním času hůře osvojuje pojmy z časové orientace, zařazuje je do aktivního slovníku, obtížněji si

navyká na sled každodenních činností, např. pozvolněji si osvojuje jednotlivé kroky při oblékání, zaměňuje pořadí úkonů.

Oslabení vnímání času může mít u dítěte ve školním věku za následek:

- potíže při čtení a psaní - záměny pořadí písmen, číslic, jejich případné vynechání,
- obtížné osvojování vědomostí, které musejí být uspořádány v daném sledu -například dny v týdnu, následnost ročních období, měsíce v roce, abeceda, násobilka,
- obtíže v předjímání následného děje, v určení příčiny a následku, promyšlení následku,
- obtížné nabývání orientace v hodinách a minutách,
- chybovost v pořadí úkolů,
- potíže při hospodaření s časem při učení - v rozvržení učiva na krátkodobé cíle a cíle v delším časovém horizontu, v budování učebních strategií, v zautomatizování opakujících se činností, v písemné práci nerozvržení si pořadí kroků a odhadu časové dotace na splnění jednotlivých úkolů apod.

Vnímání času a specifické poruchy učení

Oslabené vnímání času se objevuje u dětí se specifickými poruchami učení a dětí, jež mají obtíže při učení. Časové vnímání je třeba rozvíjet při každodenních činnostech, ale i tzv. reedukačními cvičeními zaměřenými na konkrétní oslabenou oblast.

Náměty aktivit pro rozvoj vnímání času

- vytváření a dodržování každodenních algoritmů, jejich pojmenování
- pojmenování každodenních činností („Nejdříve oblečeme punčocháče, potom kalhoty. Oškrábeme brambory, potom je dáme vařit.“)
- pozorování zvířat – mládě a jeho rodiče, pojmenování („Nejdříve se narodilo malé štěně, vyrostl z něho pes.“)
- pozorování rostlin („Nejdříve bylo poupě, rozkvetl květ.“)
- povídání a sledování časového sledu nad obrázkovými knihami
- pojmenování činností obvyklých pro ráno, dopoledne, poledne, odpoledne, večer

- pojmenování činností obvyklých pro části týdne
- pojmenování činností obvyklých pro roční období
- řazení obrázků podle časové posloupnosti
- vyprávění prožitých událostí

Vývojové škály vnímání času

Vnímání času		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Přiřadí činnosti obvyklé pro ráno	4 - 5			
2	Přiřadí činnosti obvyklé pro poledne	4 - 5			
3	Přiřadí činnosti obvyklé pro večer	4 - 5			
4	Přiřadí činnosti obvyklé pro odpoledne	4,5 - 5			
5	Přiřadí činnosti obvyklé pro dopoledne	4,5 - 5			
6	Rozliší dříve, později (seřadí dva obrázky)	4,5			
7	Seřadí obrázky podle posloupnosti děje, jmenuje, co se stalo nejdříve, později, naposled	5			
8	Rozlišuje pojmy nejdříve, před tím, nyní, potom	5			
9	Začíná se orientovat ve dnech v týdnu	5 - 6			
10	Přiřadí činnosti obvyklé pro roční období	5 - 6			
11	Pojmy včera, dnes, zítra	6			
12	Předevčírem, pozítří	5 - 7			

Řeč, komunikace

Vývoj řeči a komunikace je jedním z nejúžasnějších a nejdůležitějších momentů v rámci ontogeneze. Začíná novorozeneckým křikem, který není resp. nemusí být projevem nespokojenosti, chybění něčeho (je jenom reflexní činností). Následně zvukové projevy slouží k uspokojení základních potřeb (dítě jimi spolu s řečí těla dává najevo spokojenost či nespokojenost). Postupně se řeč stává prostředkem komunikace, vztahů, spolupráce, usměrňování sociálních interakcí a zároveň také nástrojem myšlení (kolem dvou let se řeč a myšlení začínají prolínat, vzájemně se ovlivňují a podmiňují, řeč se postupně stává intelektuální a myšlení verbálním). **Zásadním obdobím pro vývoj řeči je období do šesti až sedmi let** s tím, že nejprudší tempo je do tří až čtyř let. Raný vývoj řeči je podmíněn a ovlivněn:

- motorikou (motorikou mluvních orgánů, hrubou motorikou, jemnou motorikou),
- vnímáním (zrakovým, sluchovým),
- sociálním prostředím.

Jazykové roviny řeči

Řeč je komplexní schopnost, která má složitější strukturu. Lze ji rozdělit na několik jazykových rovin:

Foneticko-fonologická rovina

Jde o **sluchové rozlišování hlásek mateřského jazyka a jejich výslovnost**. Schopnost vyčleňovat hlásky mateřského jazyka ze zvuků prostředí se začíná rozvíjet již v kojeneckém věku a dítě rozlišuje všechny hlásky po šestém roce, horní hranice je sedm až osm let. Sluchové rozlišování je v úzkém vztahu s výslovností, dítě pro správnou výslovnost potřebuje rozlišovat nejen hlásky, ale také rozdíl mezi jejich správným a nesprávným zněním. Dítě nejprve zvládá výslovnost lehčích hlásek, postupně si osvojuje výslovnost obtížnějších hlásek. Do pěti let považujeme nesprávnou výslovnost za fyziologickou (tedy patřící k věku), od pěti do sedmi let za prodlouženou fyziologickou (tedy širší normu) – v této době je nutné věnovat dítěti odbornou péči zaměřenou na navození správné výslovnosti. Po sedmém roce je již málo pravděpodobné, že se výslovnost upraví spontánně a také logopedická terapie je více náročná, přitom s menšími úspěchy než v předchozím období.

Lexikálně-sémantická rovina

Zahrnuje **porozumění řeči v okruhu běžného hovoru**, zároveň také **chápání instrukcí, výkladu, pojmů, sdělení, vyprávění**. Patří sem rovněž obecná úroveň vyjadřování (aktivní slovní zásoba), souvislé a smyslu- plné pojmenování toho, co dítě myslí, vnímá, prožívá, definování pojmů, popis obrázku, události, situace, samostatné vyprávění, chápání a užívání nadřazených a podřazených pojmů, antonym (protikladů), synonym (slov podobného významu), homonym (slov stejného zvuku, ale různého významu).

Morfologicko-syntaktická rovina

Tato rovina řeči se týká **užívání jednotlivých slovních druhů, ohýbání slov** (časování, skloňování), **tvoření vět a souvětí**. Po čtvrtém roce již dítě obvykle užívá všechny druhy slov, mluví běžně ve větách a souvětích. Do čtyř let považujeme neobratnosti v tvarosloví a větosloví za fyziologické, pokud přetrvávají ve větším rozsahu i později, mohou již signalizovat pozvolnější vyžívání řeči, případně v celkovém mentálním vývoji.

Pragmatická rovina

Jde o **užití řeči v praxi, v sociálním kontextu**. Jedná se o takové dovednosti, jako je například vyžádání nebo oznámení informace, vyjádření vztahů, pocitů, prožitků, událostí, zahrnuje tzv. regulační funkci řeči (tj. pomocí řeči dítě dosahuje cíle, usměrňuje sociální interakce) a tvoření dialogu (střídání role naslouchajícího a mluvícího, udržování tématu hovoru). Součástí této roviny je rovněž užívání prvků neverbální komunikace, jako je mimika, gestikulace a zejména oční kontakt.

Předškolní dítě by mělo řeči dobře rozumět, a to nejen v okruhu běžného hovoru, ale také chápat výklad, zadání při hrách, strukturovaných činnostech, pochopit děj příběhů, pohádek. Mělo by mít věku přiměřenou slovní zásobu, užívat všechny druhy slov, běžně mluvit ve správně formulovaných větách a souvětích, v řeči by se již neměly objevovat neobratnosti tvarosloví nebo větosloví. Dítě by mělo být schopné úměrně věku vyjádřit svoje myšlenky, pocity, prožitky, popsat děj, situaci, událost, sledovat a převyprávět příběh, vést smysluplný dialog - dodržovat základní pravidla konverzace, jako je věnovat pozornost, respektive naslouchat

druhému, počkat až druhý domluví, adekvátně odpovídat na dotazy, ptát se. Neméně důležitá je i správná výslovnost. Dítě, které má omezený nebo nedokonalý vývoj řeči, je více ohroženo potížemi při osvojování čtení a psaní.

Oslabení v oblasti řeči

Řeč má pro vývoj jedince mimořádný význam, protože ovlivňuje kvalitu myšlení, poznávání, učení, jeho orientaci a fungování v lidském společenství. Z tohoto hlediska je nutné porozumění řeči. Aby dítě mohlo sdělit, co myslí, cítí, co chce nebo nechce, dát najevo a posléze uspokojit svoje potřeby, musí se umět vyjádřit. Řeč je důležitá pro utváření sociálních vztahů, chování a postavení ve skupině. Dítě, které nemluví nebo mluví nesrozumitelně, je v nevýhodě, je pro něj frustrující, že mu okolí nerozumí. Není proto výjimečné, že místo slov dítě užívá řeč těla (vytrhne, bouchne, strčí), že se zlobí, podléhá afektivním záchvatům. Jiným důsledkem řečového handicapu může být stažení se do sebe, stranění se, pocity nepochopení, ukřivdění, izolace či méněcennosti, obavy z komunikace, mluvní negativismus. Ostatní mohou případně dítě vyčleňovat, podceňovat. Řeč je důležitým kritériem, projevem vývojové úrovně (intelektu). Dítě málo či špatně mluvící může být dospělými i dětmi podceňováno, hodnoceno jako podprůměrné či opožděné.

Případný řečový handicap může tedy přinášet řadu **obtíží v sociální interakci** (postavení a uplatnění ve skupině, navazování vztahů, sdílení), **ovlivňovat vývoj osobnosti** (sebehodnocení, sebedůvěru, motivační a aspirační složku, zájmy, uspokojování potřeb), **učení**, později i **profesní orientaci a uplatnění**.

Oslabení řeči může mít u dítěte ve školním věku za následek:

- přetrvávání nesprávné, nedokonalé či neupevněné výslovnosti, artikulační neobratnosti se nepříznivě promítá do čtení a psaní,
- problémy ve fonetickém uvědomování nepříznivě ovlivňuje čtení a psaní,
- obtíže se zapamatováním si verbálně podávaných informací, například vět, sledu čísel, činností, výkladu, instrukcí,
- menší slovní zásobu, sníženou verbální pohotovost a obratnost, dítě odpovídá s latencemi, s nejistotou, obecně potřebuje více času na zformulování odpovědi, je pro ně obtížné najít správný výraz, výstižně a jasně vyjádřit myšlenku, definovat význam pojmu, popsat

tematický obrázek, vyprávět na dané či volné téma - je třeba ho povzbuzovat, průběžně klást navádějící otázky, obtížné hledání synonym apod.,

- nedostatky se mohou projevovat i v porozumění řeči, v chápání textu, výkladu, zadání, v chápání přenesených významů, metafor, básnické řeči,
- snížený jazykový cit, například obtíže v určování rodu, v tvoření slov v jiném rodu, v úlohách na dokončení věty v gramaticky správném tvaru, při přeformulování vět z jednoho času do druhého, při určování společného základu odvozených slov, nedostatky ve slovosledu, problémy s aplikací gramatických pravidel do písemné podoby,
- menší mluvní apetit, pasivitu v komunikaci, obtíže v navazování, udržování a rozvíjení konverzace a kontaktů obecně, problémy s formulováním otázek, získáváním informací, vyjadřováním se před lidmi (nejistota, tréma, vyhýbání se komunikaci), při výraznějším řečovém handicapu může být nepříznivě ovlivněno utváření sociálních vztahů (například dítě je druhými podceňováno, vyčleňováno, straní se, prožívá pocity nepochopení, ukřivdění, izolace či méněcennosti, následně potom podléhá plačtivosti, afektivním záchvatům, může se projevovat agresivně apod.).

Oslabení v oblasti řeči a poruchy řeči

Oslabení řeči tvoří podklad pro poruchu řeči, která může být různé nápadnosti a závažnosti. Nejčastějšími z nich jsou:

- dyslalie (nesprávná výslovnost, patlavost),
- balbuties (kóktavost),
- opožděný vývoj řeči,
- specifické poruchy řeči při LMD (lehkých mozkových dysfunkcích), dnes již nahrazeno termínem ADHD/ADD (porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou nebo hypoaktivitou),
- artikulační neobratnost (dítě neumí tvořit jednotlivé hlásky i celá slova, přičemž artikulace je namáhavá, těžkopádná, nápadně neobratná, těžko srozumitelná),

- specifické asimilace (postihuje sykavky, tvrdé a měkké hlásky),
- mutismus (ztráta schopnosti mluvit většinou na neurotickém nebo psychotickém podkladě),
- autismus (jedním z projevů autismu je problém v komunikaci).

Náměty aktivit pro rozvoj řeči

Pro podporu vývoje řeči jsou důležité následující oblasti, přístupy a metody:

Rozvoj všech kvalit vnímání:

Pro rozvoj řeči má nezastupitelný význam smyslové vnímání, zejména zrakové a sluchové. Proto je třeba dítěti poskytovat dostatek podnětů z těchto oblastí.

Rozvoj motoriky:

Jemná, hrubá motorika úzce souvisí s motorikou mluvidel. Pokud má dítě pozvolnější vývoj řeči, je třeba věnovat pozornost **zvyšování tělesné obratnosti**, umožnit mu dostatek pohybu, chodit s ním do cvičení, plavání apod. Ke **zlepšování jemné motoriky, vizuomotoriky**, přispívá manipulace s drobnějšími předměty, nástroji, rukodělné činnosti, výtvarné činnosti, úkony spojené se sebeobsluhou a s pomocí v domácnosti. K ovládnutí mluvidel a rozvoji jejich obratnosti napomáhají jednoduchá cvičení, která je třeba u takto malých dětí navazovat hravou formou (tzv. **gymnastika mluvidel, nácvik dýchání**):

- **procvičování pohyblivosti jazyka** (vysouvání a zasouvání jazyka, olizování horní a dolního rtu, olizování tvrdého patra zezadu dopředu a ze strany na stranu, pohyb jazykem nahoru k nosu, dolů k bradě, pohybování jazyka při zavřených ústech zleva doprava a naráží do tváří, napodobování čertíka – blb, koníčka – mlaskání o horní patro, „otiskování“ jazyka do horního patra, olizování rtů kolem dokola),
- **procvičování pohyblivosti rtů** (pusinka – špulení rtů, kapr – tvarování rtů do kroužku, rty se lehce dotýkají a oddalují, vtažení rtů dovnitř, brnkání prstem o dolní ret, pískání – napodobování pískání, špulení, kuřátko – napodobování pípání, kašpárek – široký úsměv, aby bylo vidět stisknuté zuby, střídání širokého úsměvu a špulení, frkání – rozkmitání rtů výdechovým proudem),
- **procvičování pohyblivosti čelistí** (bezhlase otevírání úst, široké otevírání a zavírání pusy nejdříve bez hlasu, potom s hlasem, přežvykování – kroužení čelistí, předsazení dolní čelisti, předsazení horní čelisti),

- **nácvik dýchání** (procvičování hlubokého nádechu nosem bez zvedání ramen – voníme ke květině, cvičení pomalého výdechu – nafukovací balonek se vypouští ssssss, uspávání kytičky – pomalu a jemně vydechujeme, hraní s dechem – procvičování pomalého nádechu a výdechu, procvičování rychlého nádechu a výdechu, procvičování pomalého a přerušovaného výdechu, procvičování pomalého nádechu a pomalého výdechu přerušovaného dlaní nebo prsty, cvičení s usměřováním výdechového proudu – foukání na zmrzlé ruce, do horké polévky, do chomáčku vaty, do papírku na stole, do ping-pongového míčku),
- **napodobování zvuků** (had, husa – syčení ssss, zuby jsou lehce stisknuté, včela – zzzz, široký úsměv, cvrček – ttttt, potichu, jazyk za horními řezáky, široký úsměv, kočička – čičičiči, zuby lehce u sebe, špulíme rty).

Názornost:

Pro malé děti je důležité bezprostřední spojení toho, co vnímá se slovem. Pojmy může utvořit jen tehdy, když ví, co se slovem míní. Proto je nezbytné, aby mělo možnost pojmenovanou věc bezprostředně vidět, slyšet, ohmatat, cítit, vyzkoušet si ji. To mu umožňuje srovnávání, hledání podobností a rozdílů, získávání zkušeností a představ o věcech a jevech, které ho obklopují. Názornost zahrnuje také obrázky, není tedy náhodné, že při logopedické péči se s nimi hodně pracuje. Názornost navíc zvyšuje zájem dítěte, jeho motivaci.

Vytváření situací podněcujících k mluvení:

Jedná se o povídání s dítětem, projevování zájmu o to, co dělalo, vidělo, zažilo, kde bylo. Otázky je třeba klást jednoduše, na věku přiměřené úrovni.

Opakování:

Pro dítě není vždy snadné vyjádřit, co chce, proč to chce, co dělá, proč to dělá. Potřebuje k odpovědi více času. Někdy je zase obtížné porozumět tomu, co nám sděluje. Ve snaze dítě pochopit se potom začneme vyptávat, ale příliš mnoho otázek je může zmást. Opakováním dítě ubezpečíme

o pochopení, dodáme mu odvalu a motivaci k další konverzaci, zároveň také zpomalujeme tempo.

Pojmenování:

Pojmenování se týká toho, co vnímáme, děláme, cítíme, myslíme. Jednoduše slovně vyjadřujeme, popisujeme aktuální dění, naše jednání, naše pocity. Jednoduše komentujeme, co dítě vidí, slyší, dělá, pravděpodobně cítí či myslí. Pojmenování je mimořádně důležité pro rozvoj řeči, navázání kontaktu, komunikace navození spolupráce obecně, a to to více u dětí s opožděným vývojem řeči či mutismem.

Metoda korekční zpětné vazby:

Zopakujeme to, co řeklo dítě, ale ve správné formě. Uchráníme ho tak napomínání, ale zároveň mu dáváme správnou podobu sdělení (co do obsahu, tak i výslovnosti). U dítěte, které špatně mluví, totiž časté opravování či napomínání může vést k rezignaci nebo negativismu.

Metoda rozšířené imitace:

Zopakujeme po dítěti jeho výpověď a ještě ji o něco rozšíříme (přidáme slovo, informaci)

Metoda alternativních otázek:

Tato metoda podněcuje ke slovnímu vyjádření a k přemýšlení.

Metoda doplňování vět či příběhů:

Hravou formou motivujeme dítě, aby dokončilo větu, kterou začneme. Jinou možností je doplňování známého příběhu (začneme vyprávět a dítě doplňuje či přímo pokračuje).

Vývojové škály řeči

Lexikálně-sémantická rovina		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Pojmenuje běžné věci na obrázku	3			
2	Ukáže obrázek věci podle použití	3			
3	Ukáže na obrázku činnost	3			
4	Chápe pojmy „já, moje“	3			

5	Správně používá slova „ano, ne“	3			
6	Odpovídá na otázky „Co děláš?“ „Kde?“	3			
7	Má zájem o obrázkové knížky, příběhy	3			
8	Ukáže obrázek podle podstatného znaku	3 - 3,5			
9	Klade otázky „Proč?“ „Kdy?“	3 - 3,5			
10	Řekne, co je na obrázku	3 - 3,5			
11	Reprodukuje jednoduchou říkanku	3 - 3,5			
12	Chápe jednoduché protiklady	3,5			
13	Identifikuje věci podle společných podstatných znaků	3,5			
14	Zařazuje různé obrázky pod nadřazené pojmy	4			
15	Ukáže obrázek podle aktuální situace	4			
16	Vysvětlí, na co máme oči, knihy, auta...	4			
17	Poslouchá pohádky, chápe děj	4			
18	Spontánně vypráví podle obrázku	4			
19	Doplní protiklady s názorem	4			
20	Definuje význam pojmů	5			
21	Chápe jednoduché vtipy a hádanky	5			
22	Sestaví dějovou posloupnost a popíše ji	5			
23	Pojmenuje, co dělá určitá profese	5			

24	Přiřadí, co k sobě patří a vysvětlí to	5			
25	Umí zpaměti kratší texty	5 - 6			
26	Tvoří nadřazené pojmy	5 - 6			
27	Tvoří protiklady	5 - 6			
28	Tvoří slova podobného významu	5,5 - 6			
29	Pozná a vymyslí slova stejného zvuku, ale různého významu	5,5 - 6			
30	Pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku	5,5 - 6			
31	Správně posoudí pravdivost či nepravdivost tvrzení	5,5 - 6			
32	Interpretuje pohádky, příběhy bez obrázkového doprovodu	5,5 - 6			
33	Chápe a ve správném pořadí realizuje i poměrně dlouhé a komplikovanější pokyny	5,5 - 6			

Morfologicko-syntaktická rovina		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
34	Mluví ve větách, k podstatným jménům a slovesům postupně přidává přídavná jména, zájmena atd.	3			
35	Rozlišuje mezi jednotným a množným číslem	3			
36	Skloňuje	3			
37	Tvoří souvětí souřadná	3			
38	Tvoří souvětí podřadná	3,5 - 4			
39	Užívá čas minulý, přítomný, budoucí	4-5			
40	Užívá všechny druhy slov	4 - 5			

41	Mluví gramaticky správně	4 - 5			
42	Pozná nesprávně utvořenou větu	5 - 6			
43	Do příběhu doplní slovo ve správném tvaru	5 - 6			

Pragmatická rovina		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
44	Upřednostňuje verbální formu komunikace, pomocí řeči dosahuje cíle	3			
45	Řekne svoje jméno, jména sourozenců, kamarádů	3 - 3,5			
46	Mluví nenuceně, pokouší se o krátkou konverzaci	3,5 - 4			
47	Spontánně informuje o zážitcích, pocitech, přáních	4			
48	Předá krátký vzkaz	4			
49	Řečový projev po obsahové i formální stránce odpovídá kritériím běžné konverzace	5 - 6			
50	Aktivně a spontánně navazuje řečový kontakt s dětmi i dospělými	5 - 6			
51	Dodržuje pravidla konverzace a společenského kontaktu	5 - 6			
52	Dokáže zformulovat otázku, adekvátně odpovědět na otázku	5 - 6			
53	Smysluplně vyjádří myšlenku, nápad, mínění, popíše situaci, událost, vyjádří svoje pocity, prožitky apod.	5 - 6			
54	Řekne svoje jméno a příjmení, jména rodičů, sourozenců, kamarádů, učitele, svoji adresu	5 - 6			

Prvky neverbální komunikace		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
55	Oční kontakt	3 - 6			

Foneticko-fonologická rovina		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
56	Výslovnost	3 - 6			
57	Artikulační obratnost	3 - 6			

Sluchové vnímání a paměť

Sluch je jedním z prostředků komunikace, významnou měrou ovlivňuje rozvoj řeči a tím i abstraktní myšlení. Dříve než se budeme zabývat sluchovým vnímáním, je potřeba ověřit si slyšení samotné a vyloučit sluchové vady. Pokud máme pochybnosti, zda dítě dobře slyší, je třeba absolvovat audiologické vyšetření.

Sluchové vnímání se vyvíjí již v prenatálním životě. Od pátého měsíce plod vnímá zvukové podněty z vnějšího i vnitřního prostředí modifikované amniovou tekutinou. Od šestého měsíce reaguje diferencovaným pohybem na různé zvuky (hlasy známých osob, hudba). Po narození reaguje dítě na zvukový podnět nediferencovanou pohybovou reakcí. Později se liší reakce na zvukové podněty příjemné a nepříjemné. Od třetího týdne vyvíjí aktivitu směřující k lepšímu vnímání hlasu. Vývoj sluchového vnímání směřuje ke stále větší ostrosti a diferenciaci. Je předpokladem nejprve globálního vnímání řeči, později rozlišování jejích elementů, tj. slov, slabik a hlásek.

Současný životní styl není příznivý pro rozvíjení této funkce. Děti jsou obklopeny množstvím zvuků, které dosahují v některých rodinách značné intenzity. Přirozenou obranou organismu dítěte je potom „zavírání uší“. Dítě se odnaučuje slyšet. Tím trpí nejen vývoj rozlišování jemnějších zvuků, ale i schopnost naslouchat podnětům z okolí, především pak lidské řeči.

Při sledování sluchového vnímání jako podkladu pro rozvoj řeči, čtení a psaní se zaměřujeme zejména na úroveň fonemického uvědomování, na schopnosti, jako je:

- naslouchání,
- rozlišení figury a pozadí,
- sluchová diferenciacie (rozlišování),
- sluchová analýza a syntéza,
- sluchová paměť,
- vnímání rytmu.

Naslouchání

Schopnost naslouchat úzce souvisí s vývojem řeči, koncentrací pozor-

nosti i odlišením figury a pozadí. Před nástupem do školy je důležité, aby dítě dokázalo pozorně vyslechnout pohádku, příběh, vyprávění. Rozvoj této schopnosti je významně ovlivněn rodinou, jejím přístupem. V prostředí, kde se dítě málo setkává se čtenou pohádkou, vyprávěním, oboustranným nasloucháním, se tato schopnost rozvíjí velice pozvolna či omezeně. Školní práce je však dovedností naslouchat významně ovlivněna. Dítě potřebuje umět naslouchat výkladu učitele, porozumět mu, velká část informací přichází k dítěti právě sluchovou cestou.

Figura a pozadí

Jedná se o zaměření pozornosti a vyčlenění zvuků z pozadí. Některé námi vybrané zvuky z okolí vnímáme přednostně, ostatní se pro nás stávají nepodstatné, vytěsňujeme je. Například při vedení rozhovoru se soustředíme na hlas druhé osoby a přestáváme vnímat hluk aut z ulice. Hlas druhého člověka je pro nás figurou, hluk aut pozadím.

Jde o schopnost soustředit se na určitý sluchový podnět. Čím je pozadí členitější, sycené mnoha zvuky a hlukem, tím obtížnější je zaměřit pozornost na požadované sluchové vjemy. Děti, které mají tuto schopnost oslabenou, nedokáží vyčlenit požadovaný zvuk a věnovat mu pozornost. Bývají potom označovány za nesoustředěné, neposlouchající. Nezachytí požadované informace ze svého okolí, mohou však vnímat hodně podnětů, které jsou v danou dobu pro ně nepodstatné.

Sluchové rozlišování (diferenciace)

Sluchové rozlišování je důležité pro vývoj řeči, výslovnosti, ve škole potom pro psaní a čtení. Pro správnou výslovnost musí dítě odlišit jednotlivé hlásky - sykavky, měkké a tvrdé souhlásky, znělé a neznělé souhlásky, krátké a dlouhé samohlásky. Diferenciace je stejně významná pro psaní a čtení. Pokud je hláska chybně rozlišena, je posléze i chybně napsána nebo přečtena. Rozlišení slabik di-ti-ni, dy-ty-ny podstatně ovlivňuje uplatnění gramatických pravidel, dosazení správného tvaru u vzorů podstatných a přídavných jmen. Rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek úzce souvisí s vnímáním rytmu.

Sluchová paměť

Ve školním prostředí je většina informací podávána verbálně. Pro učení potřebujeme zachytit, zpracovat a uchovat informace přicházející sluchovou cestou. Dítě musí včas zachytit a zapamatovat si instrukce a pokyny ke své práci, pamatovat si pořadí úkonů, které má vykonat, výklad učitele.

Sluchová analýza a syntéza

Pokud chceme napsat text, musíme rozlišit hranice slov, vyčlenit jednotlivá slova z vět. Poté si uvědomit jednotlivé slabiky a posléze jednotlivé hlásky, z kterých se slovo skládá (analýza). Při čtení potřebujeme z hlásek složit slabiku, ze slabik slova (syntéza). Jestliže dítě obtížně skládá písmena do slabik, s obtížemi slabikuje, souhláskové shluky hláskuje, čtení je pomalé a namáhavé, obtížně pak vnímá obsah čteného. Obdobně je tomu u psaní. Při neuvědomění si jednotlivých hlásek ve slově může slovo být napsáno zkomoleně, může mít vynechaná písmena, objevuje se i další chybovost.

Vnímání rytmu

Dobré vnímání rytmu má vliv na mnoho každodenních i školních dovedností. Kromě hudební výchovy může zasahovat i další oblasti - v matematice může pozitivně ovlivnit chápání číselných řad, násobků, ovlivňuje čtení i psaní. Významný dopad má na rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek.

Oslabení v oblasti sluchového vnímání

Oslabená schopnost naslouchat se může u dítěte předškolního i školního věku projevovat:

- nezájmem o čtené pohádky a příběhy,
- nezájmem o vyprávění,
- potížemi naslouchat instrukcím, pokynům,
- potížemi naslouchat výkladu,
- potížemi v komunikaci – neschopností vyslechnout druhého,
- obtížemi při soustředění na mluvené slovo,
- snadnou vyrušitelností jakýmkoliv dalšími zvukovými podněty,
- obtížemi v zachycení instrukcí a pokynů ze strany dospělých.

Oslabené sluchové rozlišování se může u dítěte předškolního i školního věku projevovat:

- v písemném projevu chybami v měkčení,

- v písemném projevu chybami v délkách,
- v písemném projevu záměnami znělých a neznělých souhlásek,
- v písemném projevu záměnami sykavek,
- v písemném projevu zvýšeným počtem gramatických chyb - zejména při aplikaci vzorů podstatných a přídavných jmen,
- ve čtení záměnami v měkčení.

Oslabená sluchová paměť se může u dítěte předškolního i školního věku projevat:

- obtížemi při učení se básniček, textů zpaměti,
- neschopností vyslechnout a zapamatovat si pohádku, příběh, výklad bez zrakového doprovodu, následně pak obtížemi s vyprávěním tohoto příběhu, učební látky,
- potížemi zachytit a zapamatovat si instrukce, slyšená slova, věty,
- oslabení sluchové paměti se promítá do písemného projevu, například diktovaného textu (diktáty, pětiminutovky v matematice, diktované zápisy apod.), kdy dítě bez zrakové opory chybuje, vynechává části informací. Nejsou tak hodnoceny vědomosti, které mohou být ve skutečnosti na dobré úrovni, ale spíše neschopnost pracovat bez vizuální opory, zapamatovat si sluchové vjemy.

Oslabená sluchová analýza a syntéza se může u dítěte předškolního i školního věku projevat:

- potížemi ve čtení - obtížným spojováním písmen do slabik, slabik do slov, vytvářením náhradních technik čtení - předčítání, tichý sklad, čímž dítě často čte části slov dvakrát i vícekrát za sebou, domýšlením slov, nepřesným čtením, sníženou rychlostí čtení. Tyto potíže odčerpají hodně pozornosti a sil dítěte, takže obtížně vnímá obsah čteného. Vynaložené úsilí a zvýšená námaha nejsou úměrné výkonu.
- potížemi v psaní - obtížným rozlišením hranic slov v písmu, komolením slov, vynechávkami slabik a písmen, záměnami písmen, inverzemi v jejich pořadí, vlivem na zvýšený počet gramatických chyb.

Oslabené vnímání rytmu se může u dítěte předškolního i školního věku projevat:

- obtížným učením se básniček, říkanek,
- obtížným zvládnutím rozpočítadel, potížemi v rytmizaci,
- potížemi roztleskat či jinak vyčlenit slabiky ve slově.

Sluchové vnímání a specifické poruchy učení

Oslabené sluchové vnímání tvoří podklad pro specifickou poruchu učení – dysortografii, nepříznivě se však může promítat i do dyslexie. Dítě má problémy např. se samotným spojením hláska-písmeno, tj. s přiřazením odpovídajícího zvuku (fonému) k písemnému symbolu. Oslabené sluchové vnímání je třeba procvičovat tzv. reedukačními cvičeními zaměřenými na konkrétní oslabenou oblast.

Náměty aktivit pro rozvoj sluchového vnímání

Urči, o jaký předmět se jedná

Cílem aktivity je rozvoj sluchového vnímání. Dětem ukazujeme různé předměty a současně jim prezentujeme zvuk, který vydávají. Děti se dívají a pozorně naslouchají, poté se otočí a snaží se určit, který předmět vydával zvuk (listování knihou, zavření knihy, zvuk zvonečku, cinkání klíčů, odemykání, bubínek, triangl, činely apod.).

Procházky za zvukem

Aktivita je zaměřená na rozvoj sluchového vnímání. Dospělý jedinec se vydá s dítětem na „zvukovou procházku“. Dítě má za úkol poslouchat a upozorňovat na různé okolní zvuky, které slyší. Dítě poslouchá a identifikuje například zpěv ptáků, šustění listů, štěkot psa, mňoukání kočky, zvuk bublajícího potůčku, zvuk tekoucí vody ve fontáně, zvuk projíždějícího auta, letadla... Různé zvuky lze také nahrát a posléze diferencovat pouze sluchovou cestou.

Čí zvoneček zazvonil?

Pomůcky: čtyři stejně znějící zvonečky

Cílem aktivity je rozvoj sluchového vnímání a lokalizace zvuku. Děti sedí uprostřed místnosti a mají zakryté oči. V každém rohu místnosti je jedno dítě, které má zvoneček. Vždy střídavě jedno z dětí zazvoní. Úkolem ostatních dětí je uhodnout, kdo z dětí zazvonil na zvoneček (lokalizovat směr zvuku).

Na návštěvě v zoologické zahradě jsme viděli...

Cílem aktivity je rozvoj sluchové percepce, sluchové paměti a slovní zá-

soby. Pedagog motivuje děti vyprávěním o zážitcích, které mají ze společné návštěvy zoologické zahrady. Úkolem dětí je postupně rozšiřovat větu. Vždy jedno dítě nejdříve zopakuje první část věty a poté doplňuje další slova („Na návštěvě v zoologické zahradě jsme viděli slona.“, „Na návštěvě v zoologické zahradě jsme viděli slona a žirafu.“, „Na návštěvě v zoologické zahradě jsme viděli slona, žirafu a opici.“). Při doplňování nových pojmů se pedagog střídá s dítětem. Během tréninku sledujeme počet pojmů, které si dítě zapamatuje. Cvičení může mít celou řadu variant („V obchodě jsme koupili...“, „V lese žije...“, „Červenou barvu má jahoda a...“, „Máme rádi čokoládu a...“, „Maminka uvařila...“).

Kdo to umí napodobit?

Cvičení je zaměřené na rozvoj vnímání a reprodukci rytmu. Pedagog předvede určitý rytmus, úkolem dítěte je rytmus napodobit ťukáním dřívky, ťukáním tužkou, vytleskáváním, pískáním na píšťalku, klepáním, dupáním, pomocí činelů, kastanět, trianglu... Pedagog volí podněty o různé intenzitě (slabé i silné) a délce trvání (krátké a dlouhé).

Najdeš správný obrázek?

Pomůcky: karty s obrázky, na nichž jsou znázorněny dvojice podobně znějících slov (slova lišící se jedním fonémem)

Cílem aktivity je rozvoj sluchové diferenciaci. Pedagog předloží dítěti karty s obrázky, jejichž názvy obsahují podobně znějící slova vždy ve dvojicích vedle sebe (pes – les, koza – kosa, husa – pusa, kočka – očka, kráva – tráva, vlak – mrak, mouka – louka, kostel – postel, myje – bije, pije – myje apod.). Pedagog vysloví jedno slovo z určité dvojice a vyzve dítě, aby vybralo obrázek označující dané slovo.

Kolik dáš dílků?

Pomůcky: prvky z dřevěné stavebnice

Cvičení je zaměřené na určování počtu slov ve větě. Pedagog řekne dítěti větu typu: „Pes běží domů.“ Úkolem dítěte je samostatně větu zopakovat a následně každé slovo ve větě znázornit prvkem (dřevěným dílkem) stavebnice.

Přiletěl datel

Pomůcky: obrázky zvířat žijících v lese a domácích zvířat

Aktivita je zaměřená na určování počtu slabik ve slově. Pedagog motivuje děti slovy: „Dnes přiletěl do lesa, do něhož chodíme na vycházku,

datel. Ťuká do stromů a už ho slyší všechna zvířátka z lesa i okolí. Pojďte se podívat, která zvířátka už datla slyšela! Budeme vyťukávat jako datel. Kdo všechno už o datlovi v lese ví?“ Pedagog ukazuje dětem obrázky zvířat žijících v lese a domácích zvířat a děti vyťukávají názvy zvířat z obrázků (za-jíc, liš-ka, ku-na, sr-na, vlk, mra-ve-nec, je-ze-vec, pes, koč-ka, sle-pi-ce apod.).

Vývojové škály sluchového vnímání

Naslouchání		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Lokalizuje zvuk (ukáže směr)	3			
2	Pozná předměty podle zvuku	3 - 4			
3	Poznává písně podle melodie	4			
4	Naslouchá krátkému příběhu, pohádce	4			

Sluchové rozlišování		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
5	Rozliší slova s vizuálním podnětem (změna hlásky) hodinky – holínky, tráva – kráva, bota – nota	4			
6	Rozliší slova bez vizuálního podnětu (změna hlásky) most – kost, kniha – kniha, udice – ulice	5			
7	Rozliší slova s vizuálním podnětem (změna samohlásky) kapr – kopr, perník – parník	4			

8	Rozliší slova bez vizuálního podnětu (změna samohlásky) plot – plat, drak – drak, kus – kos	4,5 - 5			
9	Rozliší slova s vizuálním podnětem (znělé a neznělé hlásky, sykavky) kos – koš, kosa – koza, pije – bije	4,5 - 5			
10	Rozliší slova bez vizuálního podnětu (znělé a neznělé hlásky, sykavky) hrad – hrad, zem – sem, ples – pleš	5			
11	Rozliší slova s vizuálním podnětem (změna délky) lyže – líže, páni – paní	5			
12	Rozliší slova bez vizuálního podnětu (změna délky) dráha – drahá, mává – mává, lak – lák	5 - 5,5			
13	Rozliší slova s vizuálním podnětem (změna měkčení) nemá – nemá, hrozny – hrozní	5,5			
14	Rozliší slova bez vizuálního podnětu (změna měkčení) čistí – čistý, mladý – mladý, hrady – hradí	5,5 - 6			
15	Rozliší bezvýznamové slabiky tam – dam, dlo – plo, tam – tam	6 - 6,5			

Sluchová paměť		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
16	Zopakuje větu ze tří slov	3			
17	Zopakuje tři nesouvisející slova	4			
18	Zopakuje větu ze čtyř slov	4			

19	Zopakuje čtyři nesouvisející slova	5			
20	Zopakuje větu z pěti slov	5			
21	Zopakuje větu z více slov	6			
22	Zopakuje pět nesouvisejících slov	6			

Sluchová analýza a syntéza		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
23	Roztleská slovo a slabiky	4			
24	Zvládá rozpočítadla	4			
25	Z trojice slov najde rýmující se dvojici	4,5 - 5			
26	Určí, da se dvě slova rýmují	4,5 - 5			
27	Vyhledá rýmující se dvojice	5			
28	Určí počet slabik	5			
29	Určí počáteční hlásku slova	5			
30	Určí slova začínající danou hláskou	5 - 5,5			
31	Určí poslední souhlásku ve slově (les)	5,5 - 6			
32	Slovní kopaná	6 - 7			
33	Určí poslední samohlásku ve slově	6 - 7			
34	Určí, zda slovo obsahuje danou hlásku	6 - 7			
35	Z hlásek složí slovo (uzavřenou slabiku: p-e-s)	6 - 7			

36	Jednoslabičně analyzuje na hlásky (myš)	6 - 7			
37	Z hlásek složí dvouslabičné slovo (k-o-l-o)	7			
38	Dvouslabičné slovo analyzuje na hlásky (voda)	7			

Vnímání rytmu		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
39	Určí, zda dvě krátké rytmické struktury jsou shodné	4			
40	Určí, zda dvě delší rytmické struktury jsou shodné	5			
41	Napodobí rytmus krátké rytmické struktury	5 - 6			
42	Zvládá záznam krátké rytmické struktury	5,5 - 6			
43	Zvládá záznam delší rytmické struktury	6			

Předmatické představy

Předmatické představy jsou základem pro utváření matematických představ a jejich osvojení u běžné populace probíhá v předškolním věku. Matematika je prostředkem i výrazem rozvoje myšlení, logického uvažování. Pro osvojení matematických dovedností nestačí pouze mechanicky vyjmenovat číselnou řadu nebo psát číslice. Předškolní dítě potřebuje rozvinout mnoho schopností a dovedností, které jsou posléze předpokladem ke zvládnutí učiva matematiky, a tím i vytváření kladného vztahu k matematice.

Výkony v matematice do určité míry závisí na **rozumových předpokladech**. Dobré rozumové předpoklady však nemusejí automaticky znamenat úspěšnost v matematice. Avšak můžeme říci, že matematika podporuje rozvoj myšlení.

Z hlediska vývoje dítěte a jeho rozvoje matematických schopností a dovedností je velice důležitá úroveň rozvoje **motoriky**. To, jak je dítě schopno se pohybovat, významně přispívá k poznávání světa. Manipulace s předměty umožňuje ucelenější vnímání jejich velikosti, hmotnosti, tvaru, množství. Pro předškolní dítě je potřebné, aby práci s obrázky a pracovními listy předcházela a doplňovala manipulace s konkrétními, každodenními předměty.

S rozvojem motoriky úzce souvisí dobré **prostorové vnímání**. Správně vnímat prostor je předpokladem pro geometrii i pro aritmetiku. Dítě získává prostorové představy, osvojuje si pojmy související s uspořádáním prostoru, např. nahoře-dole, vpředu-vzadu, vpravo-vlevo, pod-nad, před-za-mezi, hned před-hned za, první-poslední-předposlední-prostřední. Uspořádání prostoru má těsnou souvislost s **vnímáním času, časové posloupnosti**, co se stalo dříve, co později, s rozlišením příčiny a následku, s předvídáním následného kroku.

Na rozvoji matematických dovedností se významnou měrou podílí úroveň **rozvoje řeči**, porozumění slovům, jejich významu i jejich následné aktivní používání. Dítě potřebuje plně rozumět a v praktickém životě používat pojmy, které vedou k porovnávání, srovnávání a posléze vytvoření představ množství, k abstraktnímu myšlení.

Vliv má i úroveň rozvoje **zrakového vnímání** - uvědomování si části

a celku, rozlišení detailu, poloh předmětu, obrázků. Kromě zrakového vnímání je zapotřebí zmínit i **vnímání sluchové a vnímání rytmu**.

Taktéž je patrný vliv schopnosti **koncentrace** na úkol, který úzce souvisí s **krátkodobou pamětí**.

Výše popsané dovednosti a schopnosti tvoří základ. tzv. **předčíselných/předmatických představ**, které jsou předpokladem porozumění matematickým pojmům, symbolům a vztahům mezi nimi. V průběhu vývoje se v rámci základních matematických představ vytvářejí další myšlenkové postupy. Dítě si osvojuje pravidla, podle kterých předměty porovnává, třídí, řadí.

Porovnáváním si osvojuje pojmy typu stejně-méně-více. S uvědomováním si společných charakteristik předmětů se vytváří dovednost třídít-nejdříve podle barvy nebo vlastnosti, která je pro dítě zejména emocionálně zajímavá, později podle velikosti a tvaru. Přibližně do věku pěti let je dítě schopno třídít pouze podle jedné vlastnosti (většinou té, která je pro něj nápadnější a přitažlivější). Posléze si uvědomuje další třídící kritéria a je schopno tvořit skupiny podle více pravidel.

Postupně dokáže porovnávat a řadit i vícečetné soubory, např. seřadit podle velikosti (prvky od nejmenšího po největší a obráceně), podle odstínu barvy (od nejsvětějšího po nejtmavší), množství apod.

Na podkladě předčíselných/předmatických představ se budují **číselné představy** - určování množství, chápání číselné řady (nejen její jmenování, ale pochopení hodnoty, množství), číselných operací.

Oslabení předmatických/matematických dovedností

Do osvojování matematických dovedností se může promítat oslabení motoriky, grafomotoriky, zrakového a sluchového vnímání, vnímání času a prostoru, řeči:

- potíže v oblasti motoriky mohou být příčinou nedostatku zkušeností s manipulací s předměty, ovlivňujícími vytváření matematických pojmů,
- potíže v oblasti grafomotoriky mohou mít vliv na rýsování, zápisy početních operací (například písemného násobení, dělení apod.),
- potíže v oblasti zrakového vnímání, zejména diferenciaci (rozlišování), mohou způsobovat záměny matematických symbolů - číslic, operačních znaků, mohou se podílet na inverzích v pořadí číslic v čísle apod., potíže ve zrakové analýze a syntéze, ovlivňují uvědomování si částí

a celku,

- potíže v oblasti sluchového vnímání a řeči mohou ovlivnit porozumění instrukcí, chápání matematických pojmů, oslabení vnímání rytmu se může odrážet ve vnímání číselných řad, násobků apod.,
- nedostatečná krátkodobá paměť (často se podílí na zapamatování sluchových podnětů) ovlivní počítání z paměti při základních operacích, při počítání s mezivýsledky, sériové operace,
- potíže v oblasti prostorového vnímání na úrovni představ prostoru i pojmenování prostorových vztahů mohou snižovat výkony v geometrii a aritmetice,
- potíže v oblasti vnímání času, časové posloupnosti- ovlivní vnímání, co se stalo dříve, co později, řazení podle sledu událostí, následnost jednotlivých kroků.

Oslabené specifické předmatické/matematické schopnosti a dovednosti u dítěte ve školním věku mají dále za následek:

- potíže s chápáním pojmu přirozeného čísla,
- potíže s orientací v číselné řadě - nejobtížnější zpravidla bývá přechod řádů,
- potíže se zápisem a čtením čísel - neujasněná pozice číslice v čísle,
- obtíže v základních operacích, dítě množství neseskupuje, nápadně dlouho přetrvává mechanické odpočítávání po jedné, často s oporou o prsty i ve vyšším věku. Nechápe vztahy mezi čísly, spoléhá spíše na pamětné naučené spoje. Obtížně se učí násobilku, podstatu násobení a dělení nechápe,
- potíže při řešení slovních úloh - obtíže se mohou objevit v nepřesném pochopení slov- neporozumění pojmům typu o 1 více, 1 krát více, slovesům, odlišení slov, která nejsou nositelem děje nebo důležité informace apod. Situaci ztěžuje případné nepochopení samotných číselných operací,
- obtížné získávání základních matematických dovedností má za následek problematický přechod k abstraktnímu myšlení.

Oslabená schopnost předmatických představ a specifické poruchy učení

Oslabená schopnost předmatických představ tvoří podklad pro specifickou poruchu učení - dyskalkulii, ovlivňuje však i další oblasti učení. Předmatické a matematické představy je potřeba rozvíjet tzv. reedukačními cvičeními zaměřenými na konkrétní oslabenou oblast.

Náměty pro rozvoj předmatických představ

Pro rozvoj základních matematických představ je nutné souběžně také podporovat vývoj dalších oblastí, které tvoří základní stavební kameny pro matematiku a matematické představy. Je třeba se zaměřit na rozvoj motoriky (nutné pro manipulaci s předměty a matematickými pojmy), grafomotoriky (rýsování, zápis početního příkladu), zrakového vnímání – diferenciace – týká se záměny symbolů, číslic, operačních znaků. U zrakového vnímání je dále důležitá zrková analýza a syntéza – v matematice se objeví pak u zlomků – vnímání části a celku. Nesmíme opomenout na rozvoj krátkodobé paměti – především sluchové paměti, ovlivňující počítání z paměti při základních operacích, dále při počítání s mezivýsledky. A v neposlední řadě je nutné rozvíjet prostorové vnímání, využitelné v řadě předmětů.

K základním matematickým představám patří:

Porovnávání, pojmy, vztahy – pracujeme s pojmy – malý/velký, hodně/málo, všechny, krátký/dlouhý, úzký/široký, nízký/vysoký atd. až by dítě v 5-6 letech mělo zvládnout pojmy o jeden více/méně.

Třídění, tvoření skupin – děti třídí předměty podle druhu, barvy, velikosti, tvaru. Poznají, co do skupiny nepatří. V 5,5 letech rozliší předměty podle dvou kritérií, v 6 letech podle tří kritérií.

Řazení – seřadí tři prvky podle velikosti, odliší nejmenší/největší. Pojmenují malý, střední, málo, nejméně. V 6 letech seřadí 5 prvků podle velikosti.

Množství – ve 3 letech množství do 2, v 5-6 letech pak již množství do 6.

Tvary – ve třech letech pozná kruh, ve 3,5-4 letech čtverec, v 5 letech trojúhelník a v 5,5-6 letech obdélník.

Vývojové škály předmatických představ

Porovnávání, pojmy, vztahy		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Malý x velký	3			
2	Hodně x málo	3			
3	Všechny	3			
4	Krátký x dlouhý	3,5			
5	Úzký x široký	3,5			
6	Nízký x vysoký	3,5			
7	Prázdný x plný	3,5			
8	Stejně, vytváření dvojic	3,5			
9	Méně x více – výrazný rozdíl	3,5 - 4			
10	Menší x větší	3,5 - 4			
11	Kratší x delší	3,5 - 4			
12	Nižší x vyšší	3,5 - 4			
13	Některé	4			
14	Žádné, nic	4			
15	Méně, více, stejně – při odlišné velikosti a uspořádání prvků	5 - 5,5			
16	O jeden více	5 - 6			
17	O jeden méně	5 - 6			

Třídění, tvoření skupin		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
18	Podle druhu (jídlo, hračky)	3 - 3,5			
19	Podle barvy	3,5			
20	Podle velikosti	3,5			
21	Podle tvaru	5			
22	Pozná, co do skupiny nepatří	5 - 5,5			
23	Podle dvou kritérií (žluté kruhy)	5,5			
24	Podle tří kritérií (malé žluté kruhy)	6			

Řazení		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
25	Seřadí tři prvky podle velikosti	4			
26	Pojmenuje nejmenší, největší	4,5			
27	Seřadí podle kritérií:	4,5 - 5			
	malý, střední, velký				
	vysoký, vyšší, nejvyšší				
	málo, méně, nejméně				
28	Pojmenuje:	5			
	malý, střední, velký				
	vysoký, vyšší, nejvyšší				
	málo, méně, nejméně				
	malý, střední, velký				
29	Seřadí pět prvků podle velikosti	5			

Množství		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
30	Množství do dvou	3			
31	Množství do tří	3,5			
32	Množství do čtyř	4 - 4,5			
33	Množství do pěti	5			
34	Množství do šesti	5-6			

Tvary		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
35	Kruh	3			
36	Čtverec	3,5 - 4			
37	Trojúhelník	5			
38	Obdélník	5,5 - 6			

Sociální dovednosti a hra

Už od dětství dochází lidskými vztahy k upokojování citových a sociálních potřeb a zároveň jsou i zdrojem sociálního učení. První zkušenosti se světem a se vztahem nabývá dítě kontaktem s lidmi, uspokojuje tak základní pocit bezpečí a jistoty. Pokud dítě důvěřuje, snáze přijímá nová setkání, učí se, má více odvahy a méně strachu. Další potřebou je pozitivní identita. Jde o pocit, že je dítě součástí společenství, že patří k určitým lidem, kterým může důvěřovat a spolehnout se na ně. Dítě si své „Já“, představu o sobě, utváří na základě toho, jak se okolí k němu chová, co mu říká, jak se o něm baví. Kontaktem s lidmi se dítě učí jak orientovat ve vztazích, tak i v různých situacích, osvojuje si způsoby chování a komunikace. Tomuto procesu se říká **sociální učení**.

Sociální učení má formu:

- **zpevnování** – odměna x trest (odměny: pochvala, povzbuzení, náklonnost, tresty: nesouhlas, zamítnutí, pohrůžka), •
- **odezírání** – chování dle kamarádů, sourozenců, pohádkových postav, filmových hrdinů,
- **očekávání** – pozitivní nebo negativní očekávání od okolí,
- **nápodoba a ztotožnění** – napodobování osob s citovou vazbou.

V sociálním učení má největší význam nápodoba a následné upevnění určitého způsobu chování.

Modelem určitého chování jsou především rodiče, ti by se k dítěti měli chovat tak, jak chtějí, aby se pak dítě chovalo k nim a k okolí. Nesmí chybět pochvala, ocenění, povšimnutí si „správného“ chování.

Mezi základní **sociální dovednosti** patří:

- komunikace,
- reagování na nové situace,
- adaptace na nové prostředí,
- sebeovládání a porozumění vlastním pocitům,
- porozumění ostatním lidem a vlastním emocím,
- sebehodnocení a objektivní sebepojetí.

Na základě úrovně sociálních dovedností je pak ovlivněno přijímání dítěte ostatními, chování vůči němu, respektování jeho osobnosti. Dítě s dobrými sociálními dovednostmi se stává v kolektivu oblíbenější, vyhledávanější.

Pro uspokojování emocionálních a sociálních potřeb dítěte, pro proces sociálního učení a rozvoj sociálních dovedností je důležité:

- **naladění** (projevování vřelosti, empatie, podpory),
- **věnování pozornosti** (jedná se o tak obyčejné věci, jako je dívání se na dítě, naslouchání tomu, co říká, spoluúčast na tom, co dělá),
- **přijetí** (akceptování a respektování dítěte takového, jaké je),
- **pochopení pro jeho potřeby** (malé dítě je uspokojování svých potřeb závislé na dospělém, na jeho vnímavosti vůči tomu, co potřebuje, jak moc to potřebuje, jakým způsobem je možné jeho potřeby nasycit),
- **ponechávání prostoru a vymezení hranic** (dítě neomezovat, ale zároveň trvat na dodržování pravidel, pokud je to důležité, umožnit mu říci svůj názor, prosadit svoji vůli, ale zároveň ho učit naslouchat názoru druhého, hledat kompromis, případně ustoupit, učit dítě vnímat svoje potřeby, vyjadřovat je, obhajovat je a usilovat o jejich uspokojení, ale současně vnímat a chápat potřeby druhého, brát ohled, oddálit či potlačit svoje potřeby ve prospěch druhého apod.).

Hra je nejpřirozenější a nejdůležitější činnost dítěte. Prostřednictvím hry dítě získává zkušenosti jak s věcmi okolo sebe, tak i s lidmi a poznává i samo sebe. Hra rozvíjí intelekt, fantazii, vnímání, tvořivost nebo také pohybové dovednosti či emoce.

Na začátku hry stojí obratnost rukou, postupně se rozvíjí obratnost celého těla. V prvním a druhém roce života je oblíbená hra s vodou, dítě přelévá vodu, šplouchá, cáká. Velkou pozornost dostávají hračky, které vydávají zvuky a pohybují se. Díky chůzi vyhledává prolézačky, klouže se na klouzačce, nebo se houpe na houpačce. Druhý a třetí rok patří hrám pohybovým a manipulačním. Rozvíjí se tak senzomotorické schopnosti. Dítě začíná čmárat na papír nebo „jako“ krmí panenku. Ve třetím a čtvrtém roce jsou oblíbené hračky, které jezdí. Tříkolka, vláček, kočárek, vozík. Dítě si staví z písku bábovičky, hrady, tunely, skládá jednoduché puzzle, kreslí, maluje, modeluje. Hraje si i na někoho jiného, na princeznu, krále, vílu, Spidermana. Ve čtvrtém a pátém roce dítě vyžaduje více prostoru a pohybu. Častěji střídá místo pro hraní nebo samotné hry. Vyhledává hry, při kterých

si může hrát se svými kamarády. V pěti až šesti letech už dítě zvládá obtížnější pohybové hry. Jezdí na kole, zkouší bruslit, lyžovat, plavat. Vyhledává skupinové hry a věnuje se **kolektivním činnostem**.

Vývojové škály sociálních dovedností

Sociální dovednosti		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Dokáže se odloučit od matky	3 - 4			
2	Projevuje zájem o ostatní děti	3 - 4			
3	Postupně se učí ovládat své chování a brát v úvahu ostatní děti	3 - 4			
4	Postupně chápe, v čem spočívá střídání, ale ne vždy je schopné a ochotné ho dodržet	3 - 4			
5	Začíná kooperovat s dětmi, respektovat je	3 - 4			
6	Zvyká si říkat „děkuji, prosím, dobrý den, na shledanou...“	3 - 4			
7	Postupně se učí chápat a dodržovat pravidla chování a jednání	3 - 4			
8	Projevuje soucit, poskytuje útěchu	3 - 4			
9	Poprosí o pomoc, když má problém	3 - 4			
10	V případě konfliktu se uchyluje spíše ke slovním než tělesným výpadům	3 - 4			
11	Rádo se kamarádí	4 - 5			
12	Vůči mladším dětem projevuje náklonnost, chová se ochranně	4 - 5			
13	Umí se vcítit do druhého, myslet na něj, podělit se, půjčit, dávat dárky...	4 - 5			
14	Vesmés dodržuje základní pravidla slušného chování a zdvořilostní pravidla	4 - 5			

15	Domluví se s ostatními	4 - 5			
16	Spolupracuje, zapojuje se do činností ve skupině a vzájemně pomáhá	4 - 5			
17	Umí počkat, až na něj přijde řada	4 - 5			
18	Dokáže přijmout, že jiné dítě získá pozici, výhody, pozornost, kterou mělo ono samo před chvílí	4 - 5			
19	Správně reaguje na pokyny autority	4 - 5			
20	Umí zhodnotit pod vedením dospělého následky vlastního chování v jednoduchých situacích	4 - 5			
21	Na veřejnosti se chová přiměřeně	4 - 5			
22	Požádá o dovolení, aby si mohlo hrát s hračkou	4 - 5			
23	Vědomě projevuje zdvořilostní chování	5 - 6			
24	Začíná se rozvíjet smysl pro morálku	5 - 6			
25	Dokáže odmítnout nežádoucí chování	5 - 6			
26	Zná základní pravidla chování na ulici	5 - 6			
27	Samostatněji plní i náročnější úkoly a zhodnotí výsledky	5 - 6			
28	Začíná rozlišovat mezi hrou a úkolem	5 - 6			
29	Udržuje pořádek ve vlastních věcech i ve společných prostorech	5 - 6			
30	Trpělivě překonává překážky	5 - 6			

31	Zapojuje se mezi ostatní děti do her, při nichž je třeba rozhodnout, rozdělit role, dodržovat určitá pravidla	5 - 6			
----	---	-------	--	--	--

Vývojové škály hry

Hra		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Staví z kostek	3			
2	Navléká větší dřevěné korálky	3			
3	Zastrká kolíky a jednoduché tvary do otvorů	3			
4	Hraje si s vodou, hlínou, pískem	3			
5	Napodobuje někoho nebo něco	3			
6	Symbolická hra „jen jako“	3			
7	Má rádo hračky, které jezdí	3 - 4			
8	Hraje si s pískem	3 - 4			
9	Staví z kostek, jednoduchých stavebnic	3 - 4			
10	Skládá jednoduché puzzle, skládky	3 - 4			
11	Hraje si s figurkami lidí, zvířat	3 - 4			
12	Hraje si jako „doopravdy“ na vaření, na doktora, prodavače, opraváře...	3 - 4			
13	Hraje si s převleky	3 - 4			
14	Sleduje hru ostatních a již se po kratší dobu účastní hry s jiným dítětem	3 - 4			
15	Pohybové hry	4 - 5			

16	Konstruktivní hry	4 - 5			
17	Námětové hry	4 - 5			
18	Hry s převleky	4 - 5			
19	Společenské hry	4 - 5			
20	Didaktické hry	4 - 5			
21	Rukodělné (výtvarné činnosti)	4 - 5			
22	Vyhledává hraní s dětmi	4 - 5			
23	Pohybové hry	5 - 6			
24	Konstruktivní hry	5 - 6			
25	Námětové hry	5 - 6			
26	Hry s převleky	5 - 6			
27	Společenské hry	5 - 6			
28	Didaktické hry	5 - 6			
29	Rukodělné (výtvarné) činnosti	5 - 6			
30	Akceptuje pravidla hry	5 - 6			
31	Daří se mu vyrovnat s prohrou	5 - 6			
32	Při hrách uplatňuje iniciativu	5 - 6			

Sebeobsluha - samostatnost

Zvládnutí hygieny, oblékání, stolování je důležitým prostředkem k autonomii a kompetenci, zároveň je také jejich projevem. **Autonomie** představuje snahu o samostatnost a o realizaci vlastního přínosu ve vývoji k učení. **Kompetence** zahrnuje sebedůvěru, důvěru v to, co umím, znám, ve vlastní schopnosti. Nejvíce sebedůvěru dítěte a jeho motivaci povzbuzuje, když se na věci může podílet, když ji může zkoušet, když mu dáme najevo, že vidíme jeho úsilí a oceníme výsledek. Čím více dítě samo dokáže, tím větší má odvalu pouštět se do dalších věcí, tím je také nezávislejší na pomoci rodiče. Nenásilné, postupné vedení k samostatnosti, zvykání na povinnosti dítěti velmi usnadní vstup do mateřské školy, do školy, do dospělosti.

Dítě má přirozenou tendenci k pohybu, činnosti, napodobování, nezávislosti. Poměrně záhy se proto setkáváme s projevy „já sám“, „já taky“. Dítě chce zkoušet, napodobovat to, co dělají dospělí. Tuto vývojovou potřebu bychom měli podchytit a využít k nácviku samostatnosti v sebeobsluze. Nácvik bychom měli začít tím, že mu činnost jednoduše vysvětlíme, ukážeme a potom mu pomáháme v jejím zvládnutí (svojí přítomností, pojmenováním toho, co je třeba udělat teď, co potom, zpočátku i případnou praktickou pomocí). A hlavně si musíme zachovat trpělivost, vlídnost, oceňovat snahu, zbytečně hned nedělat činnost za dítě, spíše ho povzbuzovat.

Většina dětí se přirozeným způsobem naučí kontrolovat a ovládat vlastní vyměšování zhruba mezi rokem a půl až třemi lety. Ovšem i v této oblasti je vývoj individuální. Netrpělivost některých rodičů a příliš velký tlak na udržování hygieny může způsobit pravý opak.

Vývojové škály sebeobsluhy

Hygiena		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Musí být upozorněno	2,5 - 3			
2	Aktivně hlásí potřebu	3			
3	Jde samo na WC (stáhne, natáhne si kalhotky, kalhoty)	4			
4	Po použití WC si umyje a utře ruce	3,5 - 4			

5	Při spaní je suché	3,5 - 4			
6	Správně používá toaletní papír	4 - 5			
7	Hygienu udržuje samostatně (jde samo, použije toaletní papír, splachovací zařízení, umyje a utře si ruce)	5 - 6			

Umývání		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
8	Opláchne si ruce, utře se	3,5 - 4			
9	Namydí si ruce, utře se	3,5 - 4			
10	Učí se samo si čistit zuby	3,5 - 4			
11	Na upozornění se vysmrká	4			
12	Samostatně používá kapesník	4 - 5			
13	Samostatně si vyčistí zuby	4 - 5			
14	Pozná, kdy je třeba si umýt špinavé ruce, pusy	5 - 6			

Oblékání		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
15	Rozezne si zip	3			
16	Stáhne a natáhne si kalhoty	3			
17	Stáhne a natáhne si tričko, svetr, když ho má z poloviny na hlavě	3			
18	Rukama si zuje boty	3			

19	Obleče a vysvětle si ponožky	3 - 4			
20	Zapne si boty na suchý zip	3 - 4			
21	Obleče a vysvětle si jednoduché oblečení	3 - 4			
22	Rozepne lehce rozepnutelné knoflíky	4			
23	Samostatněji se obléká a svléká	4			
24	Samostatněji se obuje a vyzuje (bez zavázání tkaniček)	4			
25	Snaží se ukládat věci na správné místo	4			
26	Samostatně se obleče bez zavazování bot	5			
27	Zvládá zapínání a rozepínání knoflíků	5			
28	Složí a uloží věci na příslušné místo	5			
29	Rozlišuje mezi přední a zadní částí oděvu	5			
30	Pozná svoje oblečení	5			
31	Zkouší zavazovat tkaničky	5			
32	Zapíná zip	5			
33	Obrací oděv, když je naruby	6			
34	Dokáže pojmenovat jednotlivé druhy a části oblečení a obuv podle počasí a podle příležitosti	6			

Stolování		Věk	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
35	Správně drží tužku	3			
36	Jí samo, z vlastního talíře	3			
37	Pije z hrnečku, skleničky	3			
38	Pomáhá s chytáním předmětů ke stolování	3			
39	Učí se napichovat vidličku	3			
40	Jí samostatně a čistě lžičkou i vidličkou	4			
41	Začíná používat příborový nůž	4 - 4,5			
42	Nalévá si pití ze zásobníku	4			
43	Během celého jídla sedí u stolu	4			
44	Dokáže prostřít s dopomocí	4			
45	Samostatně prostře a sklídí ze stolu	5			
46	Krájí si chleba s dopomocí	5 - 5,5			
47	Namaže si chleba s dopomocí	5			
48	Nalije si nápoj ze džbánu	5			
49	Běžně používá příbor	6			
50	Samostatně si namaže chleba	6			
51	Samostatně si nalije polévku	6			

Pedagogická diagnostika

Pedagogická disciplína se zabývá otázkami diagnostikování subjektů převážně ve školním prostředí. Formuluje teorii pedagogického diagnostikování a způsoby interpretace pedagogických diagnóz. Pedagogickou diagnostiku provádí pedagog ve třídě a v případě potřeby speciální pedagogové a psychologové v pedagogicko-psychologické poradně.

Diagnostika sestává z následujících částí:

1.	vyhledávání, poznávání	cílené vyhledávání rizikových dětí	depistáž	příloha č. 1
2.	analýza	rozbor dovedností dítěte	hodnotící tabulky	příloha č. 2
3.	hodnocení a interpretace	seznámení s průběhem edukačního procesu samotné dítě a rodiče	slovní hodnocení	příloha č. 3, 4
4.	plánování	použití dalších metod a postupů uplatnitelných při rozvoji dítěte	individuální vzdělávací plán	příloha č. 5

Charakteristické rysy pedagogické diagnostiky

- **komplexnost** – projevy žáka je třeba interpretovat v kontextu vnějších vlivů (rodina, společnost, škola, osobnost jedince)
- **respekt k dosavadnímu individuálnímu vývoji žáka** – postupy jsou plánovány tak, aby odpovídaly dané úrovni dítěte bez ohledu na jeho kalendářní věk
- **vědomí dlouhodobosti procesu** – jde vždy o sled kroků, na základě diagnózy volí pedagog optimální metody, které se mohou v průběhu vývoje žáka měnit
- **sledování validity diagnostických testů** – testy a zkoušky musí diagnostikovat jev, na který jsou zaměřeny
- **zajištění reliability** – určitý příznak musí být měřen s takovou přesností, aby bylo jisté, že tentýž příznak se projeví i s určitým časovým odstupem
- **záruka objektivnosti** – při diagnostice je třeba minimalizovat subjektivní postoje pedagoga, který by neměl podlehnout např. negativnímu očekávání

Metody a nástroje pedagogické diagnostiky

- **pozorování** – jedna z nejvýznamnějších metod pedagoga, umožňuje získat údaje za delší časové období, sledovat reakce na odlišné události v bezprostředním kontextu školní reality
- **anamnéza** – je předpokladem pro respektování dosavadního individuálního vývoje dítěte, rodinná anamnéza shromažďuje údaje o rodině, osobní anamnéza zachycuje údaje o vývoji jedince nutné k pochopení jeho současného stavu
- **rozhovor** – poskytuje bezprostřední odpovědi, odhaluje aktuální prožívání žáka (rodičů), pedagog může využít i strukturovaný rozhovor (vhodně sestavené otázky směřující k řešení určitého problému)
- **dotazník** – pokud umožňuje výběr z předem formulovaných odpovědí, umožňuje lepší zpracování, volné odpovědi mají naopak autentickou hodnotu (závisí ovšem na schopnosti respondenta vyjádřit se)
- **didaktické testy** – druh zkoušek, které se skládají z různých úkolů, standardizované testy mají jasný způsob zadávání a vyhodnocují se pomocí stanovených kritérií, nestandardizované testy jsou méně náročné na vyhodnocení, mohou mít ale nižší validitu
- **sociogram** – pomocí otázek kladených žákům postihuje klima ve třídě a vztahy mezi žáky
- **analýza prací žáků (žakovské portfolio)** – ukazuje úroveň osvojení učiva, odráží kvalitu práce učitele
- **analýza pedagogické dokumentace** – s její pomocí si lze lépe uvědomit širší rámec výuky
- **hra** – významný diagnostický prostředek, sledujeme výběr her, uplatnění fantazie, soustředění, motoriku, úroveň komunikace, sociální kontakty

Typy pedagogické diagnostiky

Diagnostika normativní

Výsledek jedince je v určité zkoušce srovnáván s výsledky reprezentativního vzorku populace. Srovnávací vzorek může být národní (např. předškolní děti v MŠ ČR) nebo dílčí (např. děti, kteří se hlásí na určitý typ

školy). Tento typ diagnostiky slouží spíše potřebám společnosti, odpovídá na otázku, zda dítě dosahuje úrovně svých vrstevníků, nebo za nimi zaostává, umožňuje zařazení dítěte podle úspěšnosti na určité místo v populaci. Normativní diagnostika slouží k posuzování možností studia a v dalších situacích, kde je nutné porovnávat výkon žáků s obecně platnými normami.

Diagnostika kriteriální

Jde o srovnávání s vnějšími měřítky, s objektivně vymezenými úkoly. Zvládá – nezvládá dítě osobní hygienu? Zvládá – nezvládá spolupracovat s ostatními dětmi? Zkoušky vycházejí z analýzy určité dovednosti a směřují k určení úrovně, na níž se dítě nachází.

Diagnostika individualizovaná

Směřuje k hodnocení dítěte pouze ve vztahu k dítěti samému bez porovnávání s vrstevníky, se spolužáky ve třídě. Sleduje postup a porovnává dosaženou úroveň za určitý časový úsek. Tato diagnostika je nezbytně nutná u dětí handicapovaných, neúspěšných nebo dětí se ztrátou motivace. Malé zlepšení působí jako pozitivní motivace. Předpokladem je dovednost učitele rozdělit úkol na řadu dílčích kroků, které jsou pro dítě zvládnutelné a jsou ukazatelem postupu vpřed.

Diagnostika diferenciální

Slouží k rozlišení obtíží, které mohou mít stejné projevy, ale různé příčiny. Např. nekázeň může být zároveň projevem ADHD, stejně tak nesprávného výchovného působení.

Legislativa

Mezi legislativní dokumenty vztahující se ke vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v předškolním věku řadíme:

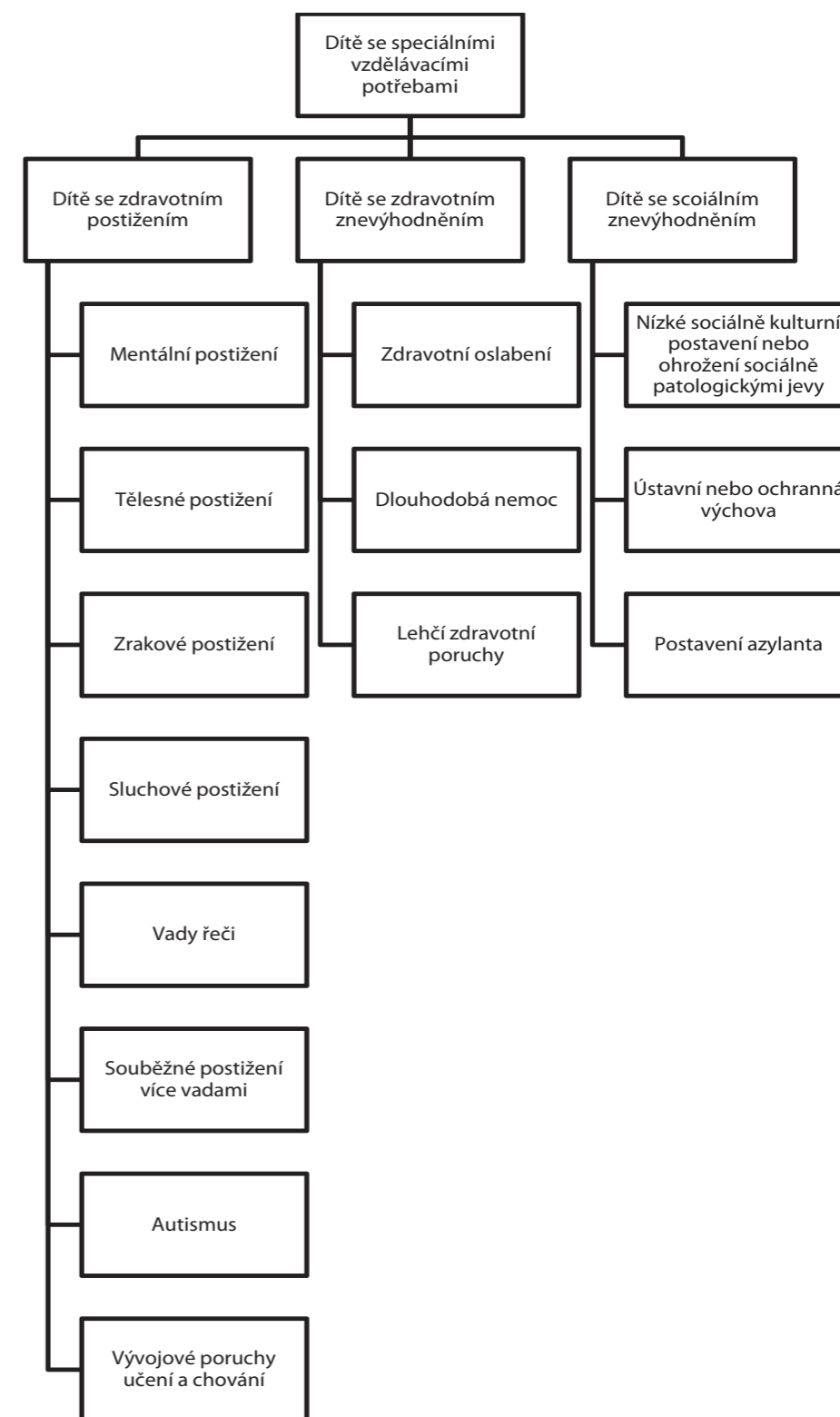
- zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (tzv. školský zákon),
- vyhlášku č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních,
- vyhlášku č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

Spolupráce s odborníky

Spolupráce mateřské školy a školských poradenských zařízení, tj. pedagogicko-psychologické poradny (PPP) a speciálně pedagogického centra (SPC) je základním předpokladem pro úspěšnou integraci dětí se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním do mateřské školy.

	PPP	SPC
Primární cílová skupina	<ul style="list-style-type: none"> děti 	<ul style="list-style-type: none"> děti se zdravotním postižením děti s mentálním postižením děti se zdravotním znevýhodněním
Poradenské služby (výchova a vzdělávání)	<ul style="list-style-type: none"> připravenost žáků na povinnou školní docházku vypracovává odborné posudky a návrhy zajišťuje speciální vzdělávací potřeby dětí poskytuje poradenské služby dětem se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti doporučuje zákonným zástupcům a ředitelům škol návrhy podpůrných nebo vyrovnávacích opatření poskytuje metodickou podporu škole provádí diagnostiku (návrh na vyšetření – příloha č. 5) 	<ul style="list-style-type: none"> speciální připravenost žáků se zdravotním postižením na povinnou školní docházku zpracovává odborné podklady pro integraci žáků se zdravotním postižením zajišťuje speciálně pedagogickou péči a vzdělávání pro integrované děti se zdravotním postižením či znevýhodněním vykonává speciálně pedagogickou a psychologickou diagnostiku poskytuje poradenství pedagogickým pracovníkům a zákonným zástupcům poskytuje metodickou podporu škole

Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami

Vyrovňovací a podpůrná opatření

Dokument č. 73/2005 Sb. legislativně upravuje:

- vyrovňovací opatření,
- podpůrná opatření,
- speciální vzdělávání,
- vzdělávání žáků mimořádně nadaných.

	PPP	SPC
Cílová skupina	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dítě se zdravotním znevýhodněním ▪ žák se sociálním znevýhodněním 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dítě se zdravotním postižením ▪ žák mimořádně nadaný
Prostředky	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pedagogické metody ▪ speciálně-pedagogické metody a postupy ▪ individuální podpora ▪ poradenské služby školy, PPP a SPC ▪ individuální vzdělávací plán ▪ asistent pedagoga 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ speciální metody, postupy, formy a prostředky ▪ kompenzační, rehabilitační a učební pomůcky ▪ speciální učebnice a didaktické materiály ▪ předměty speciálně pedagogické péče ▪ pedagogicko-psychologické služby ▪ asistent pedagoga

Asistentství

V souvislosti se vzděláváním dětí se zdravotním postižením je často zmiňována možnost přítomnosti asistenta pedagoga, kterou primárně upravuje školský zákon. Přičemž v případě dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním je nezbytné vyjádření školského poradenského zařízení.

V praxi však často dochází k zaměňování pozic **asistent pedagoga**, tj. pedagogický pracovník (MŠMT), a **osobní asistent**, tj. sociální služba (MPSV). Zatímco osobního asistenta hradí jako sociální službu rodina z příspěvku na péči, je asistent pedagoga zaměstnancem školy.

Hlavními činnostmi jsou:	
Asistent pedagoga (vyhláška č. 73/2005 Sb.)	Osobní asistent (zákon č. 108/2006 Sb.)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ pomoc dětem při přizpůsobení se školnímu prostředí ▪ pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti ▪ pomoc při komunikaci s dětmi ▪ pomoc při spolupráci se zákonnými zástupci dětí a komunitou, ze které žák pochází ▪ pomoc žákům při výuce a při přípravě na výuku ▪ nezbytná pomoc dětem s těžkým zdravotním postižením při sebeobsluze ▪ nezbytná pomoc při pohybu během vyučování a akcích pořádaných školou 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu ▪ pomoc při osobní hygieně ▪ pomoc při zajištění stravy ▪ pomoc při zajištění chodu domácnosti ▪ výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti ▪ zprostředkování kontaktu se společenským prostředím ▪ pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

Interaktivní výuka

Nelze popřít, že dnešní generace dětí je zcela odlišná od předchozích generací. Vyrůstají obklopeni moderními technologiemi, jsou pro ně samozřejmou součástí života. Do tříd dětí nového tisíciletí vstupují interaktivní tabule, počítače a tablety. Vzdělávání se poté stává v mnoha ohledech atraktivnější, což jistě nemalou měrou přispívá k rozvoji pozitivních postojů ke vzdělávání. A platí to už od předškolní výchovy.

Interaktivní tabule

Interaktivní tabule je velká odolná zobrazovací plocha reagující na dotyk, propojená s počítačem vybaveným příslušným softwarem. Obraz z počítače je pomocí datového projektoru přenášen na tabuli a pedagog či dítě tak může jednoduše pouhým dotykem na povrchu tabule ovládat počítačové aplikace a psát poznámky či kreslit. Psát a kreslit se může buď přímo prstem, nebo popisovačem.

Interaktivní tabule slouží jako malé multimediální centrum, poskytují přístup k výukovým aplikacím a internetovým aktivitám. Na interaktivních tabulích lze spouštět vytvořené aplikace, z nichž mnohé jsou zdarma, např. *GCompris*, *Childsplay*, www.veskole.cz. Interaktivní tabule pomáhají také rozvíjet výtvarné dovednosti. Děti na nich mohou kreslit pomocí grafických nástrojů softwaru SMART Notebook nebo například v bezplatné aplikaci Tux Paint.

V mateřských školách si děti i pedagogové rychle oblíbí zejména interaktivní stůl, SMART Table, který umožňuje práci více dětí současně a podporuje tak jejich vzájemnou kooperaci a komunikaci. Děti zde provádějí nejrozmanitější výukové aktivity.

Software interaktivních tabulí

Jak již bylo výše uvedeno, téměř každý typ interaktivní tabule má svůj software pro vlastní přípravu vyučovacích hodin. V našem případě se jedná o software s názvem SMART Notebook. Tento program s multilicencí je v případě nákupu interaktivních tabulí SMART Board dodáván zdarma. Učitelé si pak mohou nainstalovat program do svých počítačů a tvořit své budoucí interaktivní hodiny v pohodlí domova. Velkou výhodou je, že vzhled uživatelského rozhraní grafickým pojetím připomíná důvěrně známé aplikace řady Office a především že SMART Notebook je přeložen do češtiny.

Co umožňuje program SMART Notebook:

- snadno si lze přichystat výuku v kabinetu či doma,
- vzhled uživatelského rozhraní grafickým pojetím připomíná důvěrně známé aplikace, je přehledné a intuitivní,
- plná lokalizace do češtiny – široká nabídka různých zdrojových obrázků: mapy, schémata, notové osnovy, grafy funkcí,
- interaktivní animované výukové sekvence,
- galerie flashových objektů, efektů a cvičení,
- software lze poskytnout i dětem domů,
- jednotné komunikační rozhraní pro integraci dalších prvků (hlasování, vizualizér aj.), aniž by se učitelé museli učit složitě ovládat další programy.

Příprava vlastní prezentace

V případě, že se rozhodneme pro tvorbu vlastní prezentace, můžeme si vybrat, jakým stylem budou následně děti pracovat – zda bude prezentace založena na takzvaných spojovačkách, přesouvačkách, přivazovačkách, dokreslovačkách, opisovačkách, doplňovačkách, odkrývačkách, poznávačkách, animacích, hrách nebo jejich vzájemných kombinacích.

▪ Spojovačky

Hlavním cílem této aktivity je spojovat odpovídající položky k sobě. Spojení se realizuje obvykle čarou (perem). Můžeme také naznačit směr, a to použitím čáry se šipkou - od zdroje k cíli. Dle potřeb a zaměření prezentace lze kombinovat i text s obrázky či jinými objekty. Primárně jsou jednotlivé položky určeny jako nepohyblivé. Pro zamezení pohyblivosti můžeme objekty sloučit k sobě nebo sloučit s pozadím. Spojování by mělo probíhat systematicky a vhodně.

▪ Přesouvačky

Principem přesouvaček je přesunout již vytvořený objekt do předem určené oblasti. U tohoto typu aktivity přímo nezávisí, kde přesně přesouvaný objekt skončí. Oblast přesunu je dána jen rámcově např.: chybně napsané cizí slovo můžeme dát na libovolnou stranu, ovšem vně kruhu, nebo vybraný název země můžeme přesunout nad, pod nebo do odpovídající části mapy.

Ostatní prvky v prezentaci jsou pevně uchyceny a je jim tak zamezeno sloučením nebo zamčením v náhodném pohybu. Přesouvat lze objekty různého typu. Obvykle však slova nebo obrázky.

▪ Přířazovačky

U aktivit typu přířazovaček jsou všechny aktivní objekty již předem vytvořeny a není z principu jasné jen jejich umístění. Úkolem bývá tedy přiřadit jednu z uvedených možností ke konkrétní volbě, pozici nebo pořadí.

▪ Dokreslovačky

Úkolem této aktivity je nástroji typu pero, tužka, zvýrazňovač dokreslit objekty do připravených pozic, tvarů. Při tvorbě tohoto druhu aktivity je možné a vhodné doplnit i vzor požadovaného způsobu zpracování.

▪ Dopisovačky

Dopisovačky jsou podobné dokreslovačkám s tím rozdílem, že objekty psané nástrojem typu "pero" jsou textového charakteru. Jde tedy o dopisování určitých údajů nejen do připravených pozic v prezentaci. Aktivity typu dopisovaček bývají tvořeny jako delší, větší nebo rozsáhlejší ručně dopisovatelné útvary, používané spíše v základních školách.

▪ Doplnovačky

Naproti tomu u aktivit typu doplňovaček se počítá s rychlým doplněním krátkého textového nebo jednoduchého netextového tvaru do přesně daných pozic. Obvykle se pro možnost doplnění příslušného tvaru vynechává či jinak rezervuje v dané aktivitě přesné místo.

▪ Odkrývačky

Odkrývačka je aktivitou nadstavbovou a doplňkovou. Sama o sobě nemá prakticky uplatnění. V principu jde o zakrytí jednoho objektu objektem druhým s tím, že uživatel nemá možnost v první fázi vidět zakrytý objekt. Odkrytí objektu provádíme posunem objektu zakrývacího, nebo jeho smazáním. S výhodou lze tuto aktivitu využít s doplňovačkou, dokreslovačkou, dopisovačkou jako jakési ověření správnosti výsledku nebo řešení. Pod tuto aktivitu můžeme zařadit také opačnou variantu a to zakrytí vybraných objektů. Aktivita pak může fungovat stylem: "Zakryj nebo zamaluj špatné výsledky". Pokud nám to charakter navržené aktivity dovolí, můžeme efekt odkrývačky realizovat také multimediálním prvkem. Například obsah správného řešení může být obsažen ve formě audio/video nahrávky. V praxi to vypadá tak, že řešíme cvičení a správné řešení si odkryjeme přehráním výsledku v jiném formátu.

▪ Poznávačky

Poznávačky jsou druhem aktivity, u kterého můžeme úspěšně uplatnit multimediální prvek. Principiálně jde v této aktivitě o to vytvořit situaci vhodnou pro rozpoznávání skutečností pomocí různých smyslů uživatele. Daný uživatel, neboli vyučovaný subjekt, má za úkol řešení provést pomocí jiných elementárních aktivit.

▪ Animace

Animace je specifickým druhem aktivit. Můžeme je rozdělit prakticky na animace aktivní a pasivní. Animace pasivní jsou takové animace, které probíhají bez nebo jen s minimální asistencí uživatele. Bývají to povětšinou různé demonstrační animace nebo animace tvořené zachytáváním obrázků. U těchto animací můžeme ovládat třeba jen posun nebo rychlost přehrávání. Animace aktivní jsou pak takové animace, které může uživatel do jisté míry ovládat. U tohoto druhu lze například nastavovat některé parametry, jako jsou dostupné nabídky, možnosti, volby. Animace pak automaticky reaguje na tyto uživatelem zadávané parametry. Takovéto animace je složitější připravit a vyrobit. Ovšem můžeme využít možnosti již vyhotovených animací, které bývají součástí galerií programů pro návrh a tvorbu prezentací pro interaktivní tabule.

▪ Hry

Prostřednictvím široké palety nástrojů dostupných v editačním systému můžeme realizovat celou řadu různých her. Dobře mířené hry slouží v prezentaci povětšinou k opakování nebo procvičování probraného tématu. Umožňují v průběhu vyučování "zvolnit" a aktivizovat děti prostřednictvím aktivity a interaktivní tabule.

Dostupnost interaktivních materiálů na internetu

Díky stále rostoucí poptávce a využívání interaktivních tabulí ve školách vznikly na internetu webové stránky www.veskole.cz, na kterých lze najít volně stažitelnou, již vytvořenou prezentaci. Z této přehledně řazené databáze nemusíme pouze čerpat, ale můžeme do ní i vkládat své vlastní prezentace. Další databázi učebních materiálů najdeme na stránkách www.dum.rvp.cz. A konečně největší databází je internet samotný. Jeden z hlavních, téměř nevyčerpatelných zdrojů veškerých informací, fotografií, inspirací, animací a videí.

Často používaný výukový software v mateřských školách

Terasoft:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ TS Pexesa ▪ TS Dětský koutek 1 ▪ TS Dětský koutek 2 T ▪ S Dětský koutek 3 TS Dětský koutek 4 ▪ TS Dětský koutek 5 ▪ TS Kreslení pro děti ▪ TS Výuka ICT-Word 2003
Silcom:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Alík – než půjdu do školy ▪ Všeználek

Tablety

Malé děti mají intuitivně dobrý vztah k technice. Velice rychle zjistí, že když párkrát sáhnou na displej, něco se stane. A už po pár zkoumavých dotycích proniknou do tajů dotykového ovládání a zvládnou alespoň základní práci s tabletem, aniž by je někdo musel učit.

Zatímco učebnic a vhodných programů pro školy je v češtině nedostatek a na anglické originály nejsou děti dostatečně vzdělané v angličtině, u školky tento problém odpadá. Rozpoznávat barvy, tvary nebo zvuky zvířat je možné, aniž by dítě znalo jediné anglické slovo.

Navíc jsou aplikace pro děti předškolního věku relativně nenáročné. Na rozpoznávání barev nebo vybarvování obrázků nepotřebujete extrémně výkonný tablet, nemusíte instalovat ve školce Wi-Fi ani platit za úložiště naučných filmů. Děti jsou navíc malé, takže se spokojí s malým tabletem. Velký by se jim špatně držel a ještě hůře ovládal.

To všechno má příznivý vliv na cenu zavádění tabletů do předškolní výuky. Nějaké náklady mateřské škole ale vzniknou. Zkušenosti ze zahraničí ukazují, že nemalou částku školka při používání tabletů ušetří. Učitelé a učitelky velmi často kopírují stohy materiálů, školy investují do interaktivních hraček nebo televizorů pro pouštění pohádek. A všechny tyto funkce zvládne tablet splnit. S vhodnými aplikacemi nahradí tablet omalovánky, výkresy, řadu hraček i televizi s DVD přehrávačem.

Výhody interaktivní výuky

- žáky lze vhodným využitím interaktivní tabule lépe motivovat k učení
- učivo lze lépe vizualizovat, je možné využívat animace, přesouvat objekty, uplatňuje se zásada názornosti
- lze déle udržet pozornost dětí
- již vytvořené materiály lze využívat opakovaně (výhoda při paralelní výuce), případně je lze snadno upravit
- žáky lze snadněji a aktivněji zapojit do výuky
- materiály vytvořené přímo ve výuce lze snadno uložit a sdílet prostřednictvím internetu s ostatními pedagogy, rodiči, dětmi
- žáci si při práci s tabulí rozvíjí informační a počítačovou gramotnost, která je pro dnešní život nezbytností
- přímá práce s internetem (pokud je PC připojeno k internetu)

Příloha č. 1 – Záznam z depistáže

Příloha č. 2 – Přehled o individuálním rozvoji a učení dítěte

Příloha č. 3 – Průvodní dopis ke slovnímu hodnocení

Příloha č. 4 – Slovní hodnocení

Příloha č. 5 – IVP

Ukázka pracovních listů rozvíjející jednotlivé oblasti ve vývoji dítěte

Depistáž MŠ Svitavy-Lačnov 2014/2015

Do třídy je zapsáno 28 dětí, z toho je 12 chlapců a 16 dívek. Ve třídě je 6 předškolních dětí, dále 16 dětí (*jména dětí*), kterým je nebo bude do konce školního roku 2014/2015 5 let, čtyři děti, kterým budou do konce školního roku 4 roky a dvě děti tříleté.

Integrace dětí:

Do třídy jsou integrovány dvě dívky se sociálním znevýhodněním (*jména dětí*). Jejich osobními asistentkami jsou Petra P. a Květoslava K. Dále třídu navštěvuje *jméno dítěte* s diagnózou elektivní mutismus.

Adaptace na školní prostředí:

Téměř u všech dětí proběhla adaptace bez problémů. Adaptace na školkové prostředí doposud neproběhla u jednoho chlapce (*jméno dítěte*). Drobný ostych přetrvává zejména u dětí tříletých (*jména dětí*).

Řečová komunikace:

U většiny dětí úroveň řečové komunikace odpovídá věku. Objevují se nedostatky ve výslovnosti hlásek „R, Ř, SCZ, ŠČŽ, L, K“. U některých dětí se souhlasem rodičů bylo provedeno logopedické vyšetření PeaDr. M. Zemánkovou z PPP Svitavy. Logopedická prevence je prováděna u všech dětí v MŠ, intenzivněji se pak pracuje s těmito dětmi: *jména dětí*. Rodičům byla doporučena návštěva klinického logopeda. U dalších dětí se objevuje dyslálie, která je považována odborníky za fyziologickou.

Děti s učitelkou a mezi sebou komunikují celkem bez problémů. Pouze *jména dětí* mají občas problém překonat ostych při komunikaci jak s dětmi, tak s dospělými. Úroveň komunikace je slabší, využívají spíše komunikaci neverbální.

Jedna dívka (*jméno dítěte*) nekomunikuje vůbec. S dospělými a s dětmi hovoří pouze neverbálně.

Rozumové schopnosti:

Rozumové schopnosti povětšinou odpovídají věku dětí. Děti se poměrně dobře soustředí na vykonávání různých úkolů a činností, pozornost a soustředěnost je kolísavá v závislosti na věku dítěte. Více pozornosti je třeba věnovat těmto dětem: jména dětí. *Jméno dítěte* má velké problémy s udržení pozornosti a soustředění se na zadaný úkol. Úroveň pozornosti neodpovídá věku. Rodičům byla doporučena návštěva PPP.

Oblast jemné motoriky:

Většina dětí má dobře rozvinutou jemnou motoriku, držení psacího náčiní je u velké části dětí nesprávné. Děti mají zájem pracovat s nůžkami, štetcem, modelínou, skládají papír aj.

V současné době je většina dětí praváků, pouze dvě děti upřednostňují ruku levou (*jména dětí*). Grafický projev neodpovídá věku u pěti dětí (*jména dětí*).

Oblast hrubé motoriky:

Děti mají správné držení těla, zvládají chůzi ze schodů a do schodů. Zapojují se s chutí do pohybových her, ve kterých zkouší svou obratnost a zručnost. Tyto aktivity příliš nevyhledává jména dětí. S koordinací pohybů a dalšími cviky rozvíjející hrubou motoriku má stále potíže *jméno dítěte*. Úroveň hrubé i jemné motoriky prozatím neodpovídá věku dítěte. Hry (námětové, konstruktivní, stolní) probíhají spontánně, a to spíše v menších skupinkách. Důležité je opakovat pravidla jednotlivých her kvůli zajištění bezpečnosti dětí.

Sebeobsluha, hygiena:

Většina dětí dobře používá hrníčky, lžice i příbory. Udržuje čistotu, používá toaletu. Zvládá také jednoduché pracovní činnosti, jako např. úklid hraček, nalévání pití, polévky, udržování pořádku ve svých věcech. Pouze jména dětí potřebují zvýšený dohled. Při oblékání potřebují pomoc dospělé osoby zejména nejmladší děti (*jména dětí*). Jména dětí potřebují neustálou pobídku při všech těchto činnostech.

Respektování pravidel, emoce:

S respektováním pravidel mají potíže tyto děti: jména dětí. Všichni potřebují neustále opakovat pravidla MŠ a pravidla společenského chování.

Jméno dítěte často s ostatními komunikuje braním jejich věcí, hraček. Upoutává na sebe tak jejich pozornost. Hračky si vynucuje pláčem nebo

ublížením ostatním dětem. Potíže má s úklidem věcí, uposlechnutím pedagoga či asistenta.

Podobné je to i u *jméno dítěte*.

Jméno dítěte odmítá uposlechnout pedagoga, nereaguje na zavolání ze školkové zahrady, schovává se pod stůl. Dětem často bezdůvodně ubližuje.

Jméno dítěte zatím neumí řešit běžné ani náročnější situace, na děti i dospělé křičí, pláče a vzteká se, dupe.

Jméno dítěte má tendence k lhaní, popírání situací, vymýšlí si. Neustále atakuje hranice stanovených pravidel.

U *jméno dítěte* z loňského roku stále přetrvávají problémy při přechodových aktivitách, odmítá úklid hraček, často neuposlechne pedagoga, anebo reaguje hlasitým pláčem a dupáním. Stávají se i situace, kdy vyhrožuje pedagogů. K hrám si vybírá submisivní děti, aby je mohla řídit.

Závěry pro práci s dětmi:

- i nadále prohlubovat základní návyky v oblasti pracovní, výtvarné, v sebeobsluze, osobní hygieně a stolování;
- rozvíjet hrubou i jemnou motoriku (překonávání překážek, zdravotní cviky, grafomotorická cvičení, apod.);
- podporovat a rozvíjet tvořivost při samostatných činnostech dětí při hrách (se stavebnicí), na zahradě (tvoření z písku, ze sněhu) aj.;
- usměrňovat živelnost dětí, rozvíjet kamarádké vztahy, sebeovládání a schopnost soustředění;

Projekt Učíme se společně!

Děti, které mají potíže ve výše uvedených oblastech, mohou být díky evropskému projektu Učíme se společně! zapojeny do každodenního doučování, kde se s nimi může ještě intenzivněji pracovat na rozvoji jejich individuálních schopností. Konkrétně se jedná o tyto děti:

jméno dítěte (rozvoj a upevnění soustředěnosti a pozornosti, rozvoj kognitivních schopností, artikulační a dechová cvičení);

jméno dítěte (oblast logopedie – správná výslovnost, artikulační a decho-

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

vá cvičení, rozvoj kognitivních schopností);

jméno dítěte (oblast logopedie – rozvoj slovní zásoby, artikulační a dechová cvičení, rozvoj kognitivních schopností);

jméno dítěte (oblast logopedie – rozvoj slovní zásoby, artikulační a dechová cvičení, rozvoj jemné a hrubé motoriky);

jméno dítěte (oblast logopedie – rozvoj slovní zásoby, artikulační a dechová cvičení, rozvoj grafomotoriky a jemné a hrubé motoriky);

jméno dítěte (oblast logopedie - artikulační a dechová cvičení, rozvoj kognitivních schopností);

jméno dítěte (oblast logopedie – rozvoj slovní zásoby, artikulační a dechová cvičení, rozvoj kognitivních schopností, nácvik správné komunikace, určování základních barev, nácvik praktických dovedností apod.);

jméno dítěte (oblast logopedie – rozvoj slovní zásoby, artikulační a dechová cvičení, rozvoj kognitivních schopností, nácvik správné komunikace, určování základních barev, nácvik praktických dovedností apod.);

Zpracoval: Bc. Iva Konopáčová, Lenka Trávníčová

Datum a podpis: 1. 10. 2014

Jméno dítěte

Datum narození Datum nástupu do MŠ

Školní rok

Jméno učitele / učitelky

1. Celková pohybová koordinace a pohybové dovednosti (hrubá motorika)

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů						
▪ má problémy v pohybových úkonech i v orientaci v prostoru							
▪ pohybové úkony, koordinaci i orientaci zvládá s maximálním úsilím							
▪ má občasné problémy v pohybových úkonech i orientaci							
▪ pohyby koordinuje bez zvláštního úsilí, občas se špatně orientuje							
▪ pohybuje se bezpečně, dokáže pohyb sladit s rytmem							

2. Koordinace ruky a oka, manipulace (jemná motorika)

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů						
▪ není schopno zacházet samostatně s běžnými předměty							
▪ při zacházení s běžnými předměty je neobratné							
▪ zacházení s běžnými předměty mu činí občas potíže							
▪ přetrvávají problémy při manipulaci s drobnějšími předměty							
▪ v manipulaci je zručné, koordinace oka a ruky je téměř dokonalá							

3. Sebeobslužné dovednosti

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ je nesamostatné, sebeobslužné úkony nezvládá								
▪ zvládá jen některé jednoduché úkony, většinou potřebuje pomoc								
▪ je schopno se obsloužit, někdy potřebuje radu či dopomoc								
▪ všechny úkony zvládá samostatně, jen občas se mu něco nepodaří								
▪ v sebeobsluze je spolehlivě samostatné								

4. Držení tužky

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ není schopno držet tužku								
▪ drží tužku nesprávně, v dlani								
▪ drží tužku nesprávně, čtyřmi prsty, příp. křečovitě								
▪ drží tužku správně, tj. třemi prsty, ale křečovitě								
▪ drží tužku správně, uvolněně								

5. Slovní zásoba

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ rozumí základním slovům a běžným výrazům								
▪ osvojuje si nová slova, ukazuje a ptá se „co to je?“								
▪ aktivně si rozšiřuje slovník, ptá se na slova, kterým nerozumí								
▪ zná běžná slova a pojmy, má rozvinutý slovník, zejména pasivní								
▪ má poměrně bohatou i aktivní slovní zásobu								

6. Formální vyspělost řeči

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ vyslovuje špatně většinu hlásek								
▪ přetrvává nesprávná výslovnost některých hlásek nebo slov								
▪ vyslovuje téměř bezchybně, má problémy v artikulaci těžkých slov								
▪ vyslovuje i slova artikulačně obtížná								
▪ má bezchybnou výslovnost, mluví jasně a zřetelně								

7. Gramatická správnost řeči

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ řeč je značně agramatická								
▪ často dělá chyby ve většině mluvnických kategorií								
▪ chybí v některých mluvnických kategoriích								
▪ mluví převážně gramaticky správně								
▪ řeč je gramaticky bezchybná								

8. Stavba vět

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ vyjadřuje se převážně neverbálně								
▪ vyjadřuje se v jednoduchých větách								
▪ vyjadřuje se ve větách, které mají již více slov								
▪ vyjadřuje se v jednoduchých souvětích								
▪ používá poměrně složitá souvětí								

9. Úroveň verbální komunikace

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ pouze sděluje, převážně neverbálně								
▪ převážně sděluje, spíše verbálně, o příjem informací nemá zájem								
▪ snaží se o dialog								
▪ je schopno vést jednoduchý dialog, ale má problémy								
▪ ve vedení dialogu si počíná zdařile								

10. Pozornost, soustředění

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ je často roztržité, nesoustředí se ani krátkodobě								
▪ krátkodobě se soustředí, snadno je ale vyruší vedlejší podněty								
▪ soustředí se déle, ale přesouvá pozornost k novým činnostem								
▪ dokáže se soustředěně zabývat činnostmi, které je zajímají								
▪ dovede se záměrně soustředit i na ty činnosti, které nemusejí být pro ně atraktivní								

11. Paměť a učení

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ nedovede si zapamatovat								
▪ zapamatuje si, ale zkušenost si samostatně nevybaví								
▪ pamatuje si, zkušenost si vybaví, reprodukuje nepřesně, útržkovitě								
▪ pamatuje si vše včetně detailů, reprodukuje přesně								
▪ dokáže si pamatovat úmyslně a záměrně využívá paměť k učení								

12. Číselné a matematické představy

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ nepoužívá číselných pojmů								
▪ začíná užívat číslovek								
▪ počíná vytvářet číselnou řadu, ale chybuje								
▪ umí počítat po jedné, zvládá jednoduchou řadu								
▪ má vytvořený model čísla								

13. Orientace v prostoru a čase

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ nechápe časoprostorové pojmy, orientuje se výhradně intuitivně								
▪ začíná rozumět některým pojmům, rozlišuje části dne								
▪ chápe základní časové pojmy a údaje, orientuje se v prostoru								
▪ v základní orientaci v prostoru a čase zvládá bez vážnějších obtíží								
▪ orientuje se také v ploše, rozlišuje vpravo - vlevo								

14. Grafické dovednosti

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ pouze čmárá								
▪ spontánně se pokouší zobrazit jednoduché grafické znaky a tvary								
▪ snaží se napodobit základní geometrické tvary, ale s obtížemi								
▪ dokáže napodobit základní geometrické tvary								
▪ nakreslí základní geometrické tvary i na základě slovní instrukce								

15. Kresba

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ svůj výtvar nepojmenovává								
▪ hotový výtvar pojmenuje								
▪ v průběhu kreslení výtvar pojmenovává								
▪ od počátku kreslí s určitým záměrem, ale často jej mění								
▪ od počátku bezpečně ví, co kreslí, a záměr dodrží								

16. Kresba lidské postavy

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ nezobrazuje lidskou postavu								
▪ počíná kreslit lidskou postavu ve tvaru tzv. „hlavonožce“								
▪ hlavonožce doplňuje končetinami, popř. detaily								
▪ postava má všechny části těla, je ztvárněna jednou čarou								
▪ postava má i další části těla a detaily, kresba je dvojrozměrná								

17. Respektování pravidel

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ nechápe pravidla								
▪ chápe pouze jednoduchá pravidla, není však schopno se jimi řídit								
▪ snaží se chápat a dodržovat složitější pravidla, ne vždy se to daří								
▪ je schopno pochopit pravidla i jejich smysl, snaží se jimi řídit								
▪ chápe pravidla, zpravidla je dokáže přijmout								

18. Způsobilost sledovat instrukci a plnit zadané úkoly

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ nedovede realizovat činnost dle jednoduché instrukce								
▪ v počátku činnosti se pokyny řídí, ale v průběhu činnosti je opustí								
▪ dodrží jednoduché pokyny a vykonává požadované činnosti								
▪ je schopno sledovat složitější pokyny a splnit více instrukcí								
▪ dovede postupovat podle pokynů, které byly zadány dříve								

19. Společenské návyky a pravidla

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ společenská pravidla nechápe a nepřijímá								
▪ pravidla se snaží pochopit, s jejich uplatňováním má vážné problémy								
▪ pravidla chápe, k jejich dodržování potřebuje pobídku								
▪ společenským pravidlům rozumí a snaží se jimi řídit								
▪ společenská pravidla v zásadě dodržuje								

20. City a jejich projevy

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ projevuje se necitlivě, není schopno soucítit								
▪ projevy necitlivosti jsou méně časté								
▪ reaguje necitlivě občas, je-li ohroženo, unaveno, vyvedeno z míry								
▪ je schopno soucítit, výjimečně reaguje necitlivě, např. v obraně								
▪ chová se povětšinou citlivě a ohleduplně								

21. Navazování kontaktů a dorozumívání s dospělým

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ zachovává si odstup								
▪ snaží se navázat kontakt, začíná komunikovat								
▪ snaží se komunikovat, často si vynucuje pozornost								
▪ komunikuje s dospělým celkem bez obtíží, občas situaci neodhadne								
▪ komunikuje s dospělým adekvátně, je přiměřeně aktivní								

22. Navazování kontaktů a dorozumívání s dětmi

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ nemá zájem o kontakty, nekomunikuje								
▪ má zájem, zkouší navazovat kontakty, ale příliš se mu to nedaří								
▪ zkouší komunikovat, komunikace mu nedělá obtíže								
▪ komunikuje vcelku bez problémů, jsou-li naplněna jeho očekávání								
▪ komunikuje adekvátně, je aktivní								

23. Zařazení do třídy (skupiny dětí)

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ není součástí skupiny, je stranou								
▪ hledá své místo ve skupině, postupně se začleňuje								
▪ do skupiny již patří, má v ní jistou pozici, ale stále izolovanou								
▪ upevňuje svou pozici i roli ve skupině, začíná spolupracovat								
▪ je členem skupiny, má v ní své místo a dokáže ho obhájit								

24. Sociabilita a spolupráce

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ není schopno spolupracovat								
▪ spolupracovat s druhým dítětem je obtížné, potřebuje pomoc								
▪ zkouší spolupracovat samo, spolupráce nemá dlouhého trvání								
▪ začíná spolupracovat samo, snaží se být druhému dítěti partnerem								
▪ spolupracuje dobře, dokáže společnou hru rozvíjet a obohacovat								

25. Adaptabilita ke změnám

Postup dítěte ve vývoji a zdokonalování	Data jednotlivých záznamů							
▪ nedovede se přizpůsobit změnám								
▪ navenek se přizpůsobí, ale vnitřně změnu nepřijme								
▪ vyrovnat se se změnou a přizpůsobit se mu dělá značné problémy								
▪ změny a nové situace zvládá, většinou však za pomoci dospělého								
▪ je adaptabilní, dokáže se přizpůsobit								

Další důležité poznatky o rozvoji a učení dítěte: (místo pro volný zápis)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Vážení rodiče,

součástí naší práce v MŠ je vyhodnocování individuálních pokroků v učení a vývoji každého z dítěte. Toto vyhodnocování provádíme průběžně. Na základě pozorování si o dětech vedeme písemné záznamy, které nám slouží jako podklad pro plánování. Záznamy o dětech děláme tedy proto, abychom věděli, které konkrétní činnosti dětem nabízet, abychom respektovali úroveň jejich dosavadních dovedností a zároveň další vzdělávací nabídkou podporovali jejich rozvoj. S výsledky našich pozorování pracujeme pouze my pedagogové. Kromě Vás rodičů neposkytujeme tyto informace žádným dalším osobám.

V souhrnném slovním hodnocení, které zpracováváme o každém dítěti dvakrát ročně (za každé pololetí jedenkrát) se o tyto svoje postřehy chceme s Vámi podělit. Vnímejte tyto informace jako náš úhel pohledu na dítě. Odrážejí to, jak se dítě projevuje v MŠ. Je možné, že Vás některé informace překvapí a třeba i zjistíte, že se dítě doma projevuje odlišně. V hodnocení vyjadřujeme, jaké dovednosti dítě právě má. Nejedná se o žádné škatulkování či kritiku dítěte. Cílem je poskytnout Vám rodičům dostatek informací.

Budeme rádi, když se na nás obrátíte s jakýmkoliv dotazem, jsme otevřeni konzultacím a spolupráci na společné podpoře rozvoje Vašeho dítěte.

Pedagogové MŠ

Slovní hodnocení (přehled o individuálním rozvoji a učení dítěte)

1. pololetí 2012/2013

Pavel (5 let a 5 měsíců)

Pavlíkův výchovně vzdělávací proces je značně ovlivněn jeho jazykovým znevýhodněním, nicméně od září udělal veliké pokroky. Pavlík navštěvuje dvakrát týdně doučování českého jazyka, kde pracuje s velkým zaujetím. Aktivně si rozšiřuje slovník, ptá se na slova, kterým nerozumí. Pavel začal vyprávět, snaží se o dialog s dospělými, při kterém se vyjadřuje v jednoduchých větách. Stále převažuje špatná gramatická stavba vět. Slova, která zná nebo která na pokyn opakuje, vyslovuje téměř bezchybně. Má problémy v artikulaci těžkých slov, nesprávně vyslovuje hlásku "ř". Pavlíkova hrubá motorika odpovídá jeho věku, pohyby koordinuje bez zvláštního úsilí. V prostoru se orientuje, rozlišuje vpravo - vlevo, chápe základní časové pojmy a údaje. V sebeobsluze je samostatný, jen občas se mu něco nedaří. V jemné motorice přetrvávají problémy při manipulaci s drobnějšími předměty. Při písemném projevu Pavel od počátku ví, co kreslí, a záměr dodrží. Lidskou postavu kreslí dvojrozměrně, ale bez detailů (prsty, uši). Tužku po napomenutí drží správně, ale neuvolněně. Pavlík nakreslí základní geometrické tvary i na základě slovní instrukce. Umí počítat po jedné, zvládá jednoduchou řadu do deseti. Při řízené činnosti se Pavlík dokáže soustředěně zabývat aktivitám, které jej zajímají. Pamatuje si, zkušenost si vybaví. Při zadaném úkolu dodrží jednoduché pokyny a požadované činnosti vykoná. Společenským návykům rozumí a snaží se jimi řídit. Jednoduchá pravidla školky chápe, s jejich dodržováním má však problémy. Pokud se cítí ohroženě, unaveně nebo je vyvedený z míry, často nedorozumění s ostatními dětmi řeší bouchnutím nebo jinou neúměrnou reakcí (pláč, vztek, uražení se). Pavel si hraje převážně se skupinkou stejných dětí. Ne proto, že by dělal mezi dětmi rozdíly, ale protože některé děti s ním obtížněji navazují kontakt. Do celkového třídního kolektivu patří, má v ní jistou pozici, ale stále izolovanou. Pavlíkova spolupráce s druhým dítětem je obtížná, potřebuje pomoc. Vyrovnat se se změnou a přizpůsobit se jí mu dělá značné problémy. Pavlík zapáleně a bystře pracuje v předškolní přípravě, kde dokazuje svou intelektovou zralost k nástupu do školy.

Z pedagogického hlediska bych i přes jeho komunikační a sociální obtíže doporučil nástup do první třídy.

INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN

201 – 201

Jméno a příjmení dítěte:
Datum narození:
Bydliště:
Škola:
Počet dětí ve třídě:

Závěry a doporučení posledního speciálně pedagogického, popř. psychologického vyšetření: *(vypsát podstatné ze závěru vyšetření)*

Pedagogická diagnostika: *(postřehy při práci s dítětem, sociální vztahy, chování, pozornost, osobnostní charakteristika dítěte)*

Učební dokumenty:

- Školní vzdělávací program – název programu a z čeho vychází (RVP PV).
- Individuální vzdělávací plán, který je aktualizován dle potřeb dítěte.

Průběh vzdělávání dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami je zaznamenáván do..... *(konkrétně dopsat)*, pracovní a grafomotorické listy jsou zakládány do portfolia dítěte. **Individuální vzdělávací plán je součástí dokumentace dítěte.**

Vzdělávací cíle:

Rámcové cíle a záměry předškolního vzdělávání jsou pro vzdělávání všech dětí společné. Snahou pedagogů je vytvoření optimálních podmínek k rozvoji osobnosti dítěte, učení i ke komunikaci s ostatními dětmi a pomoci mu, aby dosáhlo co největší samostatnosti.

Vzdělávací obsah se zaměřením na oslabené oblasti: *(rozpracovat dle konkrétních potřeb dítěte – podkladem je doporučení SPC)*

- Hrubá motorika:
- Jemná motorika, grafomotorika:
- Percepce: (zraková, sluchová, hmat, čich, chuť)
- Komunikační schopnosti:
- Základní matematické představy, poznávací schopnosti:

- Sebeobsluha a hygienické návyky:
- Výchovný přístup k dítěti:

Organizační formy vzdělávání: *(vybrat)*

- Zapojování do běžné činnosti MŠ
- Skupinová práce
- Individuální, společná, skupinová práce s podporou asistenta pedagoga ve třídě
- Individuální podpora nad rámec běžné činnosti MŠ v rozsahu.....hod./denně/týdně zaměřená na rozvoj psychomotorických dovedností dítěte, která je zabezpečena stávajícími pedagogy, a to*(konkrétně dopsat kdy a jak)*

Vyjádření potřeby dalšího pedagogického pracovníka nebo další osoby podílející se na práci s dítětem a její rozsah, příp. další úprava organizace vzdělávání:

Používané učební materiály a pomůcky, didaktické hračky: *(konkrétně vypsát, s čím dítě pracuje)*

Předpokládaná potřeba navýšení finančních prostředků nad rámec prostředků státního rozpočtu poskytovaných podle zvláštního právního předpisu (viz vyhláška o krajských normativních): *(navrhuje SPC, zapsat částky, na kterých jste se dohodli s garantem integrace)*

Na základě doporučení ze dne.....předpokládáme navýšení rozpočtu MŠ oKč na nákup pomůcek, speciálních materiálů, didaktických hraček určených na individuální práci s dítětem. Vzhledem k náročnosti práce s integrovaným dítětem navrhujeme odměnu pro pedagogického pracovníka ve výšiKč *(tato odměna se v případě přidělení asistenta pedagoga do třídy již nepřiznává)*

Spolupráce s poradenským zařízením:

- Pravidelná speciálně pedagogická konzultace/vyšetření: 1 – 2x ve školním roce návštěva konzultanta ve školském zařízení, v lednu zašle škola hodnocení dítěte za 1. pololetí, v červnu za 2. pololetí, popř. zašle Zprávu MŠ o dítěti
- V případě potřeby průběžné konzultace telefonicky, e-mailem, osobní návštěvou v SPC
- Psychologická konzultace/vyšetření dle potřeby, a to na základě individuálního telefonického objednání

Jmenovité určení pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, se kterým bude škola spolupracovat:**Spolupráce se zákonnými zástupci dítěte:**

Zákonní zástupci souhlasili s vyšetřením dítěte, byli seznámeni s jeho závěry a doporučením. Byli podrobně informováni o možnostech průběhu integrace, probrán vhodný výchovný přístup k dítěti, navrženy přiměřené volnočasové aktivity. V průběhu roku si zákonní zástupci budou s pedagogy vzájemně předávat informace o průběhu integrace a individuální podpory. Po domluvě s pedagogem obdrží materiály pro domácí stimulaci. Pro optimální průběh integrace je nutná pravidelná docházka do MŠ a intenzivní spolupráce rodiny a školy. *(eventuelně doplnit dle situace).*

Poznámky k IVP ze strany rodičů, SPC:

IVP vypracoval/a:

Dne:

Pedagogové podílející se na vzdělávání dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami:

Jméno a příjmení:	Podpis:

Vyhodnocení vzdělávání dle IVP v jednotlivých oblastech a doporučení pro vzdělávání v příštím školním roce: (možno vepsat rukou na konci školního roku nebo přiložit k IVP na samostatném papíře)

ředitel/ka MŠ

pedagog odpovídající za integraci

konzultant SPC

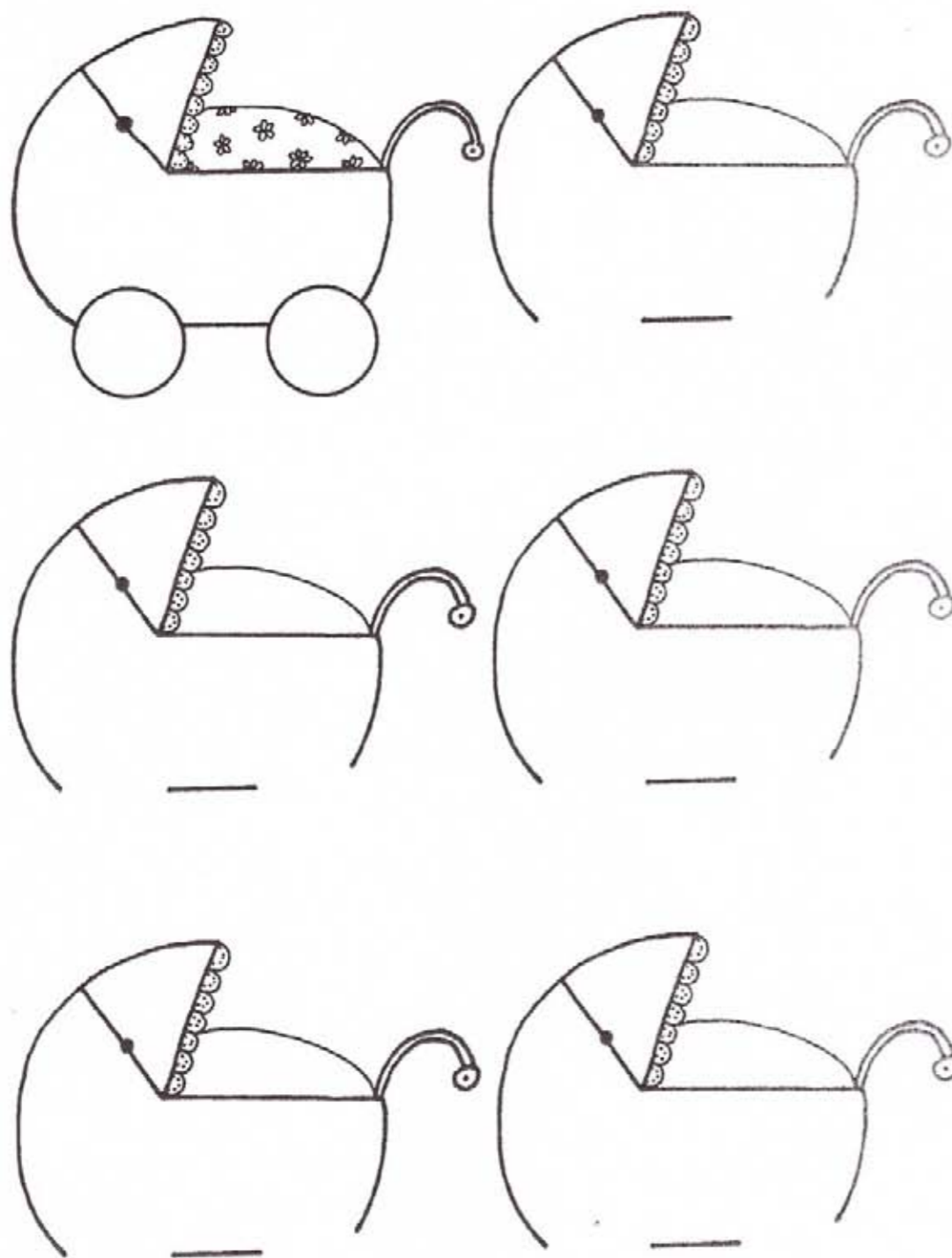
Souhlasím s předáním nezbytných informací krajskému úřadu za účelem rozhodnutí o přidělení finančního příspěvku na integraci mého dítěte.

zákonný zástupce dítěte

Pozn.: kurzívou psané poznámky vymazat

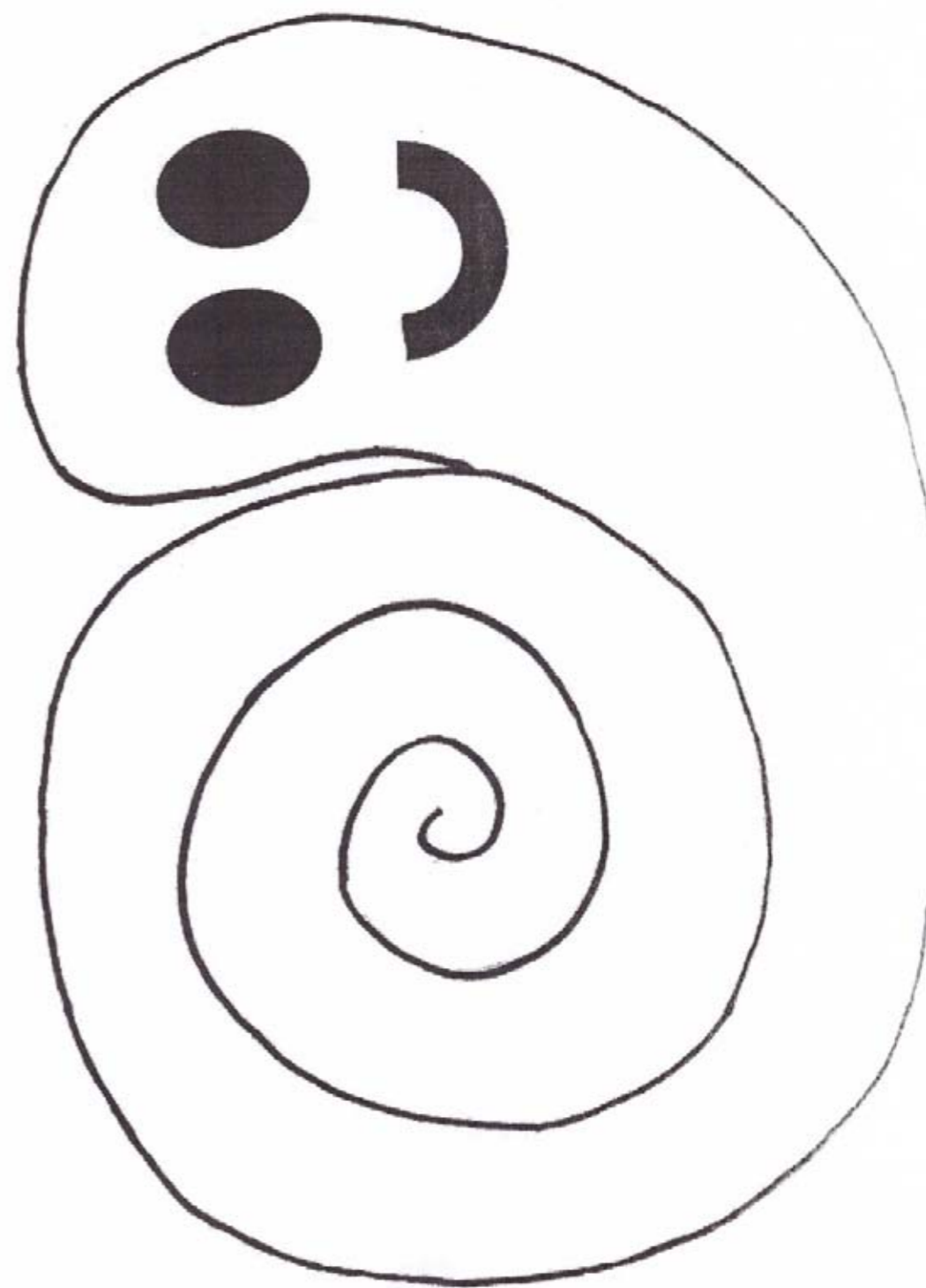

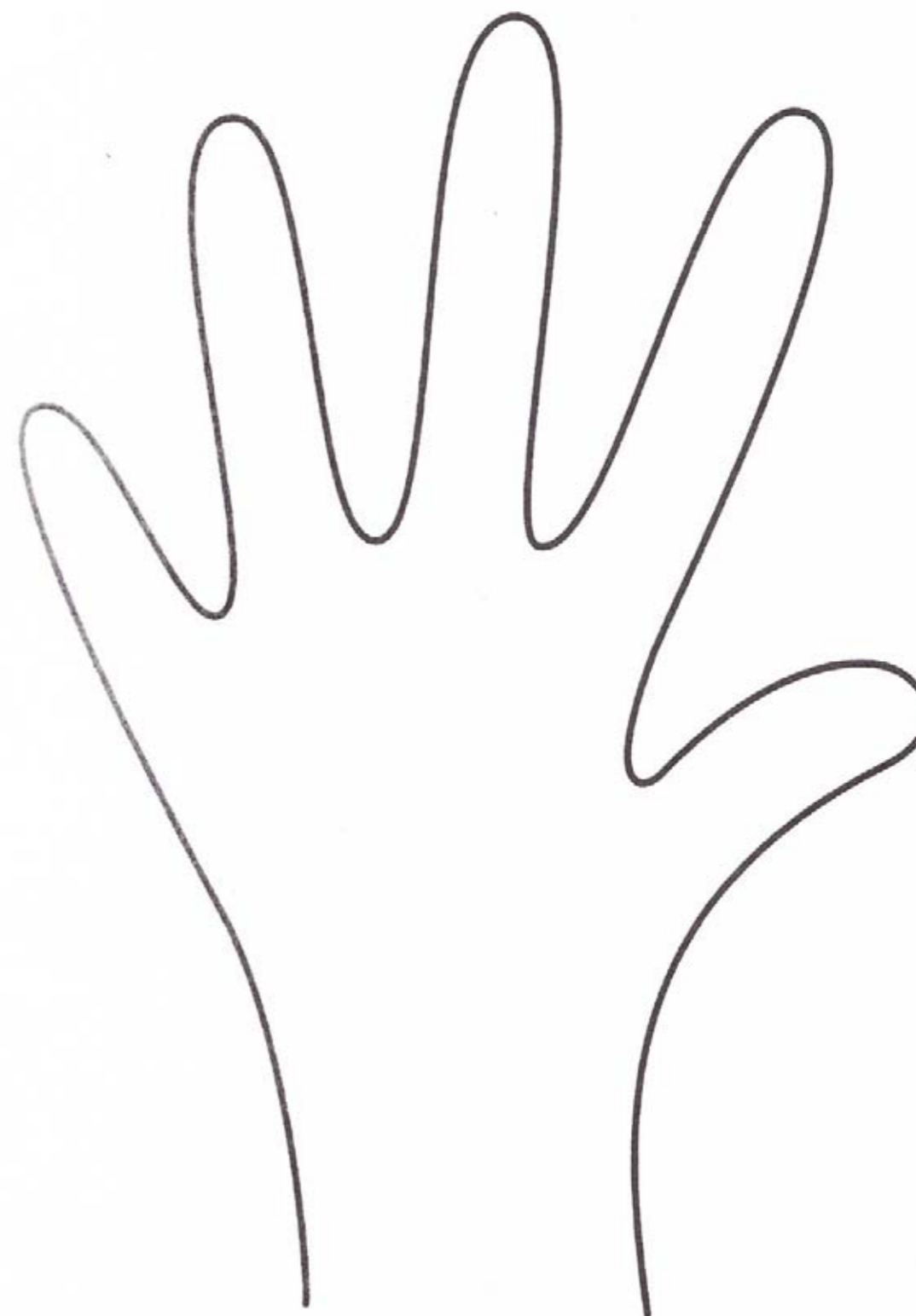
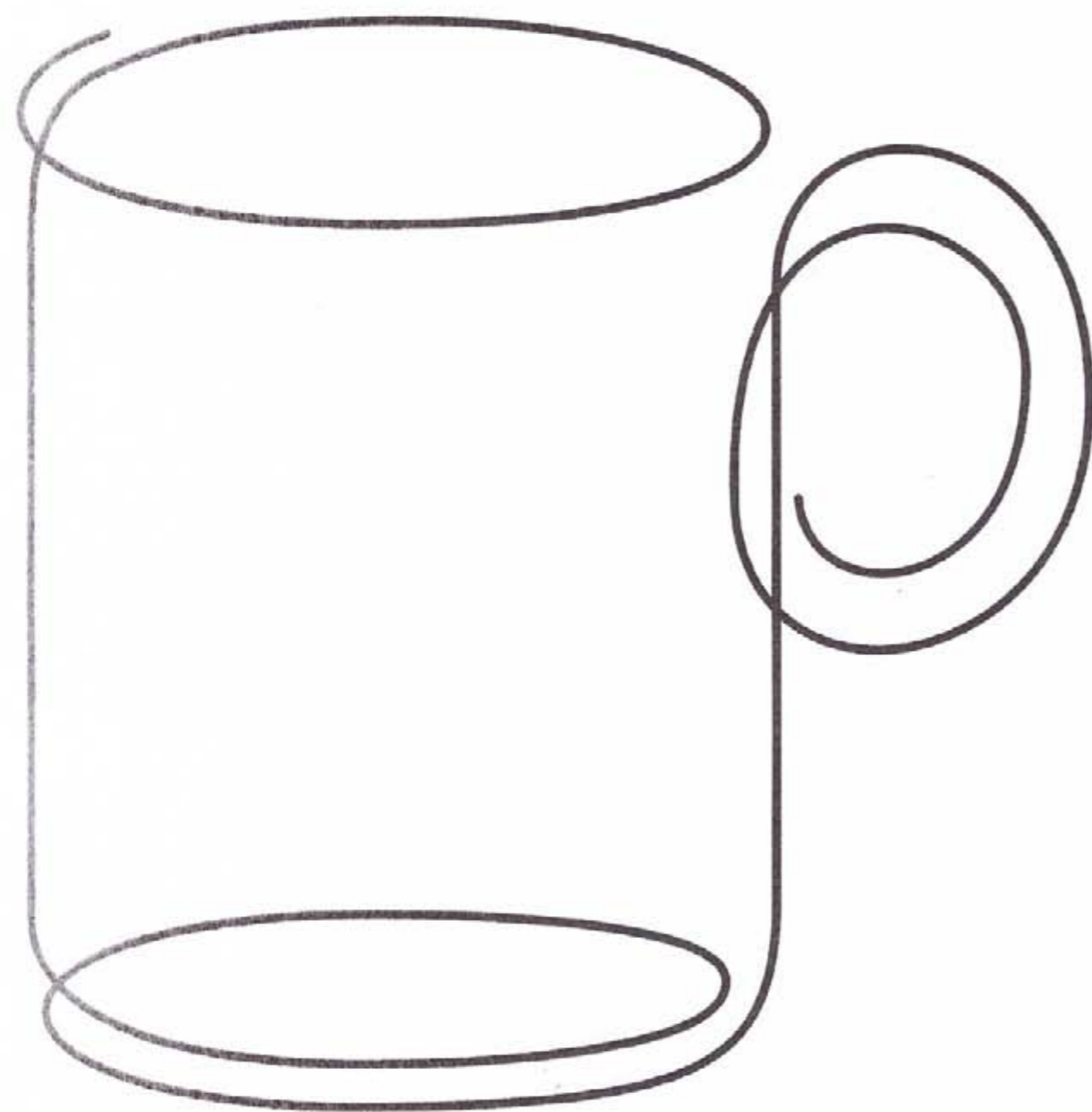
DOKRESLI KOČÁRKY

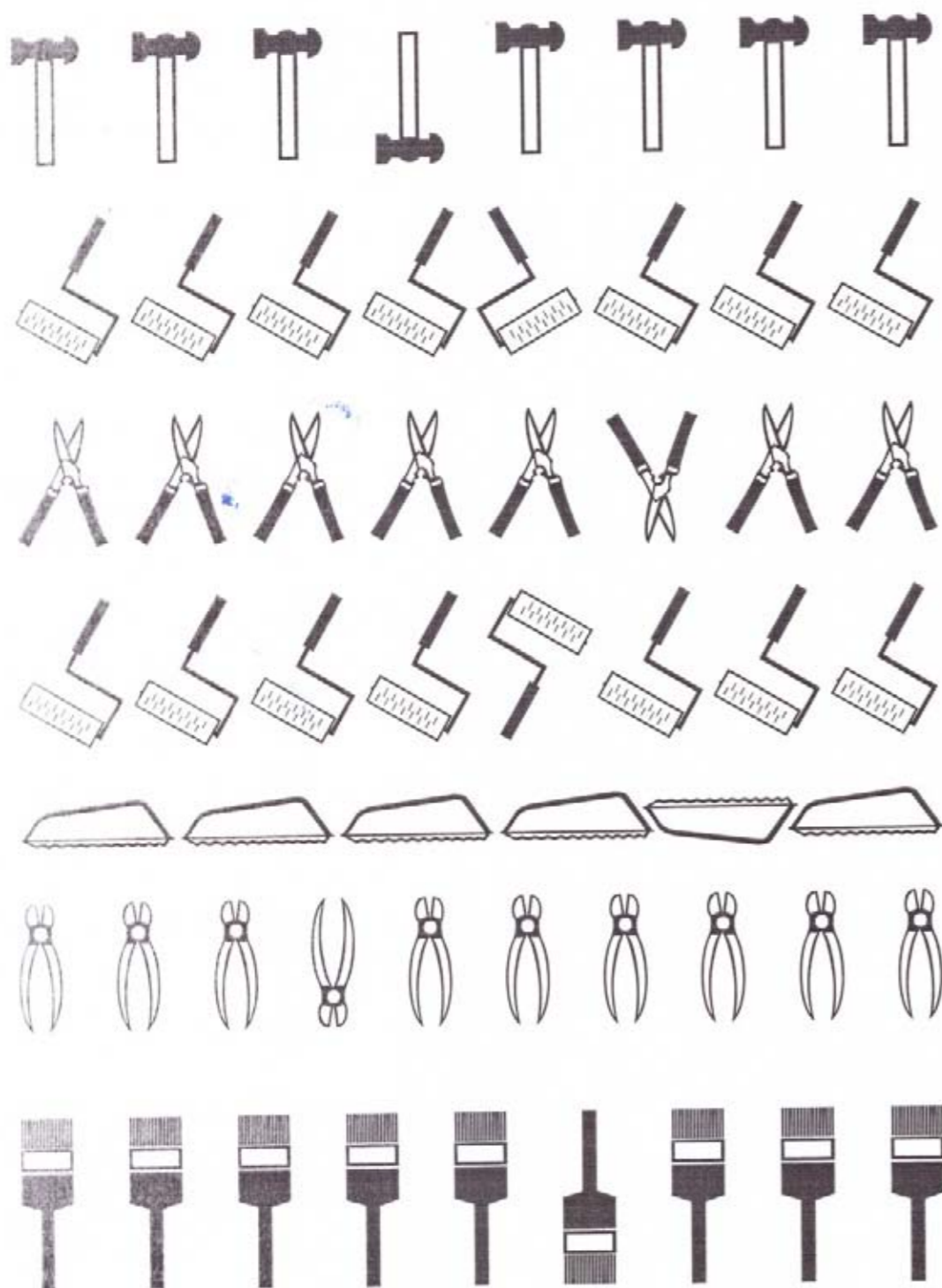
Obtáhni jedním tahem:

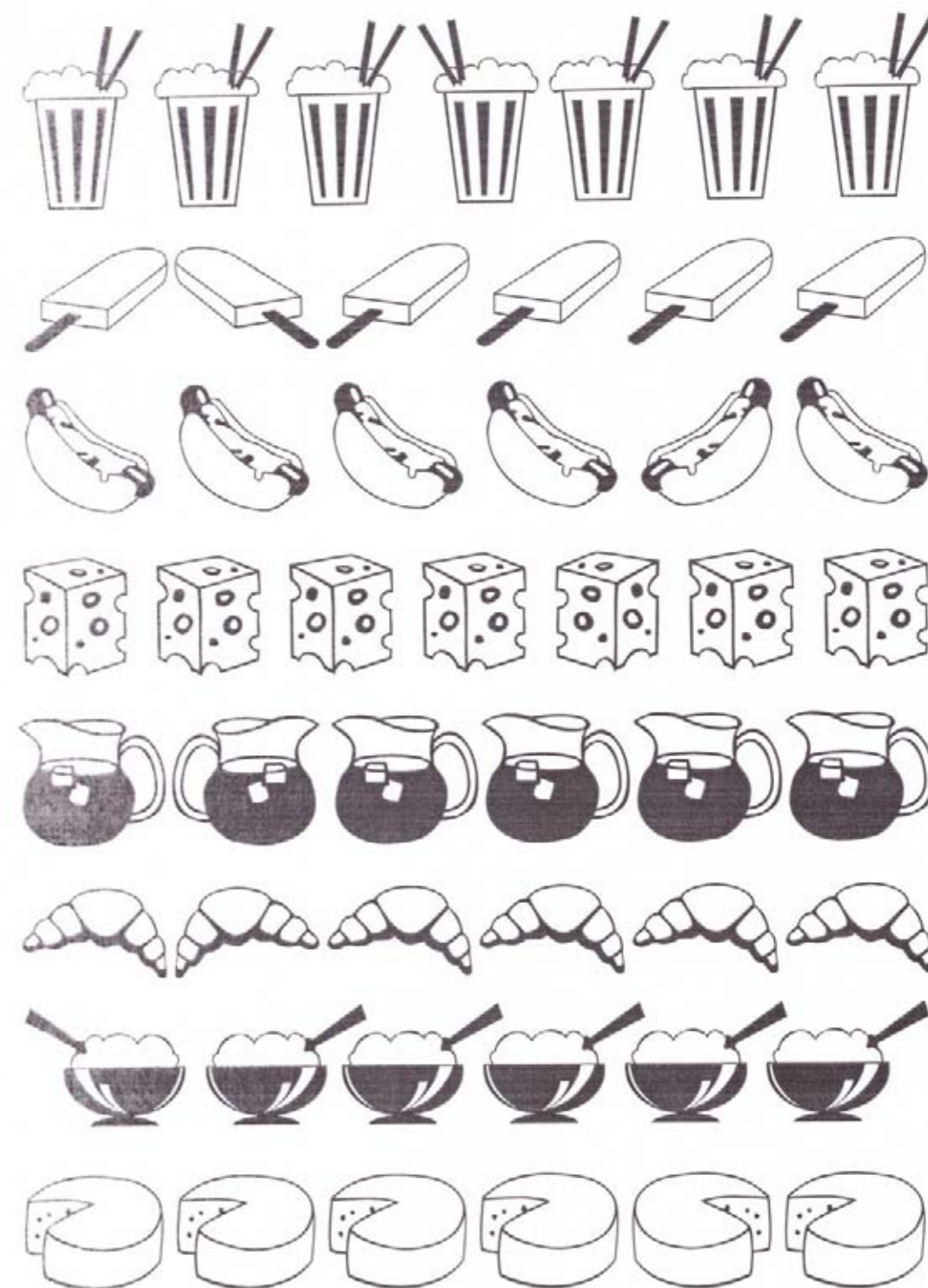

Označ v řadě jiný obrázek.

Označ v řadě jiný obrázek.

CO NA OBRÁZKU CHYBÍ

Zjisti, co všechno na obrázku chybí, a dokresli to.

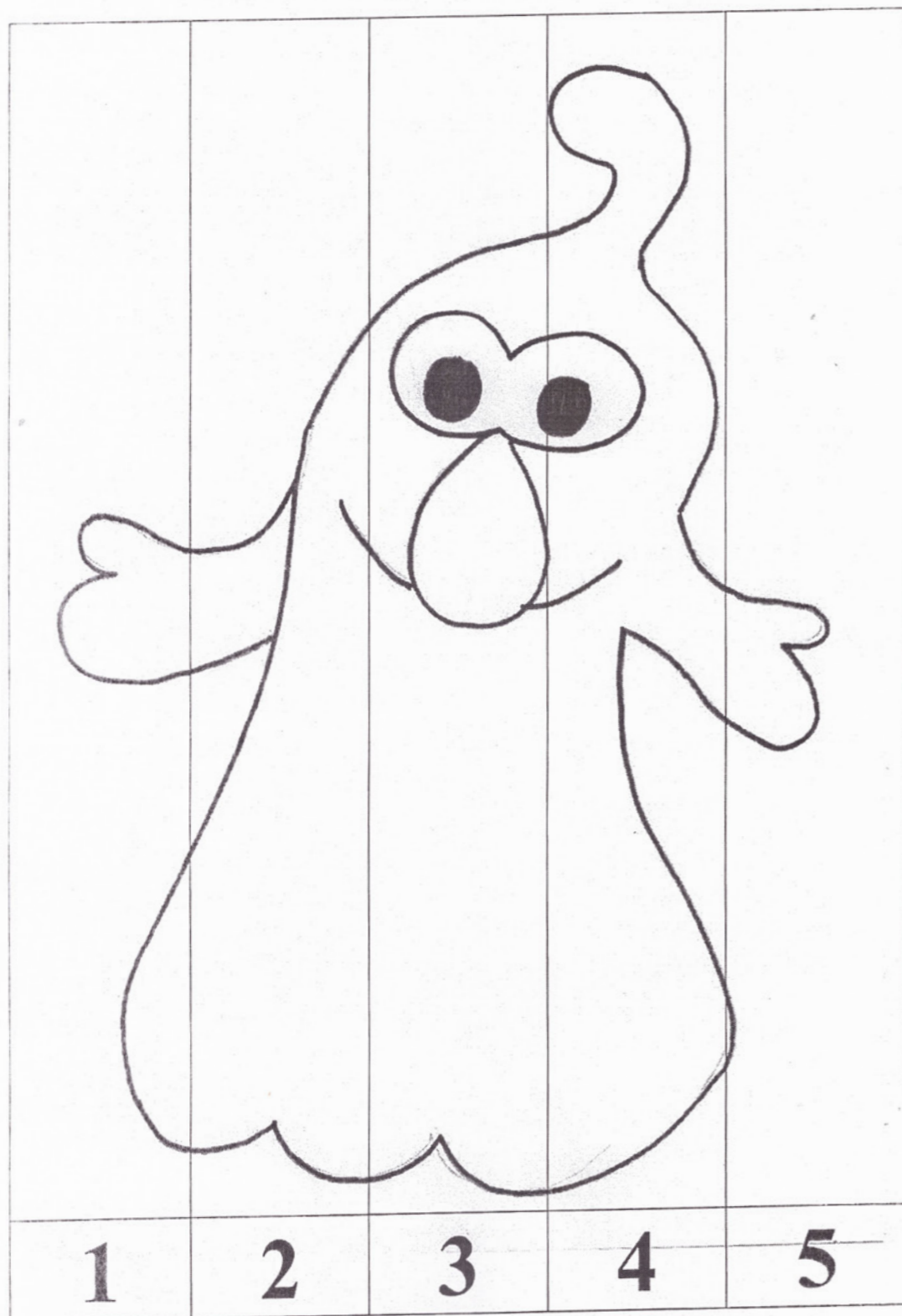

KAMARÁDKY PASTELKY (základní barvy)

• Nejdřív nazvi obrázky a potom je vybarvi typickými barvami. Štětce a pastelku vybarvi jak se ti líbí.

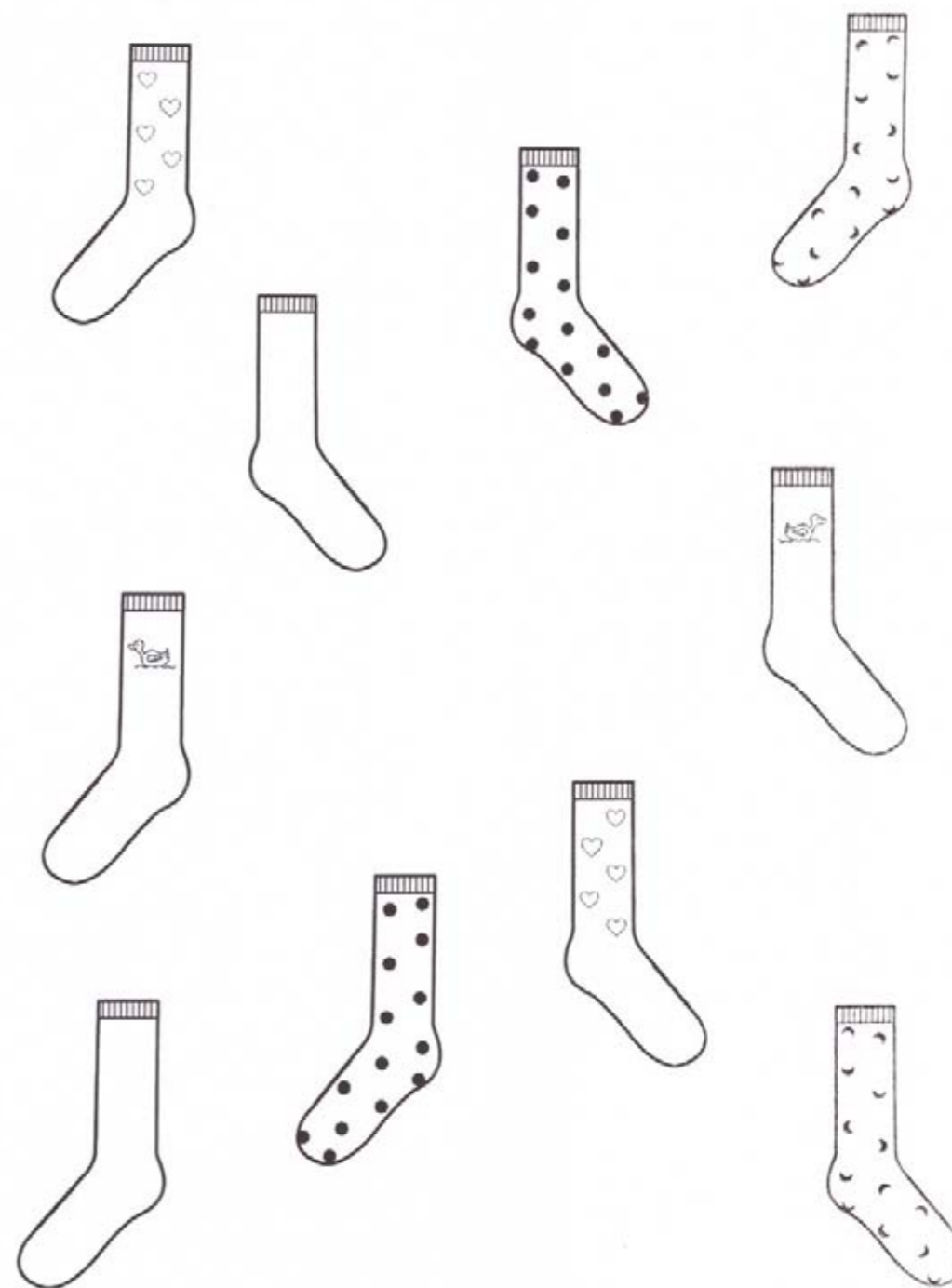
Skládačka strašidla (1 až 5)

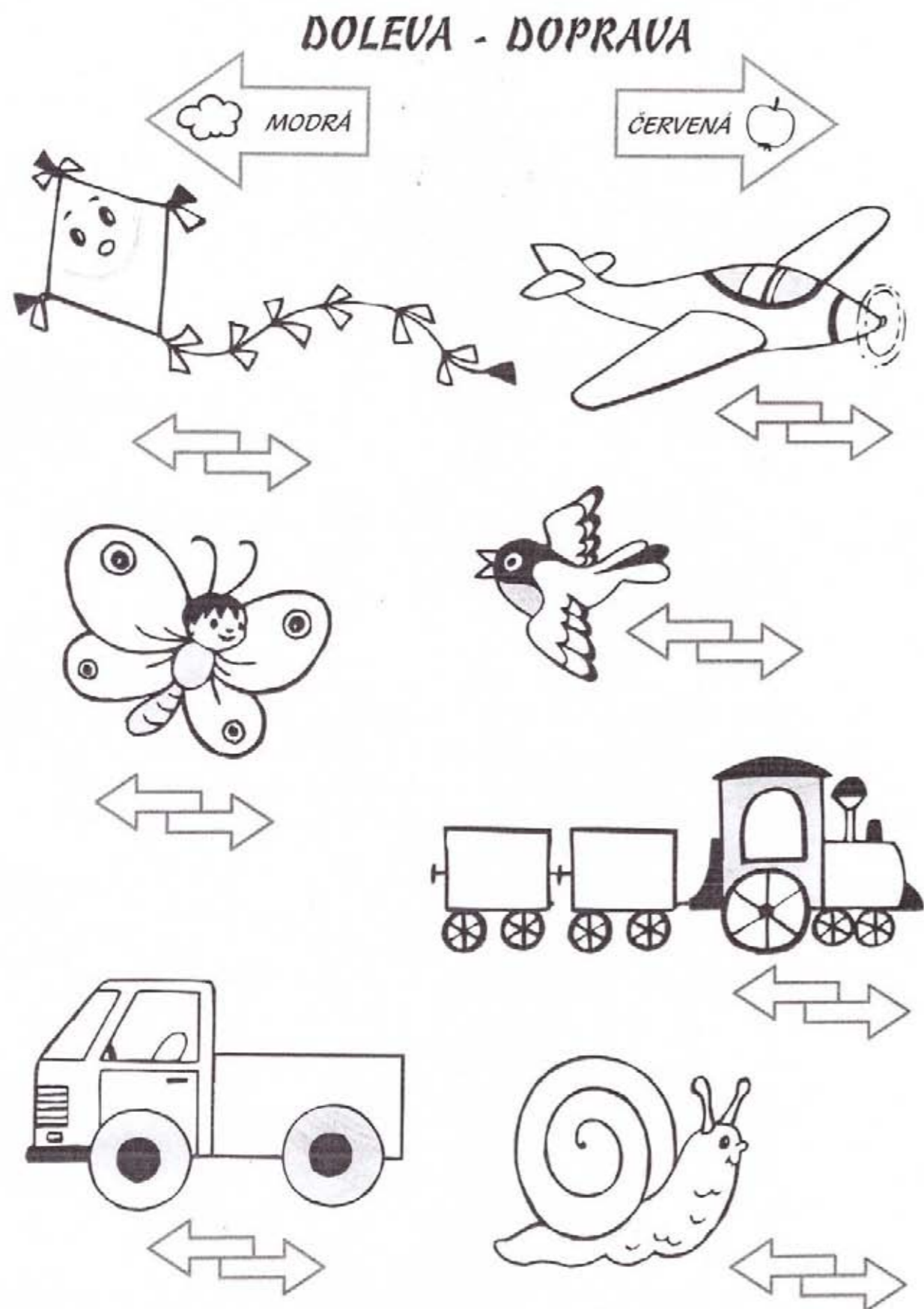

Téma: Září 1t - Já a moje školka - Ponožky

Úkol: Při spaní ve školce se nám pomíchaly ponožky. Vymaluj stejnou barvou ty, které patří k sobě.

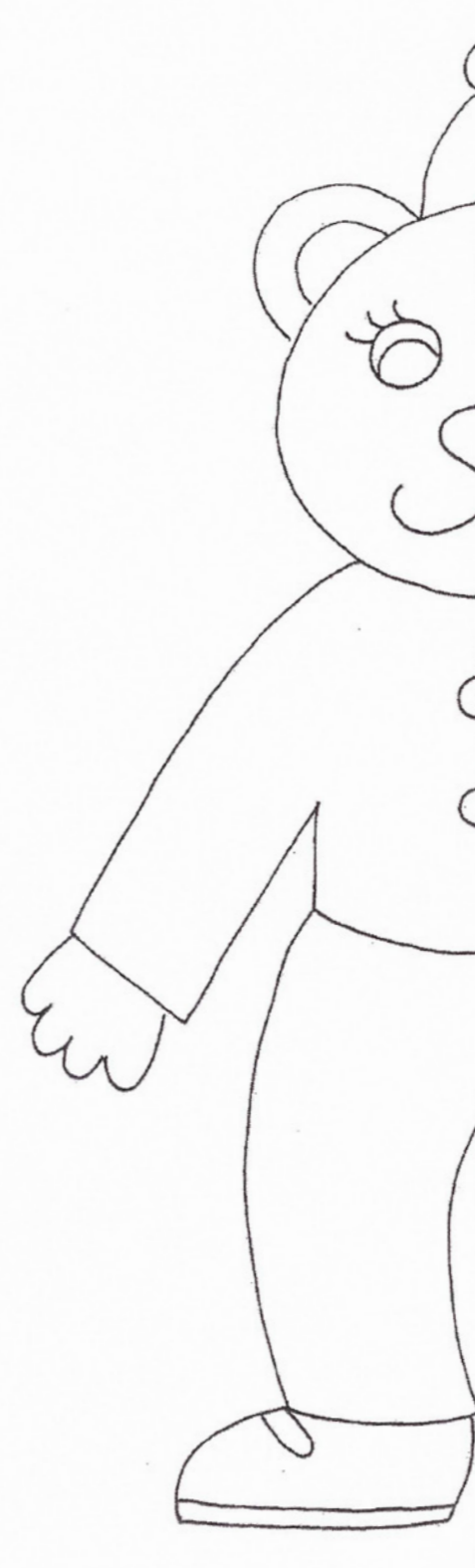
© Zuzana Doubravová

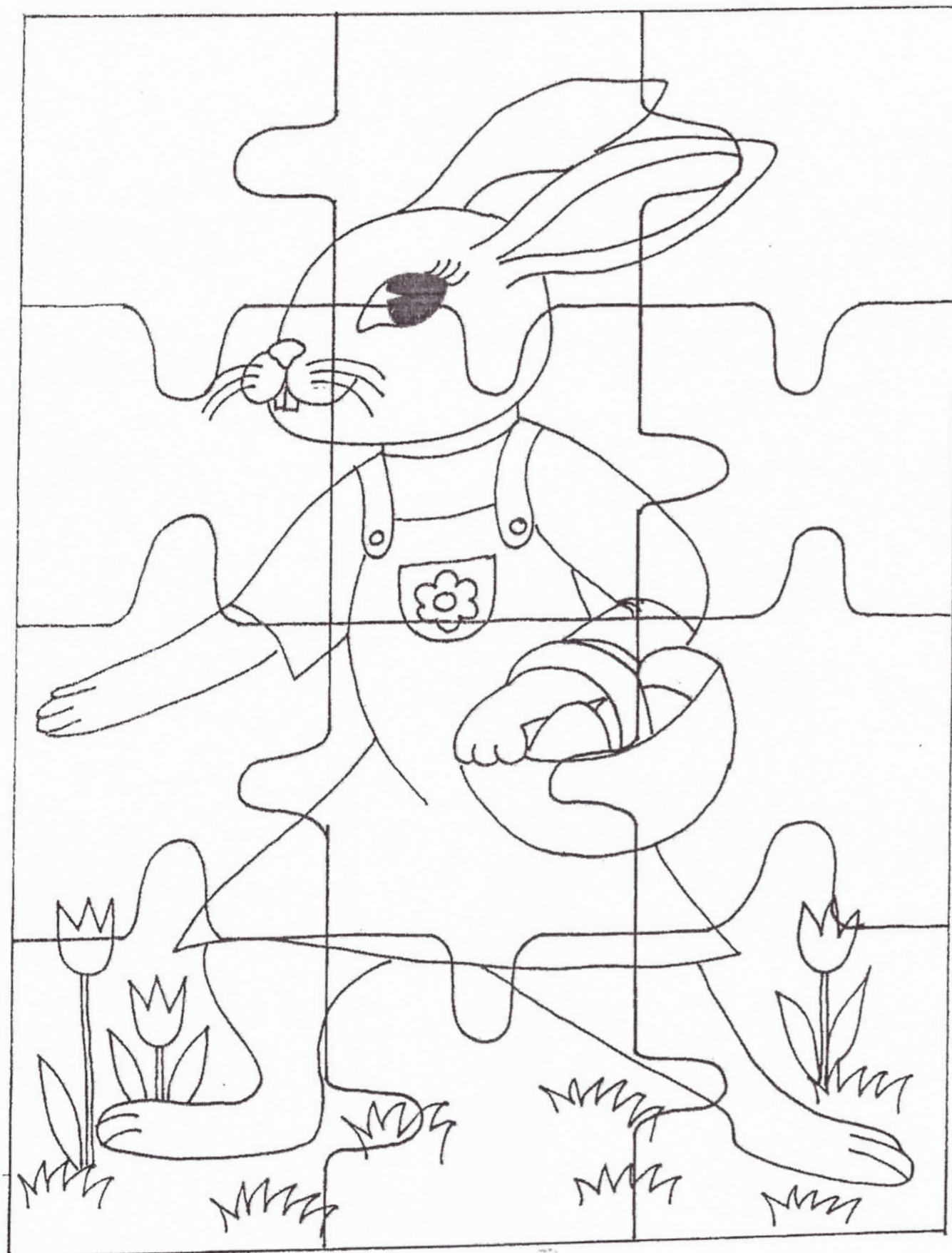

Nejdříve vybarví podle symbolů šipky v horní části. Stejnými barvami vybarví vždy jednu ze dvou šipek u obrázku podle toho, kterým směrem jsou otočené.

Dokresli medvídku a nakonec celý obrázek vybarvi.

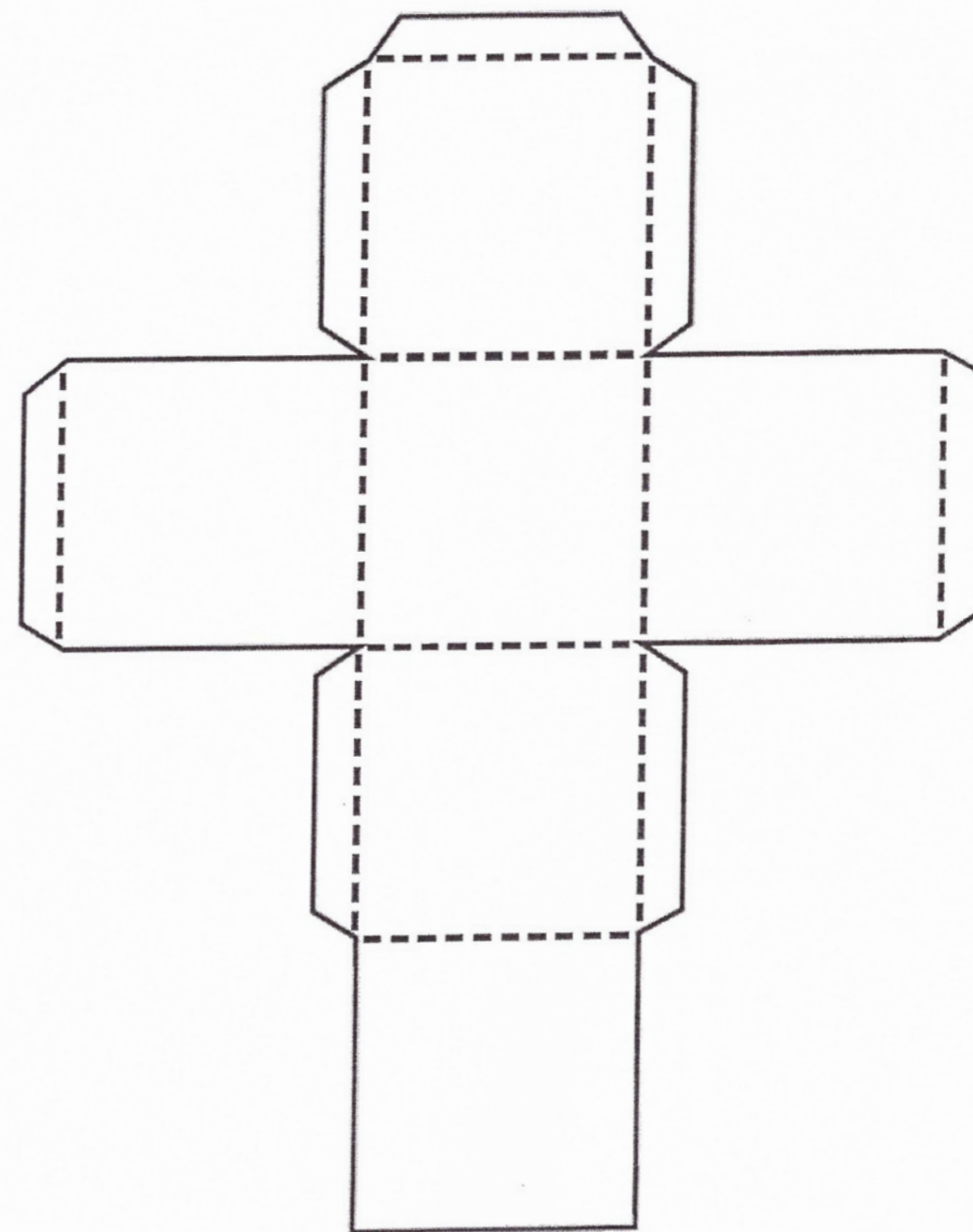

VELIKONOČNÍ PUZZLE

SLOŽ SI SVOJI KOSTKU

Vystřihni plán a pak ohýbej podle přerušovaných čar. Slož krychli a slep. Můžeš na ni nakreslit tečky nebo čísla nebo každou stranu vybarvit jinou barvou. Je to na tobě!

POROVNÁVÁNÍ, TRÍDĚNÍ A ORIENTACE V PROSTORU

NOMÍKOVY MÍČKY

VYBARVI MÍČEK:

- ZA košem
- V koší
- VEDLE židličky
- NA (POD) židličkou
- PŘED Nomíkem

NAKRESLI MÍČEK:

- NA skříňku
- MEZI medvídkem a autem
- POD medvídkem
- NAD (POD) loďku
- VEDLE domečku

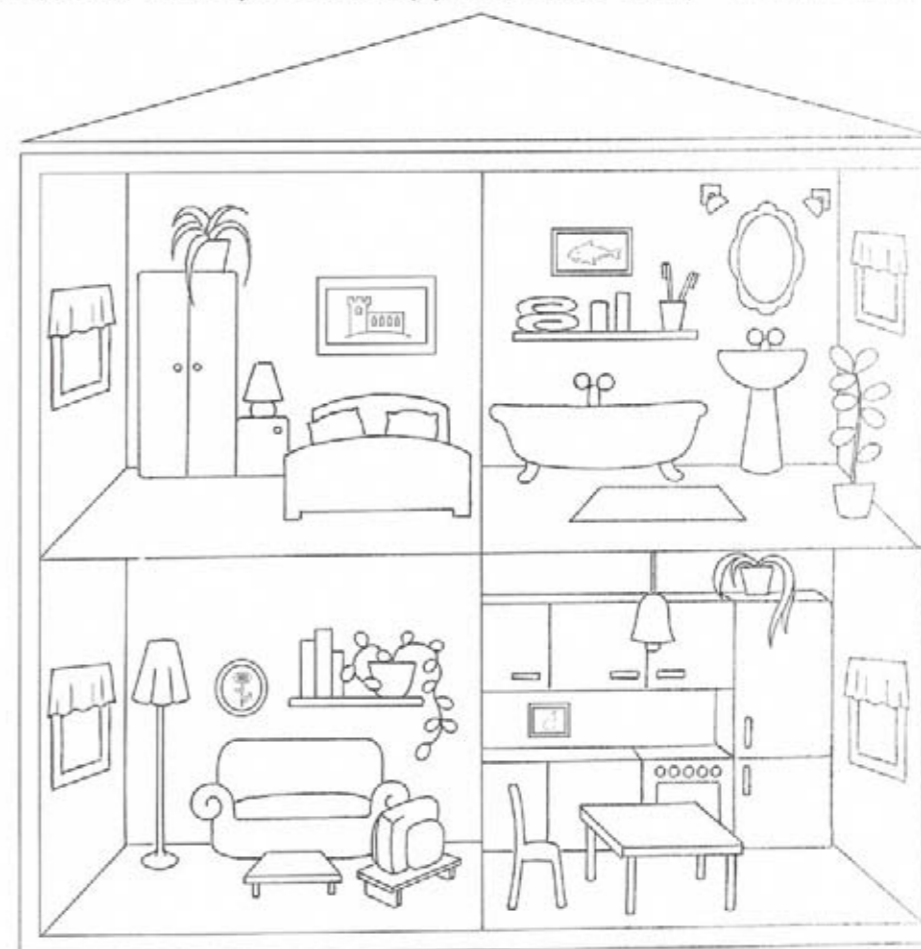
• Chápat a správně používat předložky a příslovce místa.

DŮM

Vybarvuj na obrázku předměty podle hádanek:

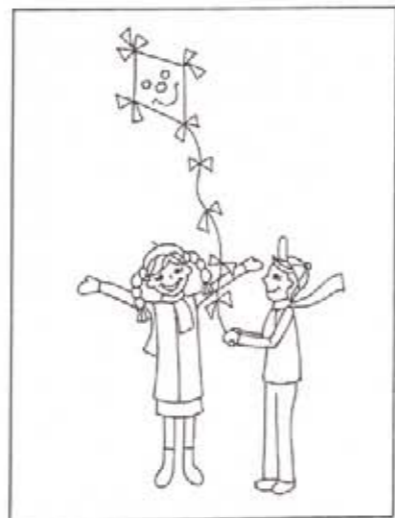
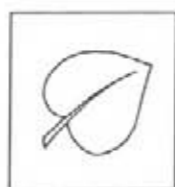
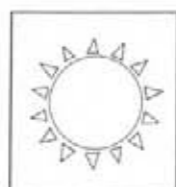
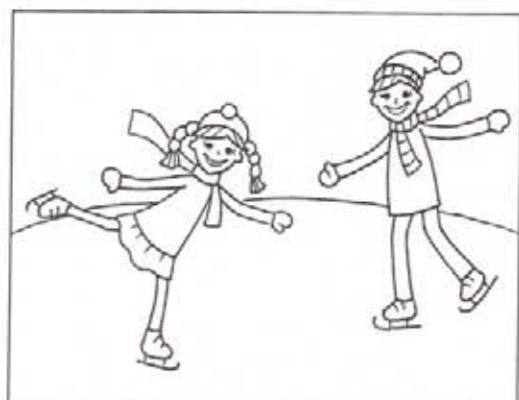
1. Předmět, který hledáme a je třeba ho vybarvit, je vedle postele na nočním stolku.
2. Druhý předmět, který máš vybarvit, je na policice – nad vanou – v kelímku.
3. Vybarvi věc, která je v obývacím pokoji – za stolkem – vedle lampy.
4. Poslední věc, kterou vybarvíš, se nachází vedle stolu – před kuchyňskou linkou.

Popiš následující věci podobně a vytvoř k nim hádanku: obraz v ložnici, vana, květina v obývacím pokoji, lednice, TV, skříň, zrcadlo, okno v kuchyni. Použij předložkové vazby – nad, před apod.

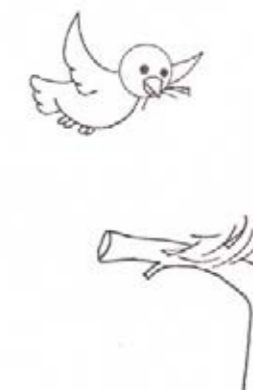
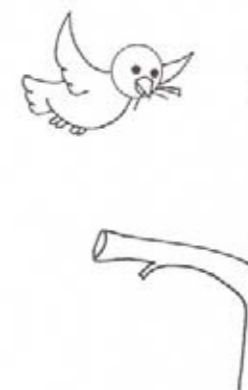
ROČNÍ OBDOBÍ

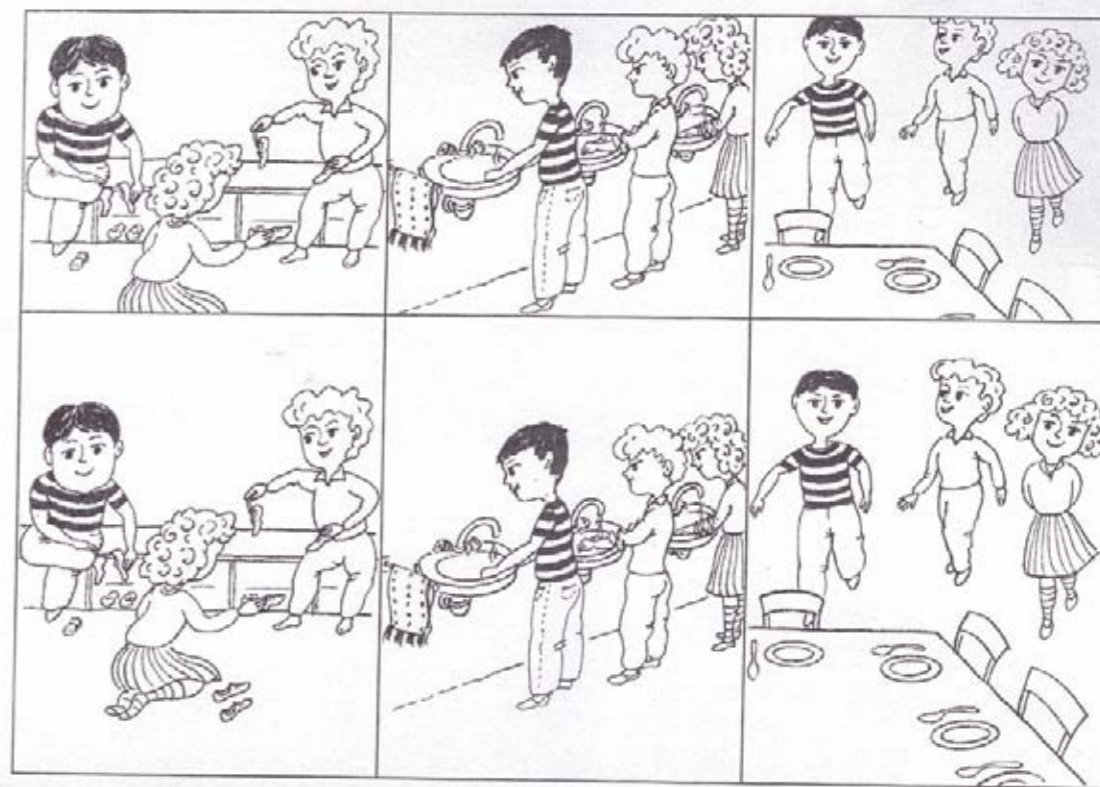
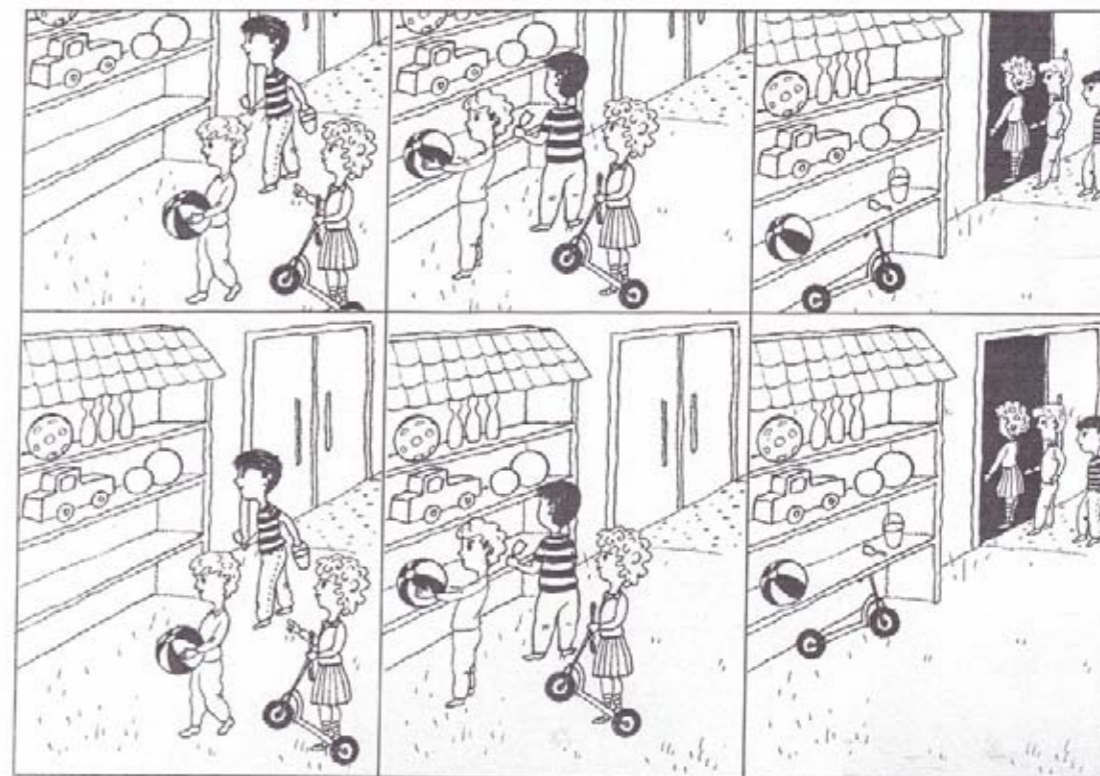
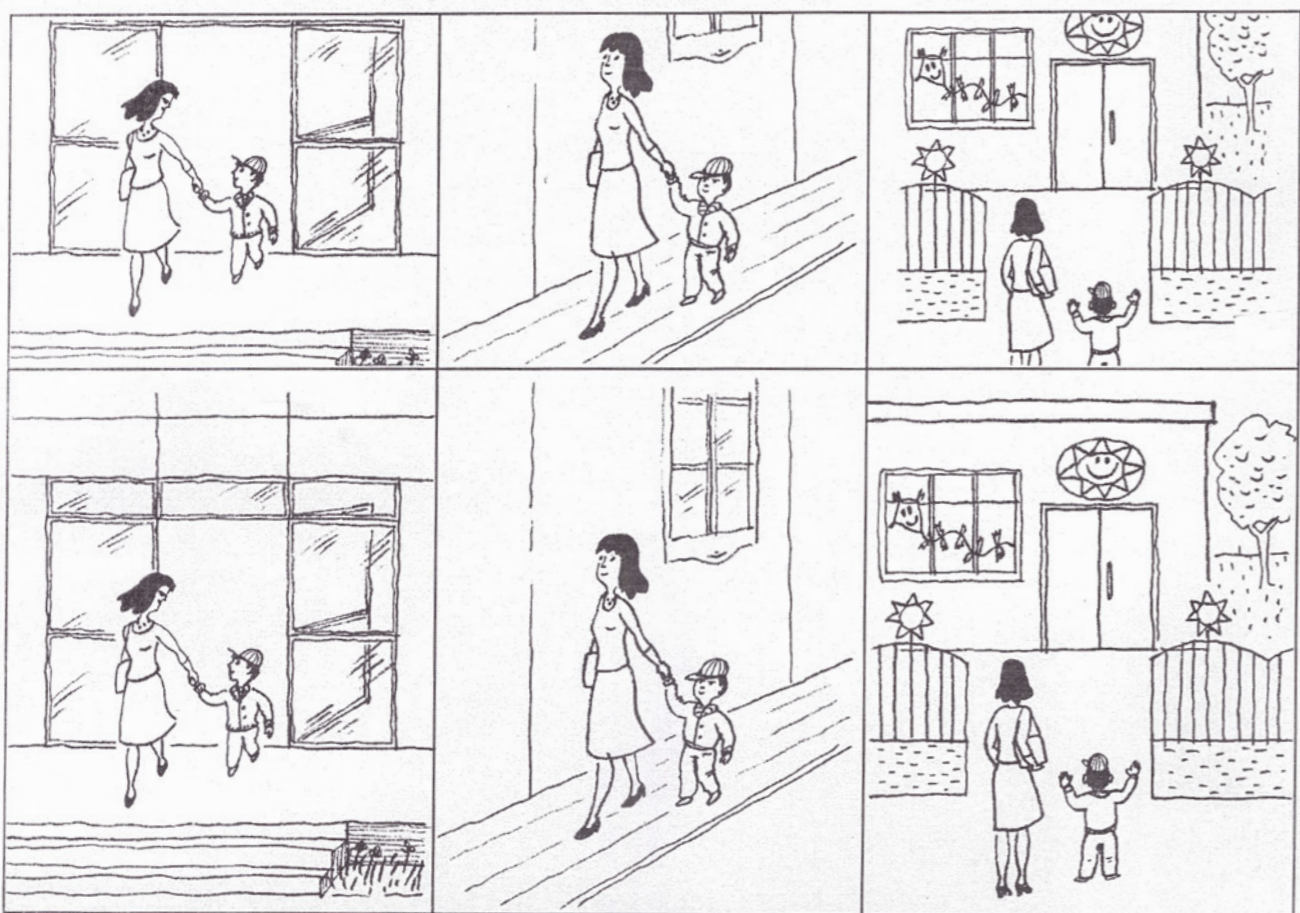
Vybarvi obrázky. Rozhodni, jaké roční období je na obrázku, a přiřaď ho ke znaku. Popiš typické znaky jednotlivých ročních období.

POŘADÍ OBRÁZKŮ

Očíslej pořadí obrázků tak, jak šly postupně za sebou. Obrázky vybarvi.

PRACOVNÍ LIST

SAMOSTATNÁ PRÁCE

TRÉNINK POSTŘEHU A VNÍMÁNÍ.
MLUVNÍ PROJEV – VYJADŘOVÁNÍ. SLOVNÍ ZÁSoba.

COPAK ASI BUDE /nebo by mohlo být/ DÁL?

Pořád se něco děje. Stačí se dívat kolem sebe. Někdy se dějí věci příjemné, třeba když dostaneme dárek nebo někomu uděláme radost. Jindy mohou přijít slzičky, třeba když se něco pokazí, a nebo si nějak ublížíme. Děti si často neuvědomují, jaké nebezpečí jim hrozí – třeba při hrách s míčem v blízkosti silnice. Nakupování může být naopak příjemné.

PROHLÍŽEJ SI obrázky a POVÍDEJ o nich: co asi bude dál,
co se může stát, kde, jak a co se nakupuje...

CO SE PROCVIČUJE

PRACOVNÍ LIST

SAMOSTATNÁ PRÁCE

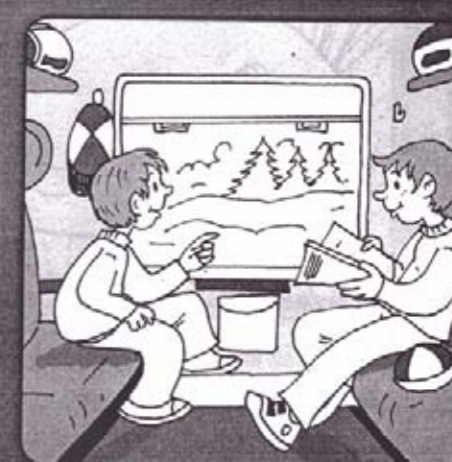
TRÉNINK POSTŘEHU. LOGICKE MYŠLENÍ. MLUVNÍ PROJEV.
VYPRAVOVÁNÍ DĚJE PODLE OBRÁZKŮ. RAZENÍ OBRÁZKŮ
V ČASOVÉM SLEDU ZA SEBOU.

VLAKEM NA PRÁZDNINY

CO SE PROCVIČUJE

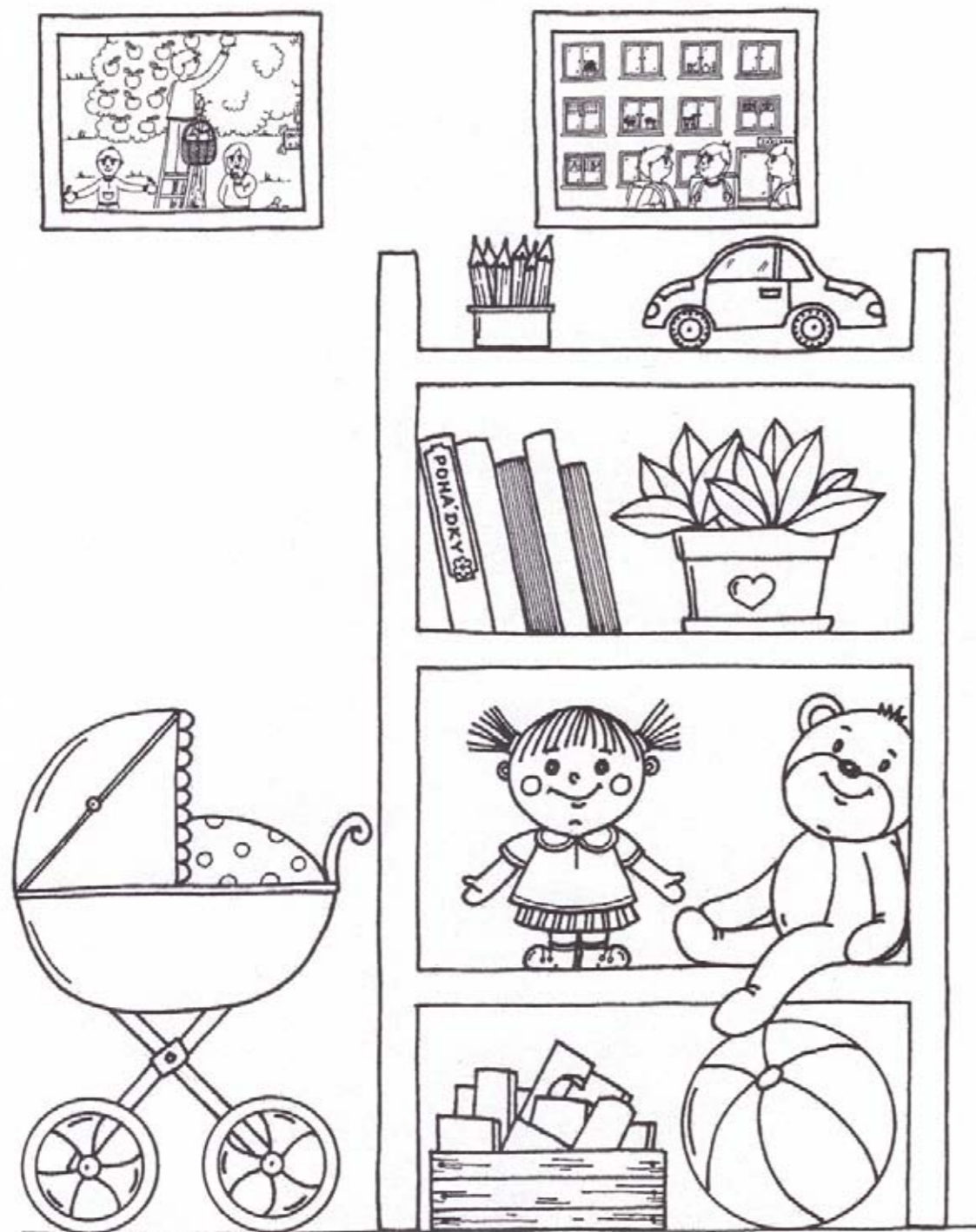
Jakub a Martin jsou bráškové, dokonce dvojčata. Chodí spolu do třetí třídy. Škola už skončila a oba se těší na prázdniny. Budou u babičky a dědečka. Rodiče na Internetu zjistili, odkud a v kolik hodin jim jede vlak. Doprovodili je na nádraží a koupili jim jízdenky. Kluci pak nastoupili do svého vlaku a užívali si jízdu. V cílové stanici na ně čekal jejich děda a pes Brok.

SEŘAĎ obrázky tak, jak mají jít za sebou.
Povídej, co se na každém obrázku právě děje.

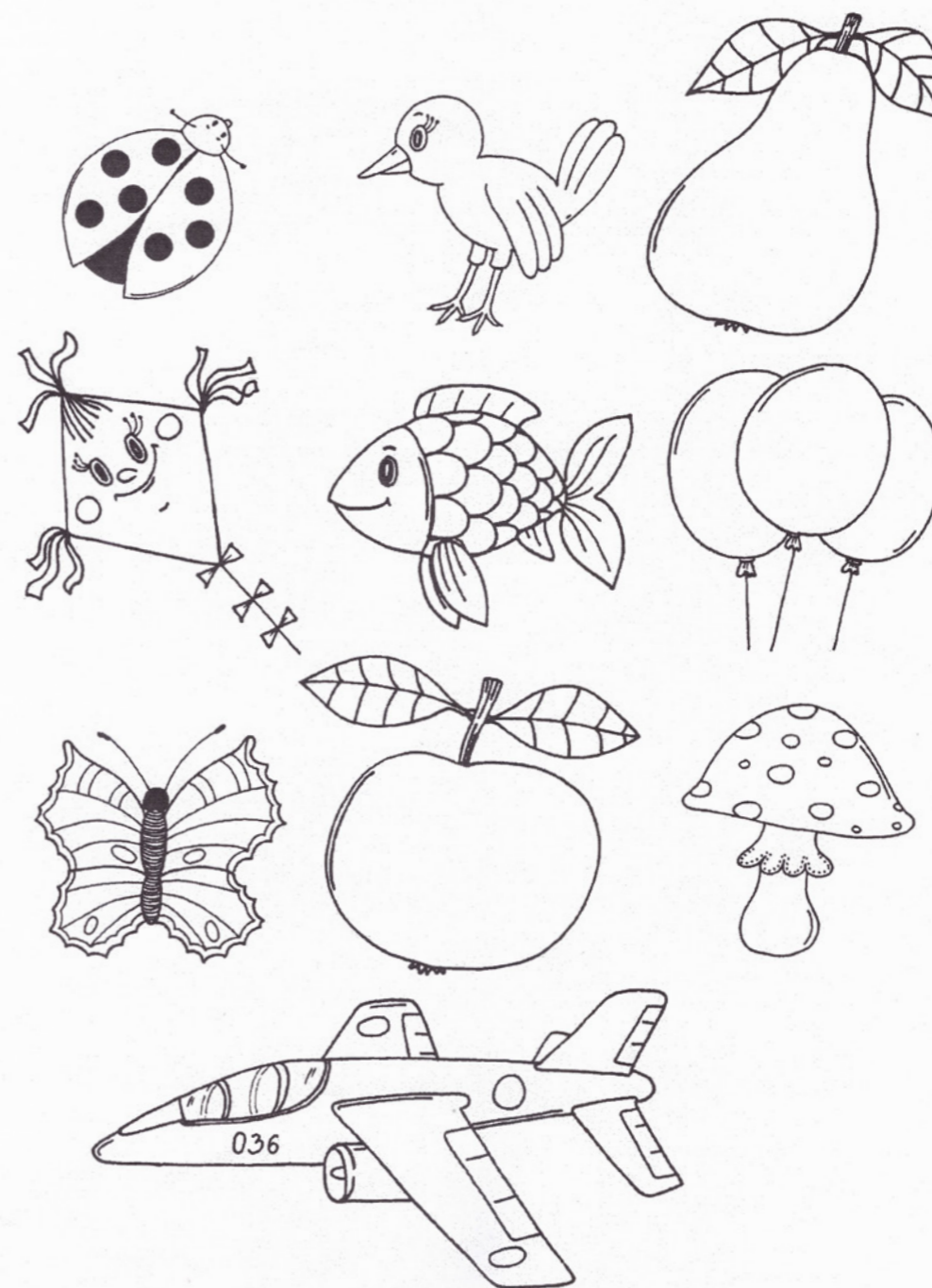
V naší třídě

Prohlédni si obrázek a povídej co vidíš na, nad, pod, vedle, nahoře, dole ...
Obrázek si vymaluj

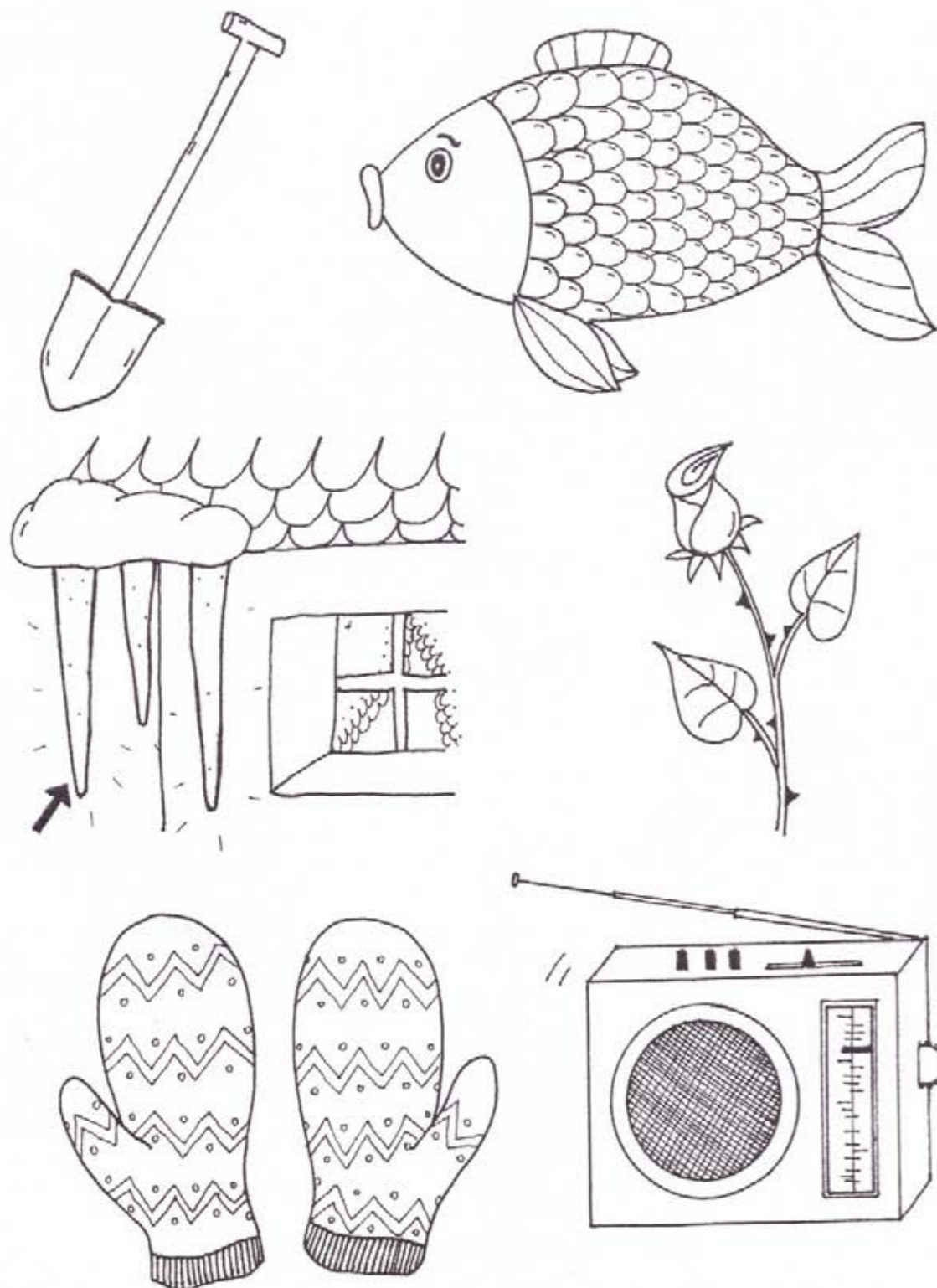

Co a kdo létá

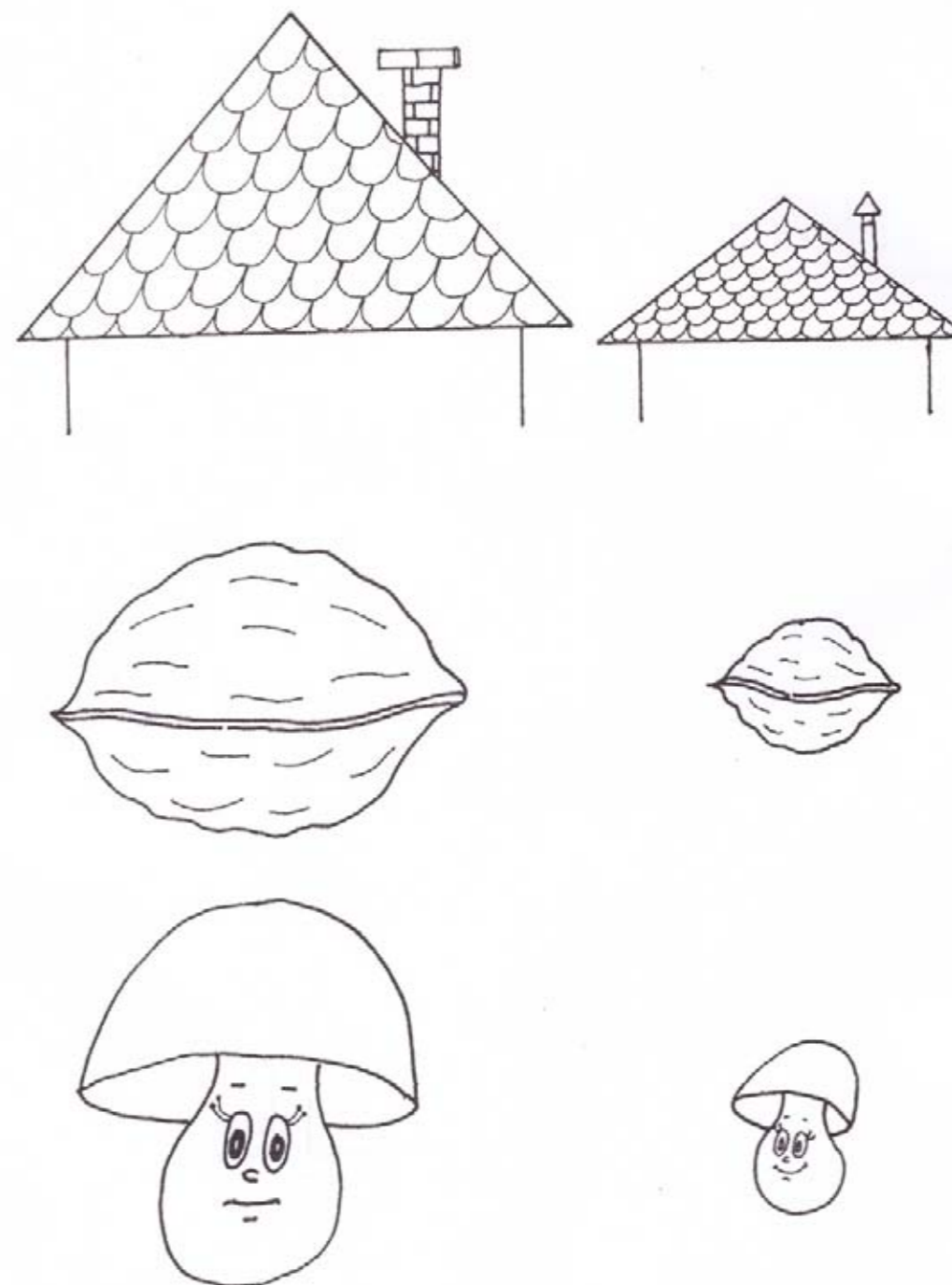
Vyprávěj, co a kdo létá a obrázky si podle vlastního přání vymaluj

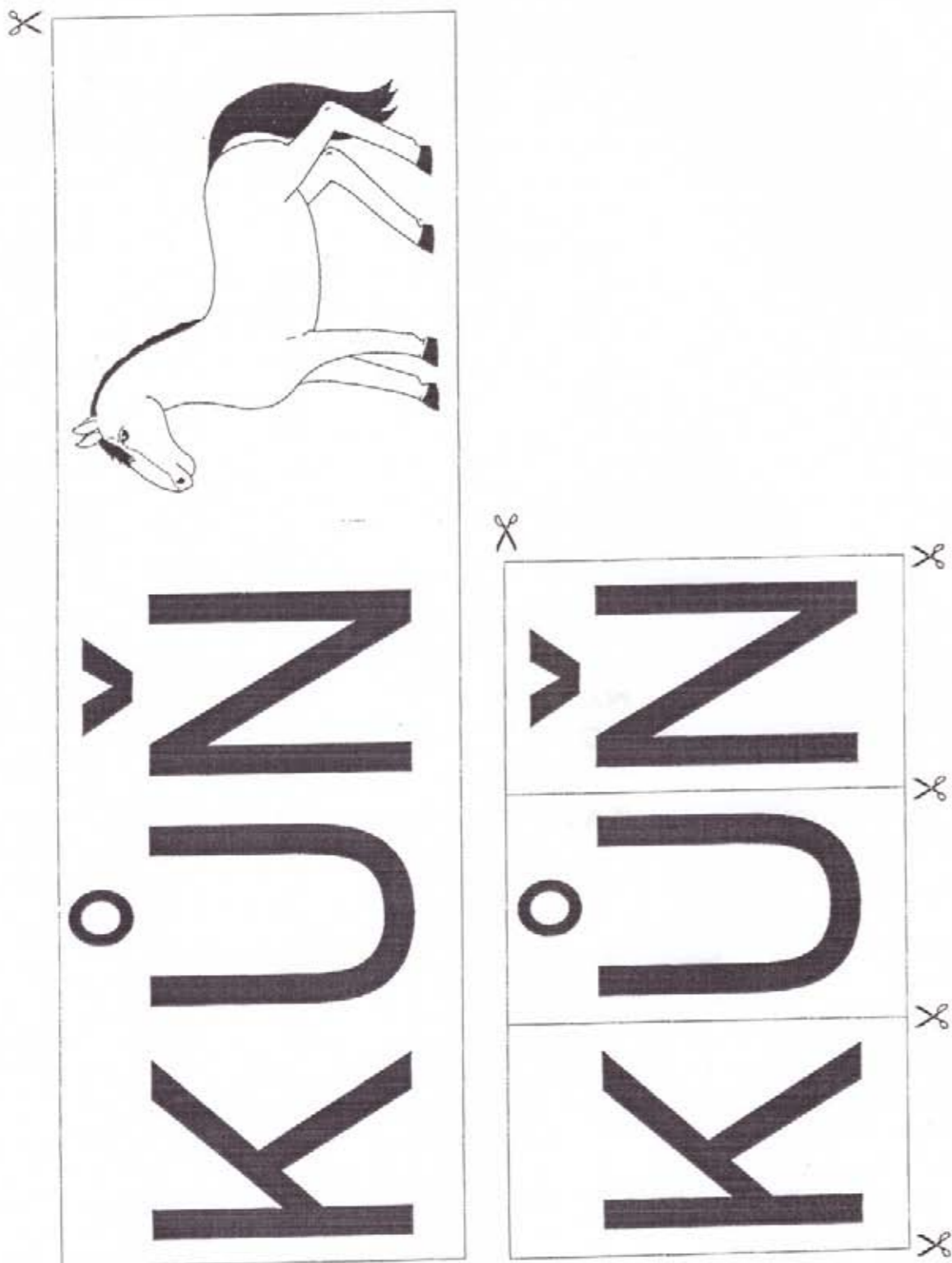
GABRIELA A MILADA PŘIKRYLOVY
 HRAJEME SI : TÉMATA NA CELÝ ROK
 PŘÍLOHA : HRAJEME SI A VYSLOVUJEME, HLÁSKA R - RYBA
NA ZAČÁTKU SLOVA

GABRIELA A MILADA PŘIKRYLOVY
 HRAJEME SI : TÉMATA NA CELÝ ROK
 PŘÍLOHA : HRAJEME SI A VYSLOVUJEME, HLÁSKA Ř - ŘEPA
**ZDROBNĚLINY.
 STŘECHA - STRÍŠKA**

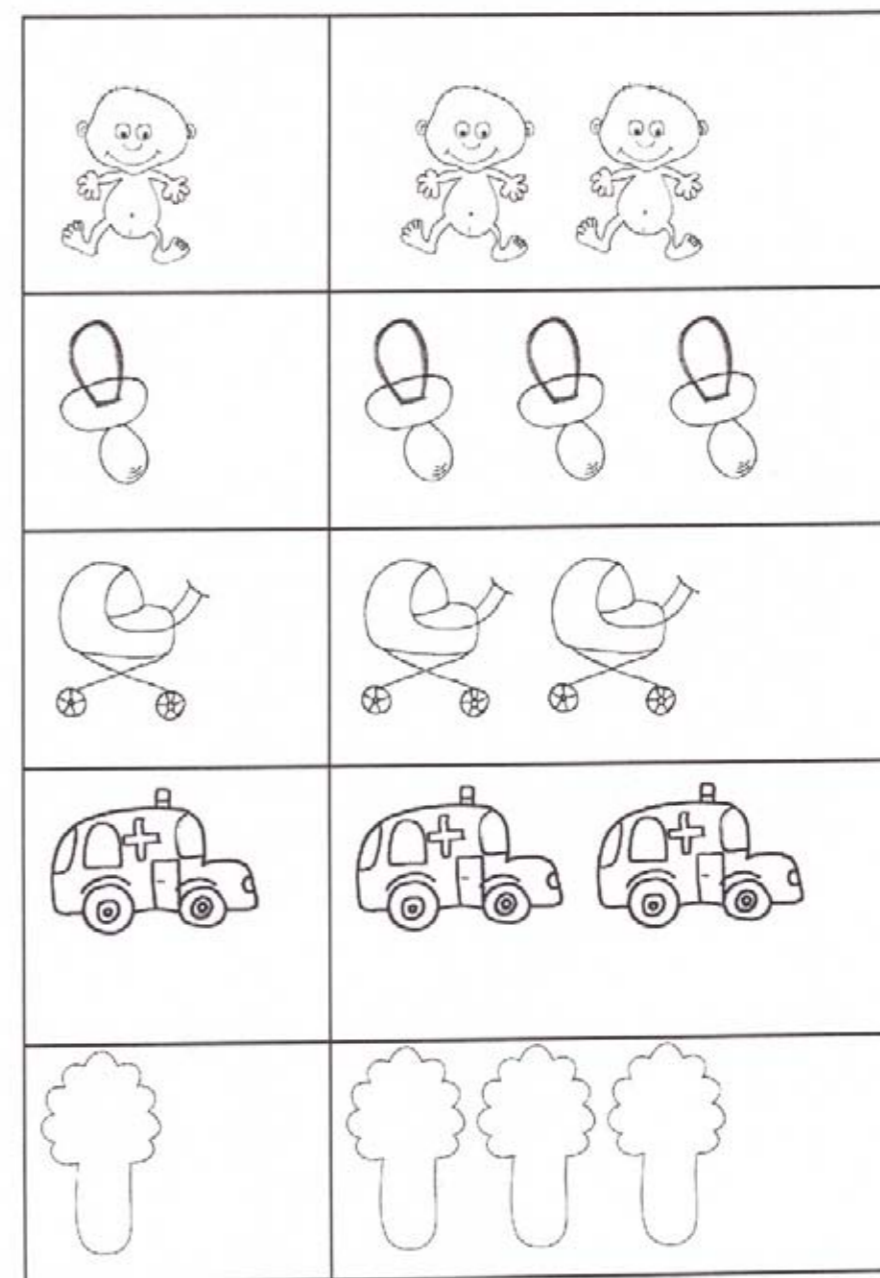

GABRIELA A MILADA PŘIKRYLOVY
 HRAJEME SI : TÉMATA NA CELÝ ROK
 PŘÍLOHA : HRAJEME SI A VYSLOVUJEME, HLÁSKA K - KŮŇ
SLOŽ SLOVO PODLE VZORU

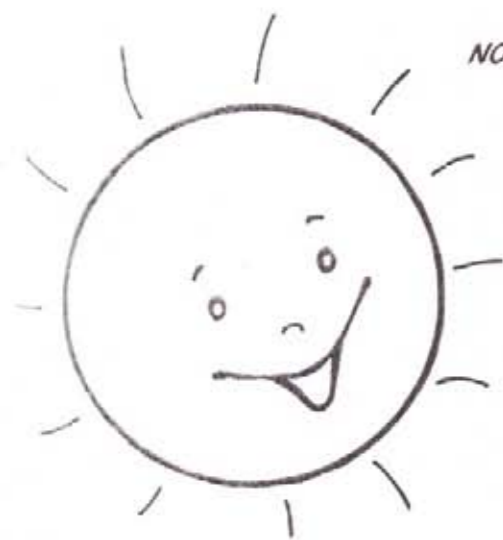

Pracovní list na rozvoj slovní zásoby (tvoření množného čísla podstatných jmen, rytmičace slov, určování první hlásky ve slově): Pojmenuj obrázky

Ukazujeme na jednotlivé obrázky v tabulce a podle počtu obrázků odpovídáme. Příklad: tady máme jedno miminko, ale tady vidíme dvě miminka (*dítě odpovídá*). Obrázky si můžeme vybarvit.

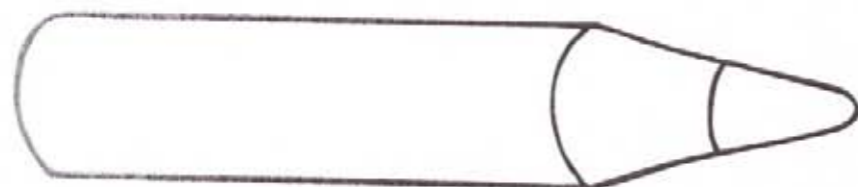
KDE JE PRAVDA?

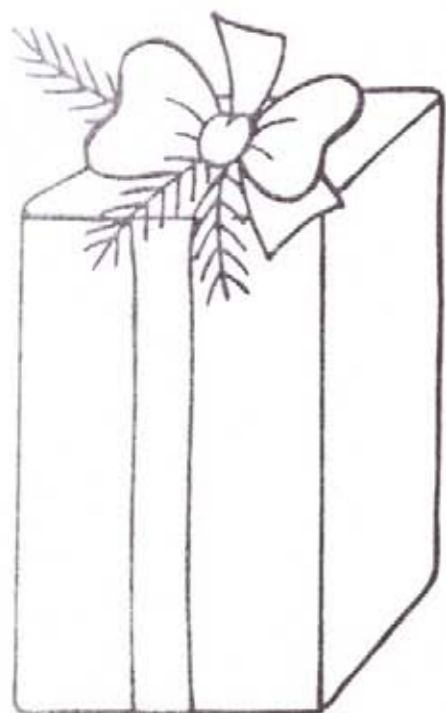
NOMÍK JE DOSPĚLÝ ČLOVĚK.
Je to pravda?
(NE, není to pravda.)

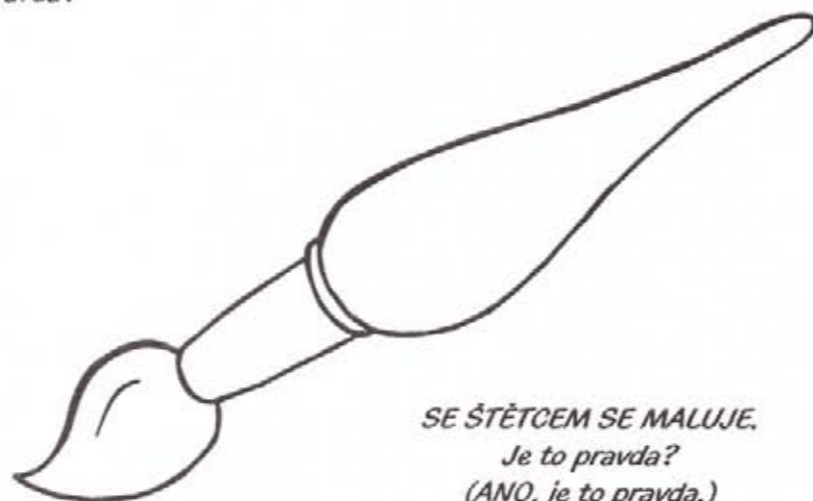
SLUNÍČKO JE ŽLUTÉ. Je to pravda?
(ANO, je to pravda.)

S TUŽKOU SE MALUJE. Je to pravda?
(NE, není to pravda.)

DÁREČKY DOSTÁVÁME JEN NA VÁNOCE.
Je to pravda?
(NE, není to pravda.)

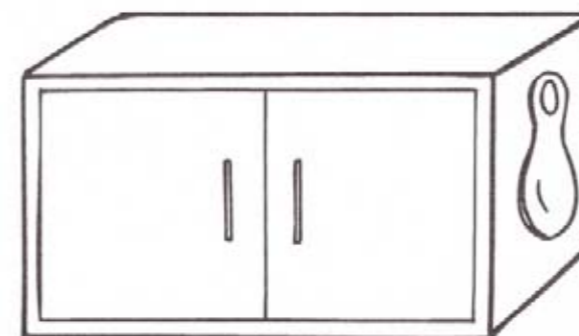
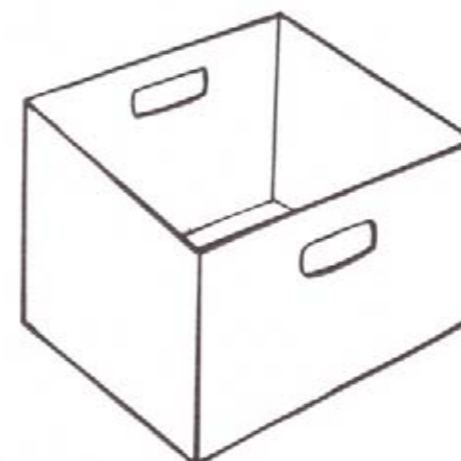
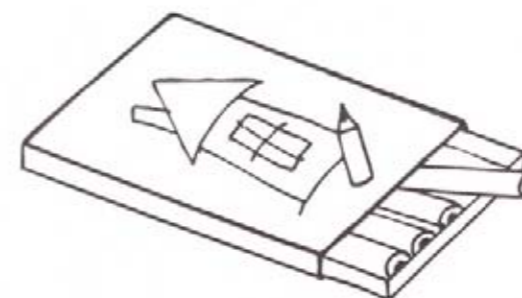
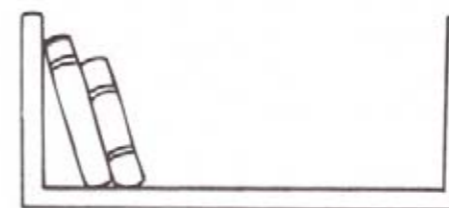

SE ŠTĚTCEM SE MALUJE.
Je to pravda?
(ANO, je to pravda.)

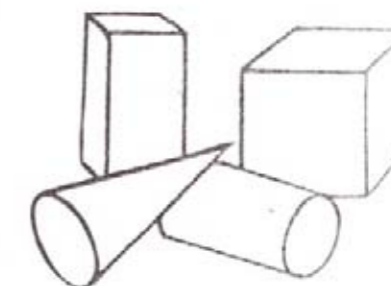
• Rozhodovat o pravdivosti nebo nepravdivosti různých tvrzení.

VELKÝ ÚKLID

• Pomoz Nomíkovi uložit věci na správné místo. (Přiřaď čarou.)

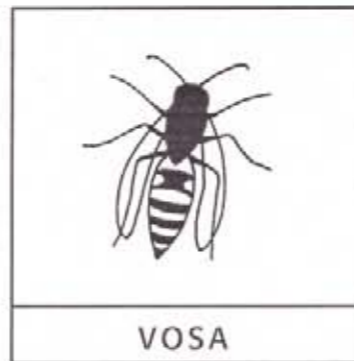
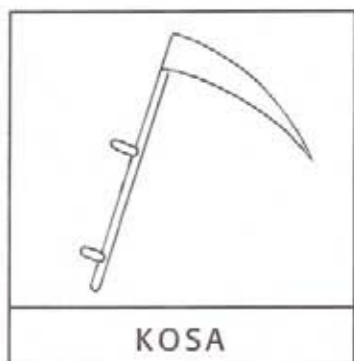
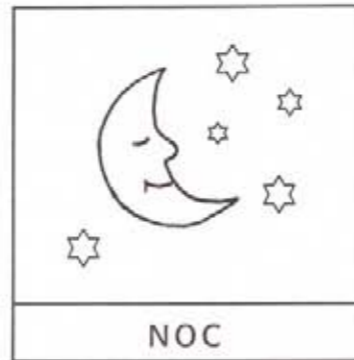
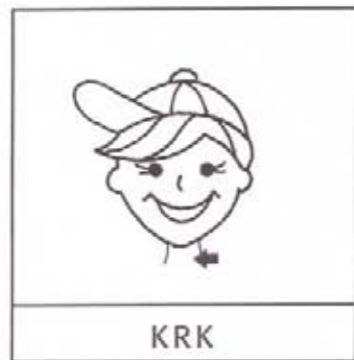
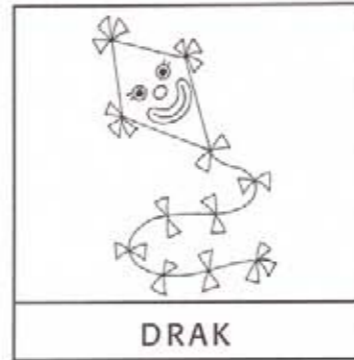
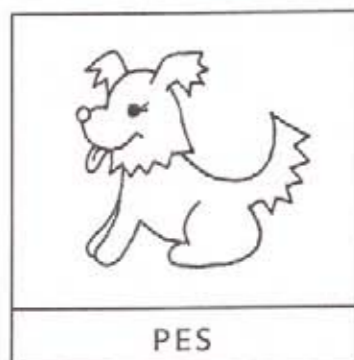
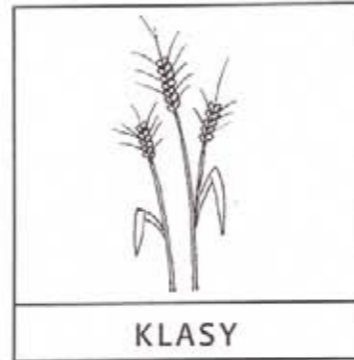
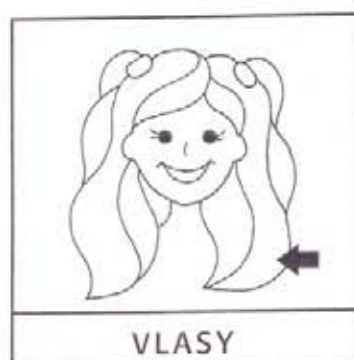

• Dávat předměty na dopředu stanovené místo.

RÝMOVÁNÍ

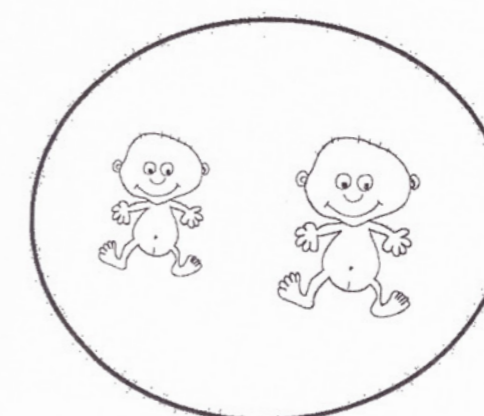
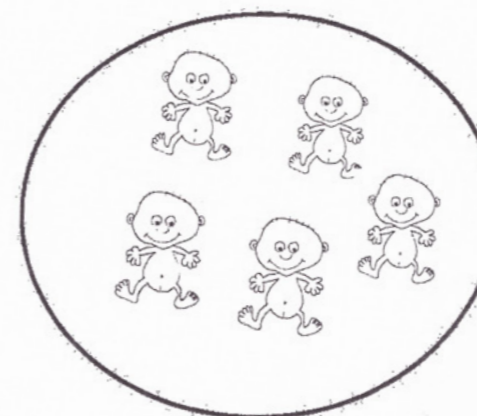
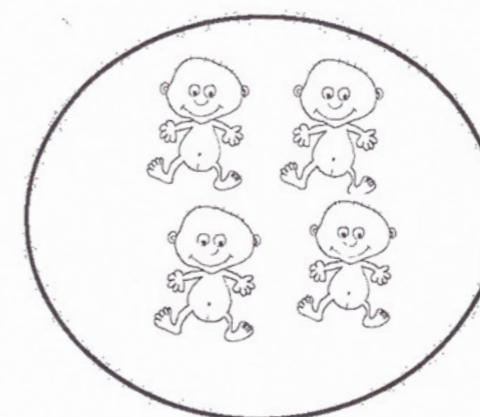
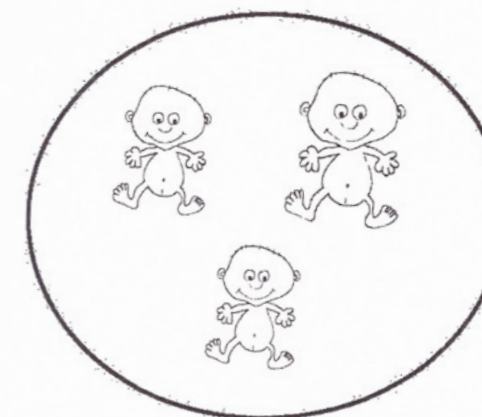
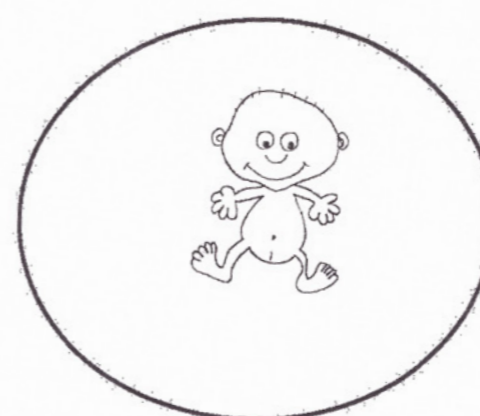
Rýmují se všechna slova v řádku? Slovo, které se do řádku nehodí, škrtni. Obrázky vybarvi.

Pracovní list na rozvoj matematické představivosti:

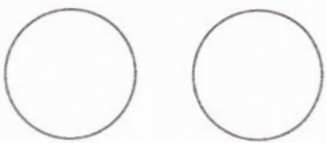

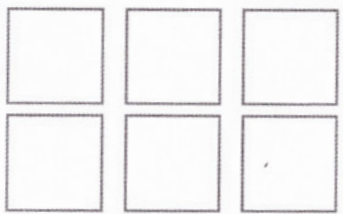

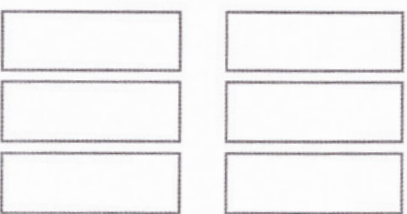

V kterém bříšku je více miminek

Vybarvíme bříško, ve kterém je nejvíce miminek, červenou pastelkou a ve kterém je nejméně miminek, modrou pastelkou.

TVARY

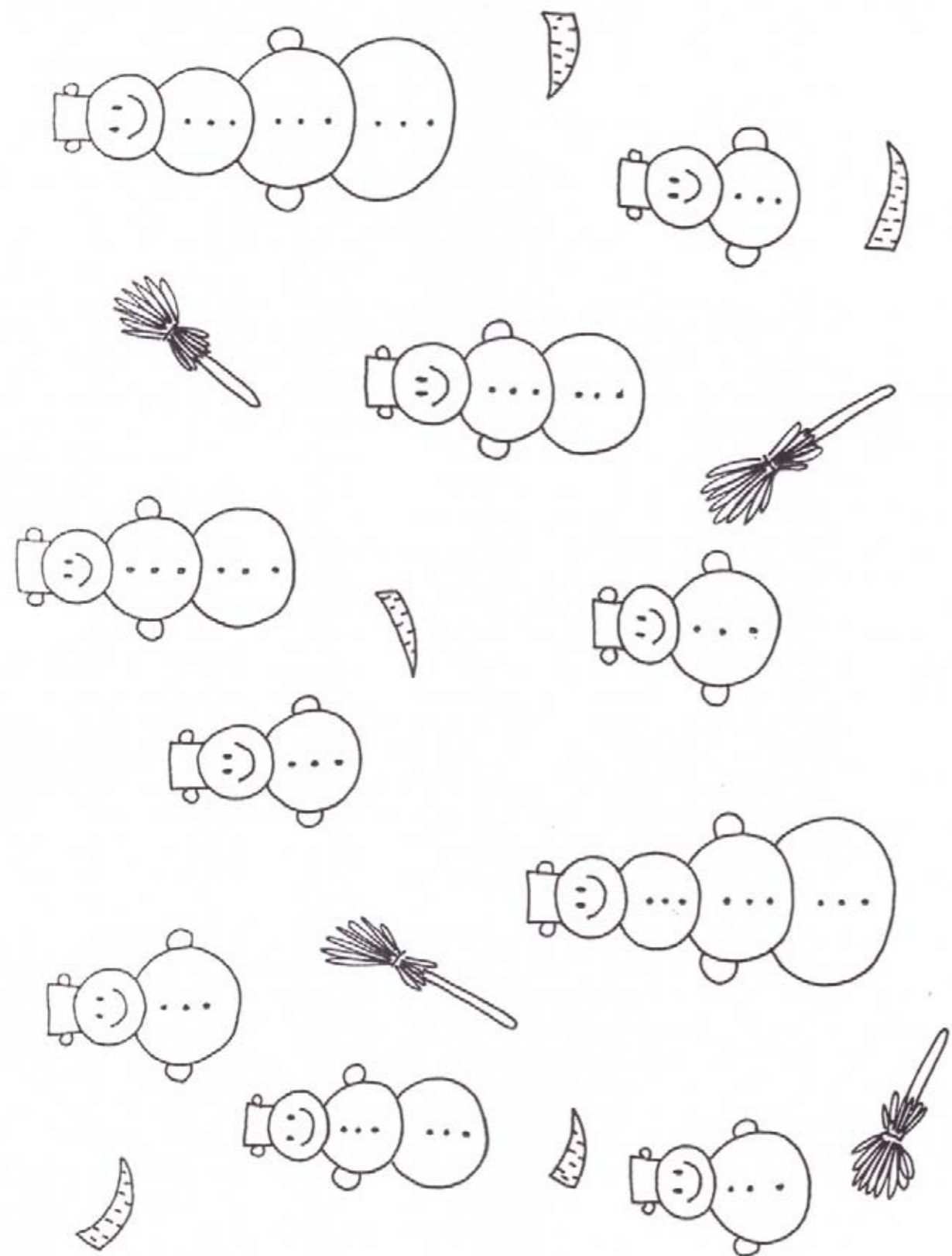
Číslice na začátku každého rámečku udává počet tvarů, které je třeba vybarvit. Všechny tvary při vybarvování pojmenuj.

1 	4
2 	2
3 	5
4 	1
5 	3

Spočítej mě!

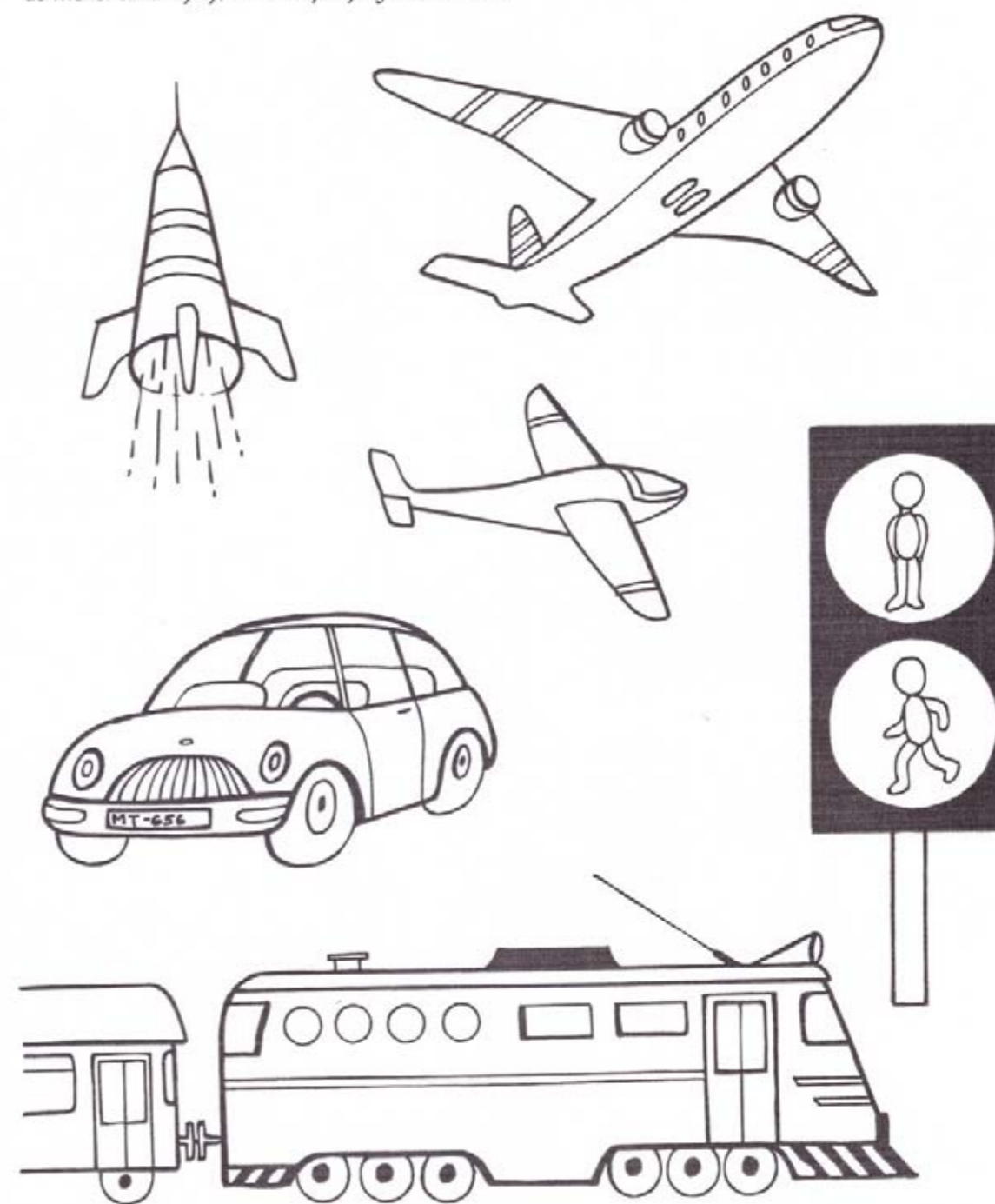
Určujeme počet prvků, zařadíme pojmy - méně, více, stejně

CESTUJEME NA VÝLET

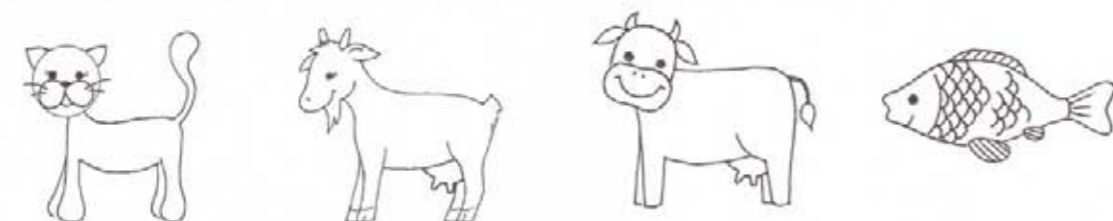
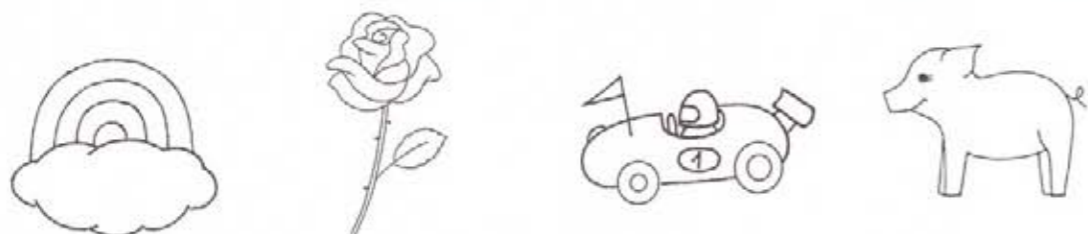
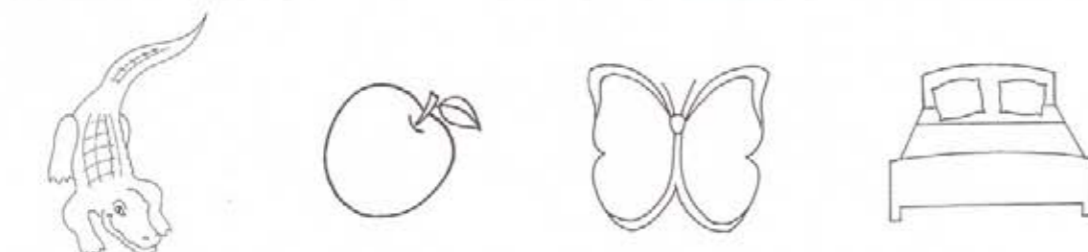
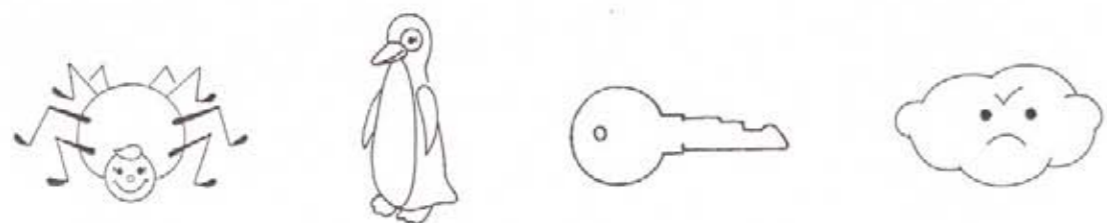
- Nejdříve dej do ohrádky všechny dopravní prostředky (semafor nemá být v ohrádce) a potom dej do menší ohrádky ty, které se pohybují ve vzduchu.

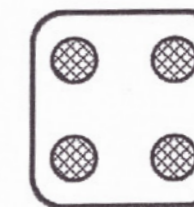
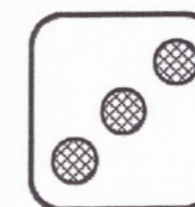
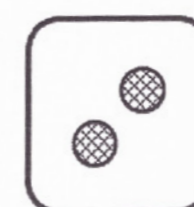
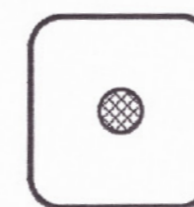
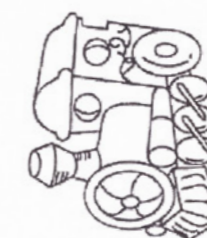
- Vyznačit vztah nadřazenosti a podřazenosti.

JINÁ HLÁSKA

Škrtni v řádku obrázek, který končí jinou hláskou než ostatní názvy obrázků. Obrázky vybarvi.

VYTLESKÁVÁNÍ SLOV

ROZHODNI

Rozhodni, který obrázek se nejlépe hodí k větě: Dívka houpe na houpačce kamarádku. Tento obrázek vybarvi.

Rozhodni, který obrázek se nejlépe hodí k větě: Chlapec myje nádobí. Tento obrázek vybarvi.

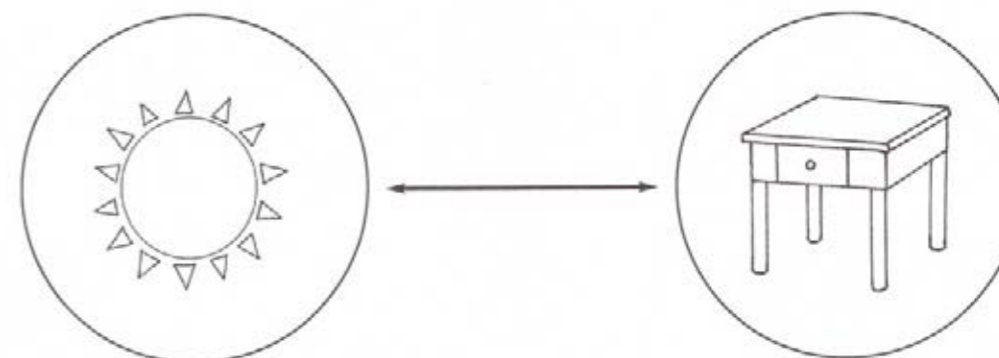

Rozhodni, který obrázek se nejlépe hodí k větě. Děti si hrají na pískovišti. Tento obrázek vybarvi.

DVOJICE

Hledej a spoj dvojici obrázků, jejichž název začíná stejnou hláskou. Podívej se na vzor. Obrázky vybarvi.

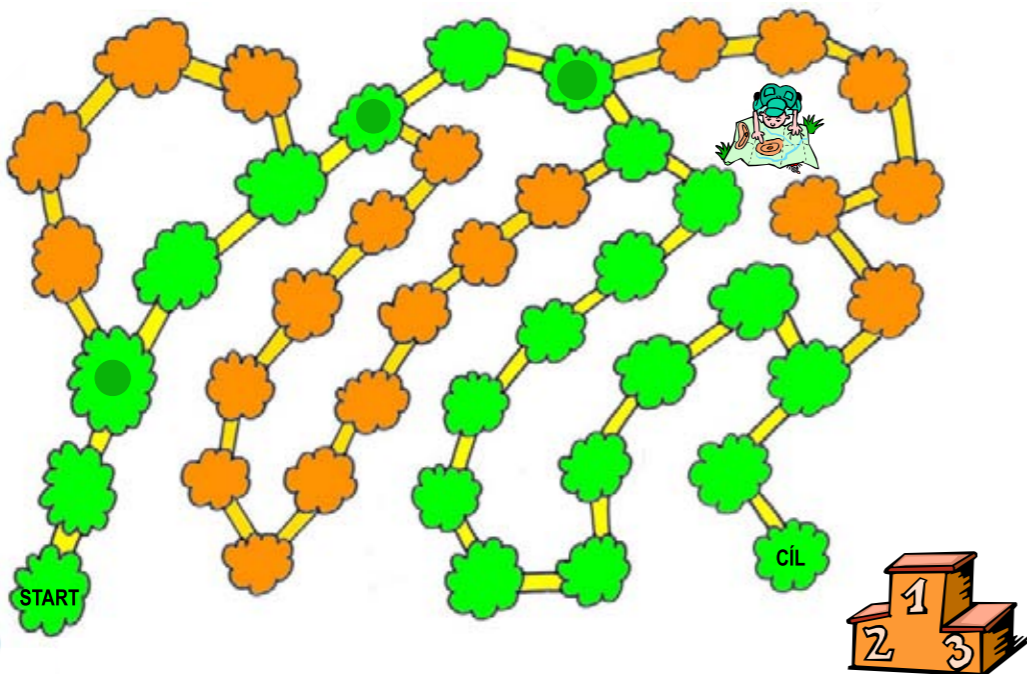

ĚTSKÉ STRÁNKY

HRA

Kdo dojede první do cíle?

Začněte na políčku START a postupujte o tolik polí, kolik padne na kostce. Na políčkách s puntíky odbočte na oranžovou cestu.

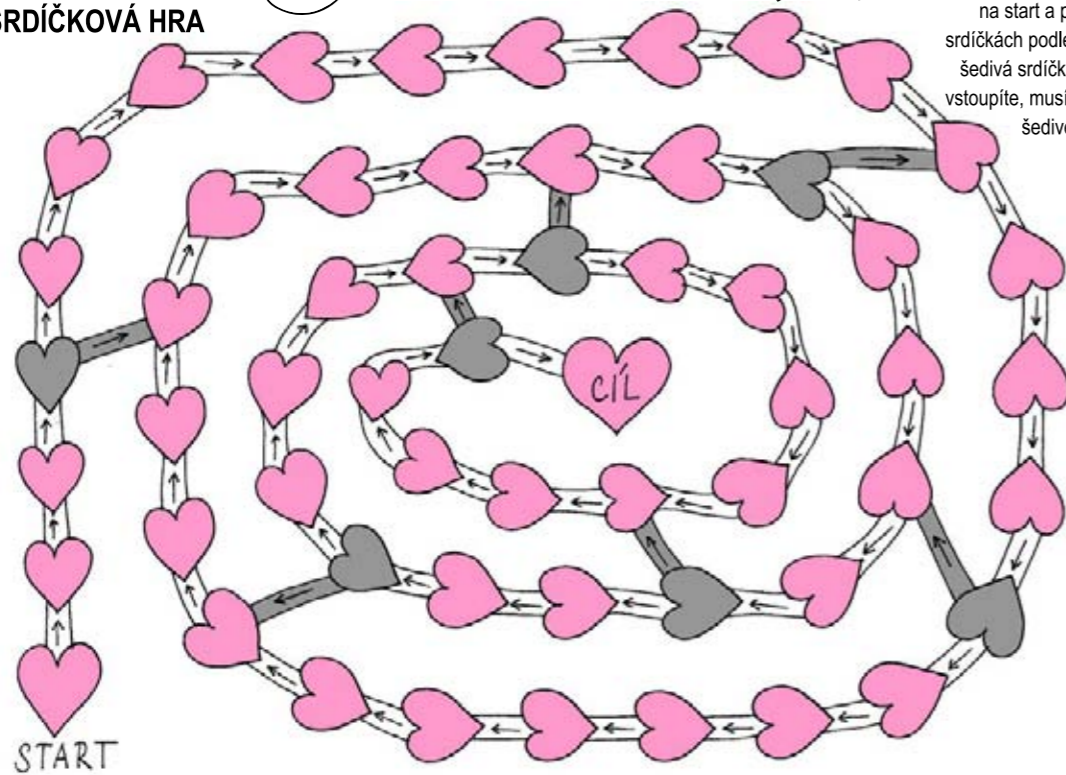

www.detskestranky.cz © imprimis. všechna práva vyhrazena

SRDÍČKOVÁ HRA

ĚTSKÉ STRÁNKY

Připravte si figurky z Člověče, nezlob se a kostku. Postavte se na start a postupujte po srdíčkách podle šipek. Pozor na šedivá srdíčka! Pokud na ně vstoupíte, musíte postupovat po šedivé šípce.

www.detskestranky.cz © imprimis

ĚTSKÉ STRÁNKY

CO K SOBĚ PATŘÍ?

Rozstříhejte list na jednotlivé kartičky a zalaminujte nebo podlepte. Zkuste vytvořit dvojice obrázků, které k sobě logicky patří. Starší děti můžou kartičky použít jako netradiční pexeso.

www.detskestranky.cz © imprimis

ĎTSKÉ STRÁNKY

HRA

Kdo se první dostane do cíle?

Když vstoupíte na zelené pole, posunete se po směru šipky směrem vpřed, když vstoupíte na červené pole, vracíte se zpátky.

www.detskestranky.cz © imprimis. všechna práva vyhrazena

ĎTSKÉ STRÁNKY

VÁNOČNÍ HRA

Připravili jsme pro vás vánoční hru. Vytiskněte si ji, připravte si figurky a kostku a můžete začít hrát. Na cestě ke stroměčku vás čekají různá políčka. Vysvětlivky najdete dole na listu. Narazíte i na dvě komety. Jedna vám pomůže, druhá vás trochu zdrží.

Kdo bude první v cíli?

START							
				ZKRATKA			
							VRAŤ SE!
							CÍL

Musíš pověsit na stroměček ozdoby, jedno kolo stojíš.

Zvoneček tě posune o dvě políčka dopředu.

Slavíš předčasně, vrať se na start.

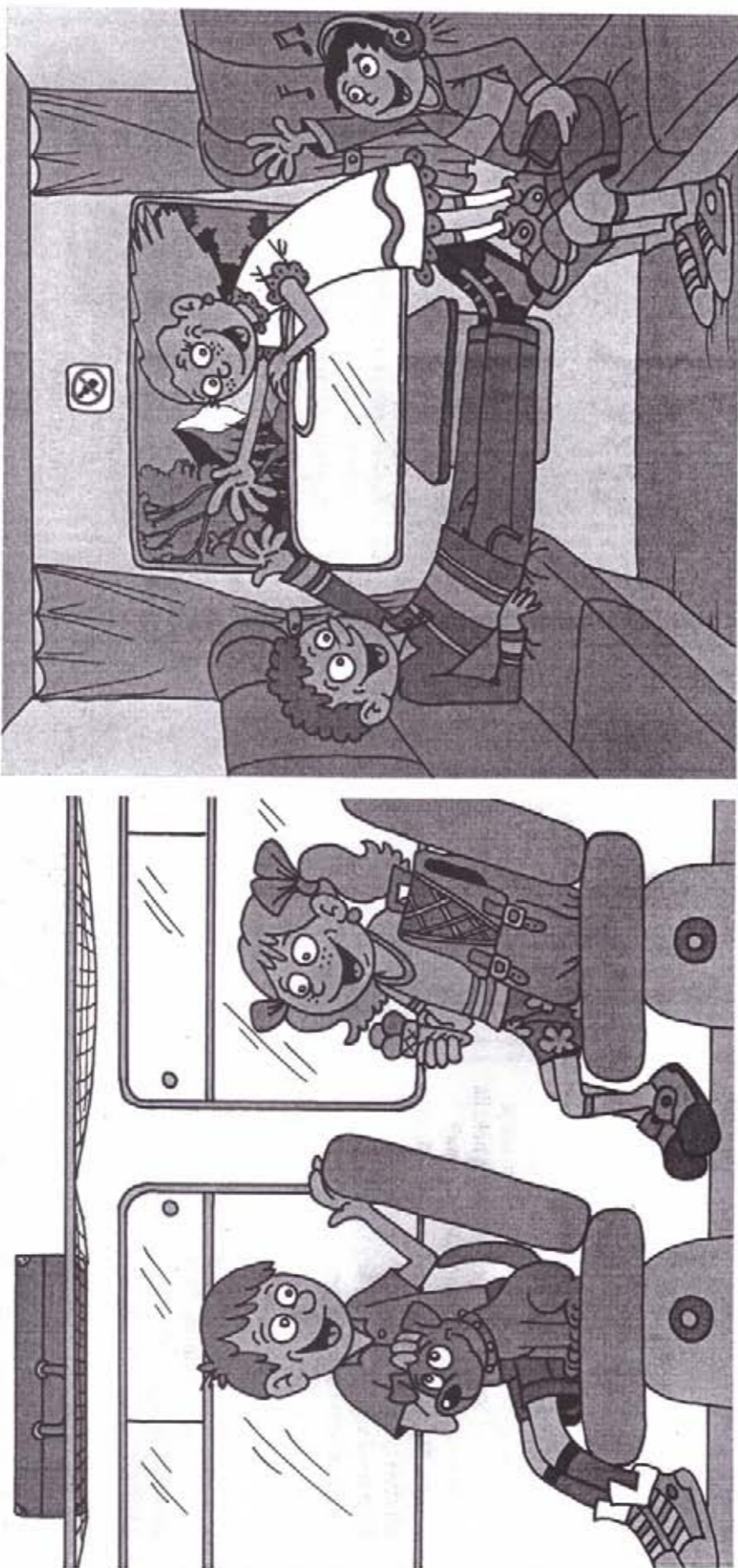
Zatímco ostatní se dívají na prskavku, ty házíš ještě jednou.

www.detskestranky.cz © imprimis. všechna práva vyhrazena

POPRVĚ... sám pojedu dálkovým autobusem, vlakem

Jednou se může stát, že pojedáš sám dálkovým autobusem nebo vlakem. Třeba k někomu na návštěvu nebo na prázdniny. V autobuse si jízdenku koupíš u řidiče nebo ti v předprodeji rodiče zajistí lístek s místenkou. Jízdenka na vlak se kupuje u pokladny na nádraží. Na malých stanicích bez obsluhy se jízdné platí ve vlaku. Přeprava cestujících autobusem a vlakem má pravidla.

PODÍVEJ SE na dva obrázky z autobusu a z vlaku. **POVÍDEJ**, proč se malí cestující nechovají správně.

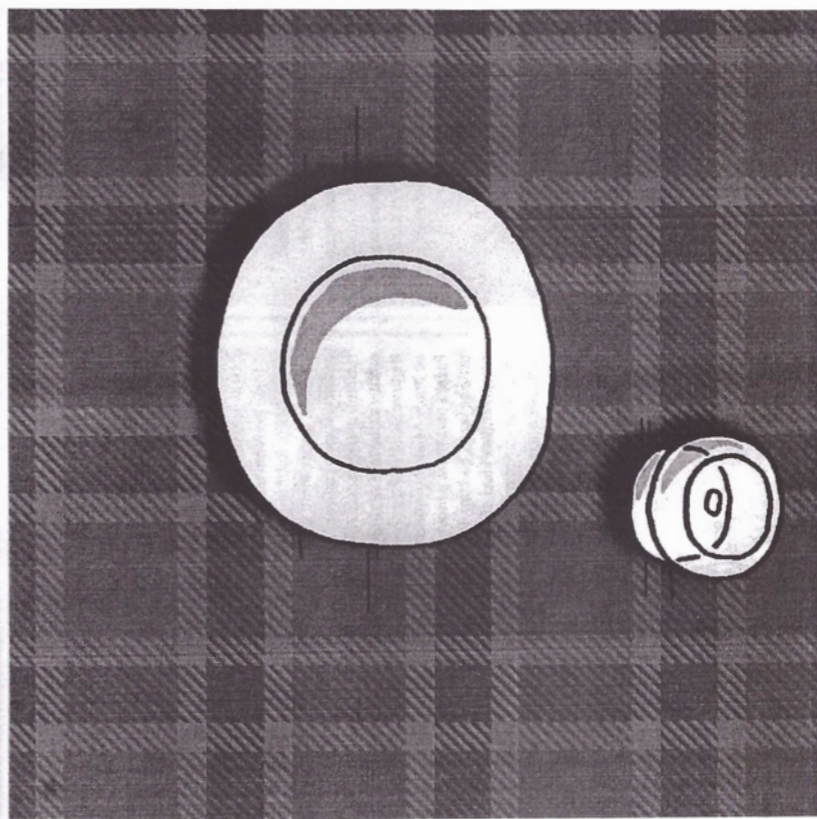
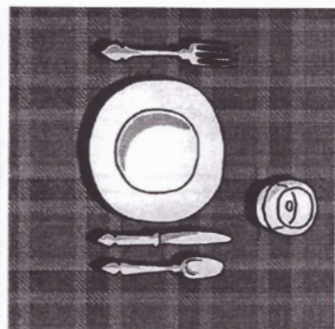
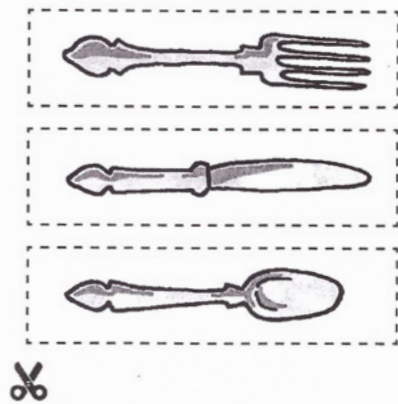

18 HOLKY. KLUCI. 5 - 8. CZ POPRVĚ

Píše: Miroslav JALOVECKÝ
Kreslí: Miroslav VOSTRÝ

POPRVĚ... jsem prostřela stůl a správně jedla příborem

Dobré jídlo a pití chutná dvojnásob, když se při něm posadíme za pěkně upravený stůl. Odkoukala jsem od maminky, jak to dělá. Poprvé zkusím prostřít sama. Na stůl dám čistý ubrus. Přidám prostírání, které barevně ladí s ubrusem. Pak připravím příbory: ubrousky, talíře a skleničky na pití.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

- Bednářová, J., Šmardová, V.: Diagnostika dítěte předškolního věku. Brno: Computer Press 2002
- Bendeová, P., Zikl, P.: Dítě s mentálním postižením ve škole. Praha, Grada 2011
- Andersonová, J., Fishgrundová, S., Lobascherová, M.: Dobrý start do školy. Praha, Portál 1994
- Bednářová, J., Šmarda, R.: S kamarády do školy (1. díl). Praha, Albatros 2004
- Bednářová, J., Šmarda, R.: S kamarády do školy (2. díl). Praha, Albatros 2004
- Bednářová, J., Šmardová V.: Rozvoj grafomotoriky. Jak rozvíjet kreslení a psaní. Brno, Computer Press 2006
- Blažková, R., a kol.: Poruchy učení v matematice a možnosti jejich nápravy. Brno, Paido 2000
- Davidová, R.: Kresba jako nástroj poznání dítěte. Praha, Portál 2001
- Goleman, D.: Emoční inteligence. Praha, Columbus, 1997
- Hanák, P.: Diagnostika a edukace dětí a žáků s těžkým zdravotním postižením. Praha, IPPP ČR 2005
- Henek, T.: Hrou připravujeme na školu. Praha, SNP 1975
- Kárová, V.: Počítání bez obav. Praha, Portál 1997
- Lenková, J., Kolbábková, H.: Diagnostika předškoláka. Brno, MC nakladatelství 2002
- Křišťanská, L.: Diagnostika laterality a metodika psaní levou rukou. Hradec Králové, Gaudeamus 1975
- Kutálková, D.: Jak připravit dítě do 1. třídy. Praha, Grada 2005
- Langmeier, J., Krejčířová, D.: Vývojová psychologie. Praha, Grada 1998
- Lechta, V.: Symptomatické poruchy řeči u dětí. Praha, Portál 2002
- Pávková, B.: Hrajeme si s řečí. Brno, CP Books, a. s. 2005
- Průcha, J. a kolektiv: Pedagogický slovník. Praha, Portál, 1983
- Smolíková, K. a kol.: Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha, VÚP 2004
- Švancara, J. a kol.: Diagnostika psychického vývoje. Praha, Avicenum 1980
- Zelinková, O.: Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program. Praha, Portál 2001
- Zelinková, O.: Poruchy učení. Praha, Portál 2003
- <http://www.pppnj.cz>
- <http://portal.gov.cz>
- <http://www.grafomotorika.eu>
- <http://wiki.rvp.cz>
- <http://www.veskole.cz>
- <http://www.specialnihk.regisweb.cz>

Obrázek č. 1

PYRAMIDÁČEK [online]. Dostupné z: [online]. [cit. 2015-01-27].
Dostupné z: <http://www.msmezidomy.cz/tuzka.php>

Obrázek č. 2

MATEŘKSÁ ŠKOLA MEZI DOMY [online]. Dostupné z: [online].
[cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.pyramidacek.cz/cs/ms-psychologie-predskolniho-ditete.html>

Zdroje – vývojové škály (tabulky):

Bednářová, J., Šmardová, V.: Diagnostika dítěte předškolního věku. Brno: Computer Press, 2002

Zdroje – pracovní listy:

Motorika, grafomotoriky, kresba

Pracovní list č. 1

PŘIKRYLOVÁ, Milada. Hrajeme si: Témata na celý rok 1. 1. vyd. Kroměříž: Přikrylová Milada Plus, 2001. ISBN 978-80-87165-15-7.

Pracovní list č. 2

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. Jedním tahem. 1. vyd. Praha: DYS - centrum, 2011. ISBN 978-80-904494-6-6.

Pracovní list č. 3

POLANSKÁ, Jiřina. Cviky na uvolňování ruky. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2005. ISBN 40-315-0735-6.

Pracovní list č. 4

Tvorba Bc. Ivy Konopáčové

Pracovní list č. 5

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. Jedním tahem. 1. vyd. Praha: DYS - centrum, 2011. ISBN 978-80-904494-6-6.

Pracovní list č. 6

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. Jedním tahem. 1. vyd. Praha: DYS - centrum, 2011. ISBN 978-80-904494-6-6.

Zrakové vnímání a paměť

Pracovní list č. 7

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. Zrakové vnímání: Optická diference 1. 1. vyd. Praha: DYS - centrum, 2005. ISBN 978-80-904494-2-8.

Pracovní list č. 8

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. Zrakové vnímání: Optická diference 1. 1. vyd. Praha: DYS - centrum, 2005. ISBN 978-80-904494-2-8.

Pracovní list č. 9

GOŠOVÁ, Věra. KuliFerda pro rozvoj školní zralosti u dětí v MŠ: Zrakové vnímání. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe, 2013. ISBN 978-80-87553-73-3.

Pracovní list č. 10

NOVÁKOVÁ, Mária. Malý předškolák poznává. 1. vyd. Klimkovic: Nomiland, 2013. ISBN 978-80-87358-38-2.

Pracovní list č. 11

Tvorba Bc. Ivy Konopáčové

Pracovní list č. 12

366 pracovních listů na celý rok [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.predskolaci.cz/ke-stazeni>

Vnímání prostoru a prostorové představy

Pracovní list č. 13

NOVÁKOVÁ, Mária. Bezpečně do školy. 1. vyd. Klinkovice: Nomiland, 2013. ISBN 978-80-87358-36-8.

Pracovní list č. 14

Dětské stránky [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.detsk-estranky.cz/clanek/2402-dokresli_medvidka.htm>

Pracovní list č. 15

Dětské stránky [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.detskestranky.cz/clanek/1815-velikonocni_puzzle.htm>

Pracovní list č. 16

Dětské stránky [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.detsk-estranky.cz/clanek/2740-sloz_si_svoji_kostku.htm>

Pracovní list č. 17

NOVÁKOVÁ, Mária. Matematika předškoláka. 1. vyd. Klinkovice: Nomiland, 2013. ISBN 978-80-87358-39-9.

Pracovní list č. 18

GOŠOVÁ, Věra. KuliFerda pro rozvoj školní zralosti u dětí v MŠ: Orientace. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe, 2013. ISBN 978-80-87553-81-7.

Vnímání času

Pracovní list č. 19

GOŠOVÁ, Věra. KuliFerda pro rozvoj školní zralosti u dětí v MŠ: Orientace. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe, 2013. ISBN 978-80-87553-81-7.

Pracovní list č. 20

GOŠOVÁ, Věra. KuliFerda pro rozvoj školní zralosti u dětí v MŠ: Orientace. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe, 2013. ISBN 978-80-87553-81-7.

Pracovní list č. 21

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. Orientace v čase: 1. díl. 1. vyd. Praha: DYS - centrum, 2010. ISBN 978-80-904494-1-1.

Pracovní list č. 22

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. Orientace v čase: 1. díl. 1. vyd. Praha: DYS - centrum, 2010. ISBN 978-80-904494-1-1.

Pracovní list č. 23

Copak asi bude / nebo by mohlo být / dál? Pastelka. 2013, roč. 14, s. 19. ISSN 1212-6462.

Pracovní list č. 24

Vlakem na prázdniny. Pastelka. 2013, roč. 14, s. 19. ISSN 1212-6462.

ŘEČ

Pracovní list č. 25

MATEŘSKÁ ŠKOLA SVITAVY, Milady Horákové 27. Via Lucis: Katalog metod, technik a postupů při práci s dětmi v mateřské škole. 1. vyd. Svitavy, 2012.

Pracovní list č. 26

PŘIKRYLOVÁ, Milada. Barevné kamínky: Co vidíš, co slyšíš, co dovedeš (září, říjen, listopad). 1. vyd. Kroměříž: Přikrylová Milada Plus, 2007.

Pracovní list č. 27

PŘIKRYLOVÁ, Milada. Barevné kamínky: Co vidíš, co slyšíš, co dovedeš (září, říjen, listopad). 1. vyd. Kroměříž: Přikrylová Milada Plus, 2007.

Pracovní list č. 28

PŘIKRYLOVÁ, Milada. Hrajeme si: Témata na celý rok 4. 1. vyd. Kroměříž: Přikrylová Milada Plus, 2001. ISBN 978-80-87165-15-7.

Pracovní list č. 29

PŘIKRYLOVÁ, Milada. Hrajeme si: Témata na celý rok 4. 1. vyd. Kroměříž: Přikrylová Milada Plus, 2001. ISBN 978-80-87165-15-7.

Pracovní list č. 30

PŘIKRYLOVÁ, Milada. Hrajeme si: Témata na celý rok 1. 1. vyd. Kroměříž: Přikrylová Milada Plus, 2001. ISBN 978-80-87165-15-7.

Sluchové vnímání a paměť

Pracovní list č. 31

NOVÁKOVÁ, Mária. Malý předškolák počítá. 1. vyd. Klinkovice: Nomiland, 2010. ISBN 978-80-87358-19-1.

Pracovní list č. 32

NOVÁKOVÁ, Mária. Malý předškolák počítá. 1. vyd. Klinkovice: Nomiland, 2010. ISBN 978-80-87358-19-1.

Pracovní list č. 33

NOVÁKOVÁ, Mária. Matematika předškoláka. 1. vyd. Klinkovice: Nomiland, 2013. ISBN 978-80-87358-39-9.

Pracovní list č. 34

MATEŘSKÁ ŠKOLA SVITAVY, Milady Horákové 27. Via Lucis: Katalog metod, technik a postupů při práci s dětmi v mateřské škole. 1. vyd. Svitavy, 2012.

Pracovní list č. 35

GOŠOVÁ, Věra. KuliFerda pro rozvoj školní zralosti u dětí v MŠ: Sluchové vnímání. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe, 2013. ISBN 978-80-87553-82-4.

Pracovní list č. 36

MATEŘSKÁ ŠKOLA SVITAVY, Milady Horákové 27. Via Lucis: Katalog metod, technik a postupů při práci s dětmi v mateřské škole. 1. vyd. Svitavy, 2012.

Předmatematické představy

Pracovní list č. 37

366 pracovních listů na celý rok [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.predskolaci.cz/ke-stazeni>

Pracovní list č. 38

GOŠOVÁ, Věra. KuliFerda pro rozvoj školní zralosti u dětí v MŠ: Sluchové vnímání. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe, 2013. ISBN 978-80-87553-82-4.

Pracovní list č. 39

GOŠOVÁ, Věra. KuliFerda pro rozvoj školní zralosti u dětí v MŠ: Sluchové vnímání. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe, 2013. ISBN 978-80-87553-82-4.

Pracovní list č. 40

MATEŘSKÁ ŠKOLA SVITAVY, Milady Horákové 27. Via Lucis: Katalog metod, technik a postupů při práci s dětmi v mateřské škole. 1. vyd. Svitavy, 2012.

Pracovní list č. 41

GOŠOVÁ, Věra. KuliFerda pro rozvoj školní zralosti u dětí v MŠ: Sluchové vnímání. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe, 2013. ISBN 978-80-87553-82-4.

Pracovní list č. 42

GOŠOVÁ, Věra. KuliFerda pro rozvoj školní zralosti u dětí v MŠ: Sluchové vnímání. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe, 2013. ISBN 978-80-87553-82-4.

Hra

Pracovní list č. 43

Dětské stránky [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.detsk-estranky.cz/clanek/1574-co_k_sobe_patri_karty.htm>

Pracovní list č. 44

Dětské stránky [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.detsk-estranky.cz/clanek/313-pojdte_si_zahrat_hru.htm>

Pracovní list č. 45

Dětské stránky [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.detsk-estranky.cz/clanek/1988-srdickova_hra.htm>

Pracovní list č. 46

Dětské stránky [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.detsk-estranky.cz/clanek/279-zahrajte_si_hru.htm>

Sociální dovednosti

Pracovní list č. 47

POPRVÉ... sám pojedou dálkovým autobusem, vlakem. Pastelka. 2014, roč. 15, s. 18. ISSN 1212-6464.

Sebeobsluha

Pracovní list č. 48

POPRVÉ... jsem prostřela stůl a správně jedla příborem. Pastelka. 2014, roč. 15, s. 18. ISSN 1212-6462.

Základní škola a mateřská škola Svitavy-Lačnov

Zadní 125/50

568 02 Svitavy

e-mail: zslacnov@seznam.cz

tel.: 736 629 432

web: www.modra-skola.cz

Metodika byla vytvořena v rámci projektu Učíme se společně! (CZ.1.07/1.2.29/01.0015), který jsme realizovali díky spolufinancování Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky v období 1.9.2012 až 30.3.2015.